श्रीभीष्म उवाच—

जगत्प्रभुं देवदेवमनन्तं पुरुषोत्तमम् । स्तुवन्नामसहस्रेण पुरुषस्सततोत्थितः ॥ ४ ॥ तमेव चार्चयन्नित्यं भक्त्या पुरुषमव्ययम् । ध्यायन् स्तुवन्नमस्यंश्च यजमानस्तमेव च ॥ ५ ॥ अनादिनिधनं विष्णुं सर्वलोकमहेश्वरम् । लोकाध्यक्षं स्तुवन्नित्यं सर्वदुःखातिगो भवेत् ॥ ६ ॥ ब्रह्मण्यं सर्वधर्मज्ञं लोकानां कीर्तिवर्धनम् ॥ लोकनाथं महद्भूतं सर्वभूतभवोद्भवम् ॥ ७ ॥ एष मे सर्वधर्माणां धर्मोऽधिकतमो मतः । यद्भक्त्या पुण्डरीकाक्षं स्तवैरर्चेन्नरस्सदा ॥ ८ ॥ परमं यो महत्तेजः परमं यो महत्तपः । परमं यो महद्ब्रह्म परमं यः परायणम् ॥ ९ ॥ पवित्राणां पवित्रं यो मङ्गलानां च मङ्गलम् । दैवतं देवतानां च भूतानां योऽव्ययः पिता ॥ १० ॥ यतस्सर्वाणि भूतानि भवन्त्यादियुगागमे । यस्मिंश्च प्रलयं यान्ति पुनरेव युगक्षये ॥ तस्य लोकप्रधानस्य जगन्नाथस्य भूपते । विष्णोर्नामसहस्रं मे शृणु पापभयापहम् ॥ १२ ॥ यानि नामानि गौणानि विख्यातानि महात्मनः । ऋषिभिः परिगीतानि तानि वक्ष्यामि भूतये ॥ १३ ॥ ऋषिर्नाम्नां सहस्रस्य वेदव्यासो महामुनिः । छन्दोऽनुष्टुप्तथा देवो भगवान्देवकीसुतः ॥ १४ ॥ अमृतांशूद्भवो बीजं शक्तिर्देवकिनन्दनः । त्रिसामा हृदयं तस्य शान्त्यर्थे विनियुज्यते ॥ विष्णुं जिष्णुं महाविष्णुं प्रभविष्णुं महेश्वरम् । अनेकरूपदैत्यान्तं नमामि पुरुषोत्तमम् ॥ १६ ॥

अस्य श्रीविष्णोर्दिव्यसहस्रनामस्तोत्रमहामन्त्रस्य श्रीवेदव्यासो भगवानृषिः । अनुष्टुप्छन्दः । श्रीमहाविष्णुः परमात्मा श्रीमन्नारायणो देवता । अमृतांशूद्भवो भानुरिति बीजम् । देवकीनन्दनस्स्रष्टेति शक्तिः । उद्भवः क्षोभणो देव इति परमो मन्त्रः । शङ्खभृन्नन्दकी चक्रीति कीलकम् । शार्ङ्गधन्वा गदाधर इत्यस्त्रम् ।

रथाङ्गपाणिरक्षोभ्य इति नेत्रम् । त्रिसामा सामगस्सामेति कव-चम् । आनन्दं परब्रह्मेति योनिः । ऋतुस्सुदर्शनः काल इति दिग्बन्धः । श्रीविश्वरूप इति ध्यानम् ॥ श्रीमहाविष्णुकैङ्कर्यरूपे सहस्रनामजपे विनियोगः ।

ध्यानम् ॥ क्षीरोदन्वत्प्रदेशे शुचिमणिविलसत्सैकते मौक्तिकानां मालाक्लृप्तासनस्थस्स्फटिकमणिनिभैर्मौक्तिकैर्मण्डि-ताङ्गः । शुभ्रैरभ्रैरदभ्रैरुपरिविरचितैर्मुक्तपीयूषवर्षैरानन्दी नः पुनी-यादरिनलिनगदाशङ्खपाणिर्मुकुन्दः ॥ भूः पादौ यस्य नाभि-र्वियदसुरनिलश्चन्द्रसूर्यौ च नेत्रे कर्णावाशाशिरो द्यौर्मुखमपि दहनो यस्य वास्तेयमब्धिः । अन्तस्स्थं यस्य विश्वं सुरनरखगगोभोगि-गन्धर्वदैत्यैश्चित्रं रंरम्यते तं त्रिभुवनवपुषं विष्णुमीशं नमामि ॥ शान्ताकारं भुजगशयनं पद्मनाभं सुरेशं विश्वाकारं गगनसदृशं मेघवर्णं शुभाङ्गम् । लक्ष्मीकान्तं कमलनयनं योगिहृद्ध्यानगम्यं वन्दे विष्णुं भवभयहरं सर्वलोकैकनाथम् ॥ मेघश्यामं पीतकौशे-यवासं श्रीवत्साङ्कं कौस्तुभोद्भासिताङ्गम् । पुण्योपेतं पुण्डरीकाय-ताक्षं विष्णुं वन्दे सर्वलोकैकनाथम् ॥

[सशङ्खचक्रं सकिरीटकुण्डलं सपीतवस्त्रं सरसीरुहेक्षणम् । सहारवक्षस्स्थलशोभिकौस्तुभं नमामि विष्णुं शिरसा चतुर्भुजम् ॥ छायायां पारिजातस्य हेमसिंहासनोपरि । आसीनमम्बुजश्याम-मायताक्षमलङ्कृतम् । चन्द्राननं चतुर्बाहुं श्रीवत्साङ्कितवक्षसम् । रुक्मिणीसत्यभामाभ्यां सहितं कृष्णमाश्रये ॥]

ओम् ॥ विश्वं विष्णुर्वषट्कारो भूतभव्यभवत्प्रभुः । भूतकृद्भूतभृद्भावो भूतात्मा भूतभावनः ॥ १ ॥ पूता-त्मा परमात्मा च मुक्तानां परमागतिः । अव्ययः पुरुषस्साक्षी क्षेत्रज्ञोऽक्षर एव च ॥ २ ॥ योगो योगविदां नेता प्रधानपुरुषे-

श्वरः । नारसिंहवपुः श्रीमान् केशवः पुरुषोत्तमः ॥ ३ ॥ सर्वश्शर्वश्शिवस्स्थाणुर्भूतादिर्निधिरव्ययः । सम्भवो भावनो भर्ता प्रभवः प्रभुरीश्वरः ॥ ४ ॥ स्वयम्भूश्शम्भुरादित्यः पुष्कराक्षो महास्वनः । अनादिनिधनो धाता विधाता धातुरुत्तमः ॥ ५ ॥ अप्रमेयो हृषीकेशः पद्मनाभोऽमरप्रभुः । विश्वकर्मा मनुस्त्वष्टा स्थविष्ठः स्थविरो ध्रुवः ॥ ६ ॥ अग्राह्यश्शाश्वतः कृष्णो लोहिताक्षः प्रतर्दनः । प्रभूतस्त्रिककुद्धाम पवित्रं मङ्गलं परम् ॥ ७ ॥ ईशानः प्राणदः प्राणो ज्येष्ठश्श्रेष्ठः प्रजापतिः । हिरण्यगर्भो भूगर्भो माधवो मधुसूदनः ॥ ८ ॥ ईश्वरो विक्रमी धन्वी मेधावी विक्रमः क्रमः । अनुत्तमो दुराधर्षः कृतज्ञः कृतिरात्मवान् ॥ ९ ॥ सुरेशश्शरणं शर्म विश्वरेताः प्रजाभवः । अहस्संवत्सरो व्यालः प्रत्ययस्सर्वदर्शनः ॥ १० ॥ अजस्सर्वेश्वरस्सिद्धस्सिद्धिस्सर्वादिरच्युतः । वृषाकपिरमेयात्मा सर्वयोगविनिस्सृतः ॥ ११ ॥ वसुर्वसुमनास्सत्यस्समात्मा संमितस्समः । अमोघः पुण्डरीकाक्षो वृषकर्मा वृषाकृतिः ॥ १२ ॥ रुद्रो बहुशिरा बभ्रुर्विश्वयोनिश्शुचिश्रवाः । अमृतश्शाश्वतस्स्थाणुर्वरारोहो महातपाः ॥ १३ ॥ सर्वगस्सर्वविद्भानुर्विष्वक्सेनो जनार्दनः । वेदो वेदविदव्यङ्गो वेदाङ्गो वेदवित्कविः ॥ १४ ॥ लोकाध्यक्षस्सुराध्यक्षो धर्माध्यक्षः कृताकृतः । चतुरात्मा चतुर्व्यूहश्चतुर्दंष्ट्रश्चतुर्भुजः ॥ १५ ॥ भ्राजिष्णुर्भोजनं भोक्ता सहिष्णुर्जगदादिजः । अनघो विजयो जेता विश्वयोनिः पुनर्वसुः ॥ १६ ॥ उपेन्द्रो वामनः प्रांशुरमोघश्शुचिरूर्जितः । अतीन्द्रस्सङ्ग्रहस्सर्गो धृतात्मा नियमो यमः ॥ १७ ॥ वेद्यो वैद्यस्सदायोगी वीरहा माधवो मधुः । अतीन्द्रियो महामायो महोत्साहो महाबलः ॥ १८ ॥ महाबुद्धिर्महावीर्यो महाशक्तिर्महाद्युतिः । अनिर्देश्यवपुश्श्रीमानमेयात्मा महाद्रिधृत् ॥ १९ ॥ महेष्वासो महीभर्ता श्रीनिवासस्सतांगतिः । अनिरुद्धस्सुरानन्दो

गोविन्दो गोविदां पतिः ॥ २० ॥ मरीचिर्दमनो हंसस्सुपर्णो भुजगो-
त्तमः । हिरण्यनाभस्सुतपाः पद्मनाभः प्रजापतिः ॥ २१ ॥ अमृ-
त्युस्सर्वदृक्सिंहस्सन्धाता सन्धिमान् स्थिरः । अजो दुर्मर्षणश्शा-
स्ता विश्रुतात्मा सुरारिहा ॥ २२ ॥ गुरुर्गुरुतमो धाम सत्य-
स्सत्यपराक्रमः । निमिषोऽनिमिषस्स्रग्वी वाचस्पतिरुदारधीः ॥ २३ ॥
अग्रणीर्ग्रामणीश्श्रीमान् न्यायो नेता समीरणः । सहस्रमूर्धा वि-
श्वात्मा सहस्राक्षस्सहस्रपात् ॥ २४ ॥ आवर्तनो निवृत्तात्मा
संवृतस्संप्रमर्दनः । अहस्संवर्तको वह्निरनिलो धरणीधरः ॥२५॥
सुप्रसादः प्रसन्नात्मा विश्वधृग्विश्वभुग्विभुः । सत्कर्ता सत्कृति-
स्साधुर्जह्नुर्नारायणो नरः ॥ २६ ॥ असङ्ख्येयोऽप्रमेयात्मा विशिष्ट-
श्शिष्टकृच्छुचिः । सिद्धार्थस्सिद्धसङ्कल्पस्सिद्धिदस्सिद्धिसाधनः ॥
वृषाही वृषभो विष्णुर्वृषपर्वा वृषोदरः । वर्धनो वर्धमानश्च विवि-
क्तश्श्रुतिसागरः ॥ २८ ॥ सुभुजो दुर्धरो वाग्मी महेन्द्रो वसुदो
वसुः । नैकरूपो बृहद्रूपश्शिपिविष्टः प्रकाशनः ॥ २९ ॥ ओज-
स्तेजोद्युतिधरः प्रकाशात्मा प्रतापनः । ऋद्धस्स्पष्टाक्षरो मन्त्रः
चन्द्रांशुर्भास्करद्युतिः ॥ ३० ॥ अमृतांशूद्भवो भानुश्शशबिन्दुस्सुरे-
श्वरः । औषधं जगतस्सेतुस्सत्यधर्मपराक्रमः ॥ ३१ ॥ भूतभव्य-
भवन्नाथः पवनः पावनोऽनलः । कामहा कामकृत्कान्तः कामः
कामप्रदः प्रभुः ॥ ३२ ॥ युगादिकृद्युगावर्तो नैकमायो महाशनः ।
अदृश्यो व्यक्तरूपश्च सहस्रजिदनन्तजित् ॥ ३३ ॥ इष्टो विशिष्ट-
श्शिष्टेष्टश्शिखण्डी नहुषो वृषः । क्रोधहा क्रोधकृत्कर्ता विश्वबा-
हुर्महीधरः ॥ ३४ ॥ अच्युतः प्रथितः प्राणः प्राणदो वासवा-
नुजः । अपांनिधिरधिष्ठानमप्रमत्तः प्रतिष्ठितः ॥ ३५ ॥ स्कन्द-
स्स्कन्दधरो धुर्यो वरदो वायुवाहनः । वासुदेवो बृहद्भानुरादिदेवः
पुरन्दरः ॥ ३६ ॥ अशोकस्तारणस्तारश्शूरश्शौरिर्जनेश्वरः । अनु-
कूलश्शतावर्तः पद्मी पद्मनिभेक्षणः ॥ ३७ ॥ पद्मनाभोऽरविन्दा-

क्षः पद्मगर्भश्शरीरभृत् । महर्द्धिऋद्धो वृद्धात्मा महाक्षो गरुडध्वजः ॥ ३८ ॥ अतुलश्शरभो भीमस्समयज्ञो हविर्हरिः । सर्वलक्षणलक्षण्यो लक्ष्मीवान् समितिञ्जयः ॥ ३९ ॥ विक्षरो रोहितो मार्गी हेतुर्दामोदरस्सहः । महीधरो महाभागो वेगवानमिताशनः ॥ ४० ॥ उद्भवः क्षोभणो देवः श्रीगर्भः परमेश्वरः । करणं कारणं कर्ता विकर्ता गहनो गुहः ॥ ४१ ॥ व्यवसायो व्यवस्थानस्संस्थानस्स्थानदो ध्रुवः । परर्द्धिः परमस्पष्टस्तुष्टः पुष्टश्शुभेक्षणः ॥४२॥ रामो विरामो विरतो मार्गो नेयो नयोऽनयः । वीरश्शक्तिमतां श्रेष्ठो धर्मो धर्मविदुत्तमः ॥ ४३ ॥ वैकुण्ठः पुरुषः प्राणः प्राणदः प्रणमः पृथुः । हिरण्यगर्भश्शत्रुघ्नो व्याप्तो वायुरधोक्षजः ॥ ४४ ॥ ऋतुस्सुदर्शनः कालः परमेष्ठी परिग्रहः । उग्रस्संवत्सरो दक्षो विश्रामो विश्वदक्षिणः ॥ ४५ ॥ विस्तारस्स्थावरस्स्थाणुः प्रमाणं बीजमव्ययम् । अर्थोऽनर्थो महाकोशो महाभोगो महाधनः ॥ ४७ ॥ अनिर्विण्णस्स्थविष्ठोऽभूर्धर्मयूपो महामखः । नक्षत्रनेमिर्नक्षत्री क्षमः क्षामस्समीहनः ॥ यज्ञ इज्यो महेज्यश्च क्रतुस्सत्रं सतांगतिः । सर्वदर्शी विमुक्तात्मा सर्वज्ञो ज्ञानमुत्तमम् ॥४८॥ सुव्रतस्सुमुखस्सूक्ष्मस्सुघोषस्सुखदस्सुहृत् । मनोहरो जितक्रोधो वीरबाहुर्विदारणः ॥ ४९ ॥ स्वापनस्स्ववशो व्यापी नैकात्मा नैककर्मकृत् । वत्सरो वत्सलो वत्सी रत्नगर्भो धनेश्वरः ॥ ५० ॥ धर्मगुब्धर्मकृद्धर्मी सदक्षरमसत्क्षरम् । अविज्ञाता सहस्रांशुर्विधाता कृतलक्षणः ॥ ५१ ॥ गभस्तिनेमिस्सत्त्वस्थस्सिंहो भूतमहेश्वरः । आदिदेवो महादेवो देवेशो देवभृद्गुरुः ॥ ५२ ॥ उत्तरो गोपतिर्गोप्ता ज्ञानगम्यः पुरातनः । शरीरभूतभृद्भोक्ता कपीन्द्रो भूरिदक्षिणः ॥ ५३ ॥ सोमपोऽमृतपस्सोमः पुरुजित्पुरुसत्तमः । विनयो जयस्सत्यसन्धो दाशार्हस्सात्वतांपतिः ॥ ५३ ॥ जीवो विनयिता साक्षी मुकुन्दोऽमितविक्रमः ।

अम्भोनिधिरनन्तात्मा महोदधिशयोऽन्तकः ॥ ५४ ॥ अजो महार्हस्स्वाभाव्यो जितामित्रः प्रमोदनः । आनन्दो नन्दनो नन्दस्सत्यधर्मा त्रिविक्रमः ॥ ५६ ॥ महर्षिः कपिलाचार्यः कृतज्ञो मेदिनीपतिः । त्रिपदस्त्रिदशाध्यक्षः महाशृङ्गः कृतान्तकृत् ॥ ५७ ॥ महावराहो गोविन्दस्सुषेणः कनकाङ्गदी । गुह्यो गभीरो गहनो गुप्तश्चक्रगदाधरः ॥ ५८ ॥ वेधास्स्वाङ्गोऽजितः कृष्णो दृढस्सङ्कर्षणोऽच्युतः। वरुणो वारुणो वृक्षः पुष्कराक्षो महामनाः ॥ ५९ ॥ भगवान्भगहानन्दी वनमाली हलायुधः । आदित्यो ज्योतिरादित्यस्सहिष्णुर्गतिसत्तमः ॥ ६० ॥ सुधन्वा खण्डपरशुर्दारुणो द्रविणप्रदः । दिविस्पृक्सर्वदृग्व्यासो वाचस्पतिरयोनिजः ॥ ६१ ॥ त्रिसामा सामगस्साम निर्वाणं भेषजं भिषक् । सन्न्यासकृच्छमश्शान्तो निष्ठाशान्तिः परायणम् ॥ ६२ ॥ शुभाङ्गश्शान्तिदस्स्रष्टा कुमुदः कुवलेशयः । गोहितो गोपतिर्गोप्ता वृषभाक्षो वृषप्रियः ॥ ६३ ॥ अनिवर्ती निवृत्तात्मा संक्षेप्ता क्षेमकृच्छिवः । श्रीवत्सवक्षाः श्रीवासश्श्रीपतिश्श्रीमतां वरः ॥ ६४ ॥ श्रीदश्श्रीशश्श्रीनिवासश्श्रीनिधिश्श्रीविभावनः । श्रीधरश्श्रीकरश्श्रेयश्श्रीमान् लोकत्रयाश्रयः ॥ ६५॥ स्वक्षस्स्वङ्गश्शतानन्दो नन्दिर्ज्योतिर्गणेश्वरः । विजितात्मा विधेयात्मा सत्कीर्तिश्छिन्नसंशयः ॥ ६६ ॥ उदीर्णस्सर्वतश्चक्षुरनीशश्शाश्वतस्स्थिरः । भूशयो भूषणो भूतिरशोकश्शोकनाशनः ॥ अर्चिष्मानर्चितः कुम्भो विशुद्धात्मा विशोधनः । अनिरुद्धोऽप्रतिरथः प्रद्युम्नोऽमितविक्रमः ॥ ६८ ॥ कालनेमिनिहा शौरिश्शूरश्शूरजनेश्वरः । त्रिलोकात्मा त्रिलोकेशः केशवः केशिहा हरिः ॥ ६९ ॥ कामदेवः कामपालः कामी कान्तः कृतागमः । अनिर्देश्यवपुर्विष्णुर्वीरोऽनन्तो धनञ्जयः ॥ ७० ॥ ब्रह्मण्यो ब्रह्मकृद्ब्रह्मा ब्रह्म ब्रह्मविवर्धनः । ब्रह्मविद्ब्राह्मणो ब्रह्मी ब्रह्मज्ञो ब्राह्मणप्रियः ॥ ७१ ॥ महाक्रमो महाकर्मा महातेजा महोरगः । महाक्रतुर्महायज्वा महा-

यज्ञो महाहविः ॥ ७२ ॥ स्तव्यस्स्तवप्रियस्स्तोत्रं स्तुतस्स्तोता रण-प्रियः । पूर्णः पूरयिता पुण्यः पुण्यकीर्तिरनामयः ॥ ७३ ॥ मनोजवस्तीर्थकरो वसुरेता वसुप्रदः । वसुप्रदो वासुदेवो वसुर्वसुमना हविः ॥ ७४ ॥ सद्गतिस्सत्कृतिस्सत्ता सद्भूतिस्सत्परायणः । शूरसेनो यदुश्रेष्ठस्सन्निवासस्सुयामुनः॥ ७५ ॥ भूतावासो वासुदेवः सर्वासुनिलयोऽनलः । दर्पहा दर्पदो दृप्तो दुर्धरोऽथापराजितः ॥७६॥ विश्वमूर्तिर्महामूर्तिर्दीप्तमूर्तिरमूर्तिमान् । अनेकमूर्तिरव्यक्तश्शतमूर्तिश्शताननः ॥ ७७ ॥ एको नैकस्स वः कः किं यत्तत्पदमनुत्तमम् । लोकबन्धुर्लोकनाथो माधवो भक्तवत्सलः ॥ ७८ ॥ सुवर्णवर्णो हेमाङ्गो वराङ्गश्चन्दनाङ्गदी । वीरहा विषमश्शून्यो घृताशीरचलश्चलः ॥ ७९ ॥ अमानी मानदो मान्यो लोकस्वामी त्रिलोकधृक् । सुमेधा मेधजो धन्यस्सत्यमेधा धराधरः ॥ ८० ॥ तेजो वृषो द्युतिधरस्सर्वशस्त्रभृतां वरः । प्रग्रहो निग्रहो व्यग्रो नैकशृङ्गो गदाग्रजः ॥ ८१ ॥ चतुर्मूर्तिश्चतुर्बाहुश्चतुर्व्यूहश्चतुर्गतिः । चतुरात्मा चतुर्भावश्चतुर्वेदविदेकपात् ॥ ८२ ॥ समावर्तो निवृत्तात्मा दुर्जयो दुरतिक्रमः । दुर्लभो दुर्गमो दुर्गो दुरावासो दुरारिहा ॥ ८३ ॥ शुभाङ्गो लोकसारङ्गस्सुतन्तुस्तन्तुवर्धनः । इन्द्रकर्मा महाकर्मा कृतकर्मा कृतागमः ॥ ८४ ॥ उद्भवस्सुन्दरस्सुन्दो रत्ननाभस्सुलोचनः । अर्को वाजसनिश्शृङ्गी जयन्तस्सर्वविज्जयी ॥ सुवर्णबिन्दुरक्षोभ्यस्सर्ववागीश्वरेश्वरः । महाह्रदो महागर्तो महाभूतो महानिधिः ॥८६॥ कुमुदः कुन्दरः कुन्दः पर्जन्यः पावनोऽनिलः । अमृताशोऽमृतवपुस्सर्वज्ञस्सर्वतोमुखः ॥ ८७ ॥ सुलभस्सुव्रतस्सिद्धश्शत्रुजिच्छत्रुतापनः । न्यग्रोधोदुम्बरोऽश्वत्थश्चाणूरान्ध्रनिषूदनः ॥ ८८ ॥ सहस्रार्चिस्सप्तजिह्वस्सप्तैधास्सप्तवाहनः । अमूर्तिरनघोऽचिन्त्यो भयकृद्भयनाशनः ॥ ८९ ॥ अणुर्बृहत्कृशस्स्थूलो गुणभृन्निर्गुणो महान् । अधृतस्स्वधृतस्स्वास्यः प्राग्वंशो वंशवर्धनः ॥ ९० ॥ भारभृत्कथितो

योगी योगीशस्सर्वकामदः । आश्रमः श्रमणः क्षामस्सुपर्णो वायुवाहनः ॥ ९१ ॥ धनुर्धरो धनुर्वेदो दण्डो दमयिता दमः । अपराजितस्सर्वसहो नियन्ता नियमो यमः ॥ ९२ ॥ सत्त्ववान् सात्विकस्सत्यस्सत्यधर्मपरायणः । अभिप्रायः प्रियार्होऽर्हः प्रियकृत्प्रीतिवर्धनः ॥ ९३ ॥ विहायसगतिर्ज्योतिस्सुरुचिर्हुतभुग्विभुः । रविर्विरोचनस्सूर्यस्सविता रविलोचनः ॥ ९४ ॥ अनन्तहुतभुग्भोक्ता सुखदो नैकदोऽग्रजः । अनिर्विण्णस्सदामर्षी लोकाधिष्ठानमद्भुतः॥९५॥ सनात्सनातनतमः कपिलः कपिरव्ययः । स्वस्तिदस्स्वस्तिकृत्स्वस्ती स्वस्तिभुक्स्वस्तिदक्षिणः ॥९६ ॥ अरौद्रः कुण्डली चक्री विक्रम्यूर्जितशासनः । शब्दातिगश्शब्दसहश्शिशिरश्शर्वरीकरः ॥९७॥ अक्रूरः पेशलो दक्षो दक्षिणः क्षमिणांवरः । विद्वत्तमो वीतभयः पुण्यश्रवणकीर्तनः ॥ ९८ ॥ उत्तारणो दुष्कृतिहा पुण्यो दुस्स्वप्ननाशनः । वीरहा रक्षणस्सन्तो जीवनः पर्यवस्थितः ॥ ९९ ॥ अनन्तरूपोऽनन्तश्रीर्जितमन्युर्भयापहः । चतुरश्रो गभीरात्मा विदिशो व्यादिशो दिशः ॥ १०० ॥ अनादिर्भूर्भुवो लक्ष्मीस्सुवीरो रुचिराङ्गदः । जननो जनजन्मादिर्भीमो भीमपराक्रमः ॥ १०१ ॥ आधारनिलयो धाता पुष्पहासः प्रजागरः । ऊर्ध्वगस्सत्पथाचारः प्राणदः प्रणवः पणः ॥ १०२ ॥ प्रमाणं प्राणनिलयः प्राणभृत्प्राणजीवनः । तत्त्वं तत्त्वविदेकात्मा जन्ममृत्युजरातिगः ॥ १०३ ॥ भूर्भुवस्स्वस्तरुस्तारस्सविता प्रपितामहः । यज्ञो यज्ञपतिर्यज्वा यज्ञाङ्गो यज्ञवाहनः १०४ यज्ञभृद्यज्ञकृद्यज्ञी यज्ञभुग्यज्ञसाधनः। यज्ञान्तकृद्यज्ञगुह्यमन्नमन्नाद एव च ॥ १०५ ॥ आत्मयोनिस्स्वयंजातो वैखानस्सामगायनः । देवकीनन्दनस्स्रष्टा क्षितीशः पापनाशनः ॥ १०६ ॥ शङ्खभृन्नन्दकी चक्री शार्ङ्गधन्वा गदाधरः । रथाङ्गपाणिरक्षोभ्यस्सर्वप्रहरणायुधः॥ओम् ॥

श्री सर्वप्रहरणायुध ओंनम इति ।

वनमाली गदी शार्ङ्गी शङ्खी चक्री च नन्दकी।
श्रीमान्नारायणो विष्णु र्वासुदेवो ऽभिरक्षतु ॥

फलश्रुतिः।

इतीदं कीर्तनीयस्य केशवस्य महात्मनः। नाम्नां सहस्रं दिव्यानामशेषेण प्रकीर्तितम् ॥ १०८ ॥ य इदं शृणुयान्नित्यं यश्चापि परिकीर्तयेत्। नाशुभं प्राप्नुयात् किञ्चित्सोऽमुत्रेह च मानवः ॥ १०९ ॥ वेदान्तगो ब्राह्मणस्स्यात् क्षत्रियो विजयी भवेत्। वैश्यो धनसमृद्धस्स्याच्छूद्रस्सुखमवाप्नुयात् ॥ ११० ॥ धर्मार्थी प्राप्नुयाद्धर्ममर्थार्थी चार्थमाप्नुयात्। कामानवाप्नुयात्कामी प्रजार्थी चाप्नुयात् प्रजाः ॥ १११ ॥ भक्तिमान् यस्सदोत्थाय शुचिस्तद्गत मानसः। सहस्रं वासुदेवस्य नाम्नामेतत् प्रकीर्तयेत् ॥ ११२ ॥ यशः प्राप्नोति विपुलं याति प्राधान्यमेव च। अचलां श्रियमाप्नोति श्रेयः प्राप्नोत्यनुत्तमम् ॥ ११३ ॥ न भयं क्वचिदाप्नोति वीर्यं तेजश्च विन्दति। भवत्यरोगो द्युतिमान् बल रूपगुणान्वितः ॥११४॥ रोगार्तोमुच्यते रोगाद्बद्धो मुच्येत बन्धनात्। भयान्मुच्येत भीतस्तु मुच्येतापन्न आपदः ॥ ११५ ॥ दुर्गाण्यतितरत्याशु पुरुषः पुरुषोत्तमम्। स्तुवन्नामसहस्रेण नित्यं भक्तिसमन्वितः ॥ ११६ ॥ वासुदेवाश्रयो मर्त्यो वासुदेवपरायणः। सर्वपापविशुद्धात्मा याति ब्रह्म सनातनम् ॥ ११७ ॥ न वासुदेवभक्तानामशुभं विद्यते क्वचित्। जन्ममृत्युजराव्याधिभयं नैवोपजायते ॥ ११८ ॥ इमं स्तवमधीयानश्श्रद्धाभक्तिसमन्वितः। युज्येतात्म सुखक्षान्तिश्रीधृतिस्मृतिकीर्तिभिः ॥ ११९ ॥ नक्रोधो न च मात्सर्यं नलोभो नाशुभामतिः। भवन्ति कृतपुण्यानां भक्तानां पुरुषोत्तमे ॥ १२० ॥ द्यौस्सचन्द्रार्कनक्षत्रा खंदिशो भूर्महोदधिः। वासुदेवस्य वीर्येण विधृतानि महात्मनः ॥ १२१ ॥ ससुरासुरगन्धर्वं सयक्षोरगराक्षसम्। जगद्वशे वर्ततेदं कृष्णस्य स-

चराचरम् ॥ १२२ ॥ इन्द्रियाणि मनो बुद्धिस्सत्वं तेजो बलं धृतिः । वासुदेवात्मकान्याहुः क्षेत्रं क्षेत्रज्ञमेवच ॥ १२३ ॥ सर्वागमानामाचारः प्रथमं परिकल्पितः । आचारप्रभवो धर्मो धर्मस्य प्रभुरच्युतः ॥ १२४ ॥ ऋषयः पितरो देवा महाभूतानि धातवः। जङ्गमाजङ्गमञ्चेदं जगन्नारायणोद्भवम् ॥ १२५ ॥ योगज्ञानं तथा साङ्ख्यं विद्याश्शिल्पादिकर्म च । वेदाश्शास्त्राणि विज्ञानमेतत्सर्वं जनार्दनात् ॥ १२६ ॥ एको विष्णुर्महद्भूतं पृथग्भूतान्यनेकशः । त्रीन्लोकान्व्याप्य भूतात्मा भुङ्क्ते विश्वभुगव्ययः ॥१२७॥ इमं स्तवं भगवतो विष्णोर्व्यासेन कीर्तितम् । पठेद्य इच्छेत्पुरुषश्श्रेयः प्राप्तुं सुखानिच ॥ १२८ ॥ विश्वेश्वरमजं देवं जगतः प्रभवाप्ययम् । भजन्ति ये पुष्कराक्षं न ते यान्ति पराभवम् ॥१२९॥ न ते यान्ति पराभवं ओंनम इति ।

अर्जुन उवाच—

पद्मपत्रविशालाक्ष पद्मनाभ सुरोत्तम ।
भक्तानामनुरक्तानां त्राता भव जनार्दन ॥

श्रीभगवानुवाच—

यो मान्नामसहस्रेण स्तोतुमिच्छति पाण्डव । सोहमेकेन श्लोकेन स्तुतएव न संशयः ॥ स्तुतएव न संशय ओंनम इति ।

व्यास उवाच—

वासनाद्वासुदेवस्य वासितं ते जगत्त्रयम् । सर्वभूत निवासोसि वासुदेव नमोस्तुते ॥ श्रीवासुदेवनमोस्तुतओंनमइति ।

पार्वत्युवाच—

केनोपायेन लघुना विष्णोर्नामसहस्रकम् ।
पठ्यते पण्डितैर्नित्यं श्रोतुमिच्छाम्यहं प्रभो ॥

ईश्वर उवाच ।

श्रीराम राम रामेति रमे रामे मनोरमे ।

सहस्रनामतत्तुल्यं रामनाम वरानने ॥

ब्रह्मोवाच—

नमोस्त्वनन्ताय सहस्रमूर्तये सहस्रपादाक्षिशिरोरुबाहवे । सहस्रनाम्ने पुरुषाय शाश्वते सहस्रकोटीयुगधारिणे नमः ॥ श्रीसहस्रकोटीयुगधारिणे ओंनम इति ।

सञ्जय उवाच—

यत्र योगेश्वरः कृष्णो यत्र पार्थो धनुर्धरः ।
तत्र श्रीर्विजयो भूतिर्ध्रुवा नीतिर्मतिर्मम ॥

श्रीभगवानुवाच—

अनन्याश्चिन्तयन्तो मां ये जनाः पर्युपासते । तेषां नित्याभियुक्तानां योगक्षेमं वहाम्यहम् ॥ परित्राणाय साधूनां विनाशाय च दुष्कृताम् । धर्मसंस्थापनार्थाय सम्भवामि युगे युगे ॥ आर्ता विषण्णाः शिथिलाश्च भीता घोरेषु च व्याधिषु वर्तमानाः । सङ्कीर्त्य नारायण शब्दमात्रं विमुक्तदुःखाः सुखिनो भवन्तु ॥ ओं तत्सत् ॥

इति श्रीमहाभारते शतसाहस्रिकायां संहितायां वैयासिक्यां
आनुशासनिक पर्वान्तर्गत दानधर्मपर्वणि
श्रीभीष्मयुधिष्ठिरसंवादे
श्रीविष्णोर्दिव्यसहस्रनामस्तोत्रम्
सम्पूर्णम्

॥ श्रीकृष्णाष्टोत्तरशतनामस्तोत्रम् ॥

श्रीमते रामानुजाय नमः ॥

श्रीभूमिरुवाच—

अलङ्कृतं जन्म पुंसामपि नन्दव्रजौकसाम् । तस्य देवस्य कृष्णस्य लीलाविग्रहधारिणः ॥ १ ॥ यानि यानि प्रयुक्तानि सन्ति नामान्यनेकशः । मुख्यानि तेषु नामानि श्रोतुकामा

चिरादहम् ॥ २ ॥ एतानि ब्रूहि नामानि वासुदेवस्य वासुके। नातः परतरं पुण्यं त्रिषु लोकेषु मे भवेत् ॥ ३ ॥ शेष उवाच। वसुन्धरे वरारोहे सर्वकामदुखप्रदम् । सर्वमङ्गलमूर्द्धन्यमणिमाद्यष्टसिद्धिदम् ॥ ४ ॥ महापातककोटिघ्नं सर्वतीर्थफलप्रदम्। शृणु देवि प्रवक्ष्यामि नाम्नामष्टोत्तरं शतम् ॥ ५ ॥ सहस्रनाम्नां पुण्यानां त्रिरावृत्त्या च यत्फलम् । एकावृत्त्या च कृष्णस्य नामैकं तत्प्रयच्छति । तस्मात्पुण्यतमं चैतत्स्तोत्रं शृणु वसुन्धरे ॥ ६ ॥ ओं अस्य श्रीकृष्णाष्टोत्तरशतनामामृतस्तोत्रमन्त्रस्य श्रीशेषो भगवानृषिः । अनुष्टुप् छन्दः । श्रीकृष्णः परमात्मा देवता । श्रीकृष्णप्रसादसिद्ध्यर्थे जपे विनियोगः । ध्यानम् । बालाय नीलवपुषे नवकिङ्किणीकजालाभिरामजघनाय दिगम्बराय। शार्दूलदिव्यनखभूषणभूषिताय नन्दात्मजाय नवनीतमुषे नमस्ते ॥ ओं श्रीकृष्णः कमलानाथो वासुदेवः सनातनः । वसुदेवात्मजः पुण्यो लीलामानुषविग्रहः ॥ ७ ॥ श्रीवत्सकौस्तुभधरो यशोदावत्सलो हरिः । चतुर्भुजात्तचक्राब्जगदाशङ्खाद्युदायुधः ॥ ८ ॥ देवकीनन्दनः श्रीशो नन्दगोपप्रियात्मजः । यमुनावेगसंहारी बलभद्रप्रियानुजः ॥ ९ ॥ पूतनाजीवितहरः शकटासुरभञ्जनः । नन्दव्रजजनानन्दी सच्चिदानन्दविग्रहः ॥ १० ॥ नवनीतविलिप्ताङ्गो नवनीतनटोऽनघः। नवनीतनवाहारो मुचुकुन्दप्रसादकः ॥ ११ ॥ षोडशस्त्रीसहस्रेशस्त्रिभङ्गीललिताकृतिः । शुकवागमृताब्धीन्दुर्गोविन्दो योगिनांपतिः ॥ १२ ॥ वत्सवाटचरोऽनन्तो धेनुकासुरखण्डनः । तृणीकृततृणावर्तो यमलार्जुनभञ्जनः ॥ १३ ॥ उत्तालतालभेत्ता च तमालश्यामलाकृतिः । गोपगोपीश्वरो योगी कोटिसूर्यसमप्रभः ॥ १४ इलापतिः परञ्ज्योतिर्यादवेन्द्रो यदूद्वहः । वनमाली पीतवासाः पारिजातापहारकः ॥ १५ ॥ गोवर्द्धनाचलोद्धर्ता गोपालः सर्वपालकः ।

अजो निरञ्जनः कामजनकः कञ्जलोचनः ॥ १६ ॥ मधुहा मथुरा नाथो द्वारकानायको बली । वृन्दावनान्तसञ्चारी तुलसीदामभूषणः ॥ १७ ॥ स्यमन्तकमणेर्हर्ता नरनारायणात्मकः । कुब्जाकृष्टाम्बरधरो मायी परमपूरुषः ॥ १८ ॥ मुष्टिकासुरचाणूरमल्लयुद्धविशारदः । संसारवैरी कंसारिर्मुरारिर्नरकान्तकः ॥ १९ ॥ अनादिर्ब्रह्मचारी च कृष्णाव्यसनकर्षकः । शिशुपालशिरश्छेत्ता दुर्योधनकुलान्तकः ॥२०॥ विदुराक्रूरवरदो विश्वरूपप्रदर्शकः । सत्यवाक्सत्यसङ्कल्पः सत्यभामा रतो जयी ॥ २१ ॥ सुभद्रापूर्वजो जिष्णुर्भीष्ममुक्तिप्रदायकः । जगद्गुरुर्जगन्नाथो वेणुवाद्यविशारदः ॥ २२ ॥ वृषभासुरविध्वंसी बाणासुरकरांतकः । युधिष्ठिरप्रतिष्ठाता बर्हिबर्हावतंसकः ॥ २३ ॥ पार्थसारथिरव्यक्तो गीतामृतमहोदधिः । कालीयफणमाणिक्यरञ्जितश्रीपदाम्बुजः ॥ २४ ॥ दामोदरो यज्ञभोक्ता दानवेन्द्रविनाशकः । नारायणः परं ब्रह्म पन्नगाशनवाहनः ॥ २५ ॥ जलक्रीडासमासक्तगोपीवस्त्रापहारकः । पुण्यश्लोकस्तीर्थपदो वेदवेद्यो दया निधिः ॥ २६ ॥ सर्वभूतात्मकः सर्वग्रहरूपी परात्परः । एवं श्रीकृष्णदेवस्य नाम्नामष्टोत्तरं शतम् ॥ २७ ॥ कृष्णेन कृष्णभक्तेन श्रुत्वा गीतामृतं पुरा । स्तोत्रं कृष्णप्रियकरं कृतं तस्मान्मया श्रुतम् ॥ ॥ २८ ॥ कृष्णनामामृतं नाम परमानन्दकारणम् । अनुपद्रवदुःखघ्नं परमायुर्विवर्धनम् ॥२९॥ दानं व्रतं तपस्तीर्थं यत्कृतं त्विह जन्मनि । पठतां शृण्वतां चैव फलं कोटिगुणं भवेत् ॥ ३० ॥ पुत्रप्रदमपुत्राणामगतीनां गतिप्रदम् । धनावहं दरिद्राणां जयेच्छूनां जयावहम् । ॥ ३१ ॥ शिशूनां गोकुलानां च पुष्टिदं पूर्णपुण्यदम् । समस्तकामदं दिव्यं कोटिजन्माघनाशनम् ॥ ३२ ॥ अन्ते च कृष्णस्मरणं भवतापत्रयापहम् । कृष्णाय यादवेन्द्राय ज्ञानमुद्राय योगिने ॥ ३३ ॥ नाथाय रुक्मिणीशाय नमो वेदान्तवेदिने । इमं मन्त्रं

महादेवि ब्रह्मनिष्ठो दिवानिशम् ॥ ३४ ॥ मनसा चिन्तयन्नित्यं जपन् शुद्धशरीरभाक् । सर्वग्रहानुग्रहभाक् सर्वप्रियतमो नरः ॥३५॥ पुत्रपौत्रैः परिवृतः समृद्धं फलमाप्नुयात् । विलस्य भोगानन्ते च कृष्णसायुज्यमाप्नुयात् ॥ ३६ ॥ शङ्खचक्रगदापाणे द्वारकानिलयाच्युत । गोविन्द पुण्डरीकाक्ष रक्ष मां शरणागतम् ॥ ३७ ॥ इति श्रीशेषधरणीसंवादे कृष्णाष्टोत्तरशतनामस्तोत्रं सम्पूर्णम् ॥

—०—

॥ नारायणाष्टकम् ॥

श्रीमते रामानुजाय नमः । वात्सल्यादभयप्रदानसमयादार्तार्तिनिर्वापणादौदार्यादघशोषणादगणितश्रेयःपदप्रापणात् । सेव्यः श्रीपतिरेक एव जगतामेते च षट्साक्षिणः प्रह्लादश्च विभीषणश्च करिराट् पाञ्चाल्यहल्या ध्रुवः ॥ १ ॥ प्रह्लादास्ति यदीश्वरो वद हरिः सर्वत्र मे दर्शय स्तम्भे चैवमिति ब्रुवन्तमसुरं तत्राविरासीद्धरिः । वक्षस्तस्य विदारयन्निजनखैर्वात्सल्यमापादयन्नार्तत्राणपरायणः स भगवान्नारायणो मे गतिः ॥ २ ॥ श्रीरामात्र विभीषणोऽयमनघो रक्षोभयादागतः सुग्रीवानय पालयैनमधुना पौलस्त्यमेवागतम् । इत्युक्त्वाऽभयमस्य सर्वविदितं यो राघवो दत्तवानार्तत्राणपरायणः स भगवान्नारायणो मे गतिः ॥ ३ ॥ नक्रग्रस्तपदं समुद्धृतकरं ब्रह्मादयो भोः सुराः पाल्यन्तामिति दीनवाक्यकरिणं देवेष्वशक्तेषु यः । मा भैषीरिति यस्य नक्रहनने चक्रायुधश्रीधरः आर्तत्राणपरायणः स भगवान्नारायणो मे गतिः ॥ ४ ॥ भोः कृष्णाच्युत भोः कृपालय हरे भोः पाण्डवानां सखे क्वासि क्वासि सुयोधनादपहृतां भो रक्ष मामातुराम् । इत्युक्तोऽक्षयवस्त्रसंभृततनुं योऽपालयद्द्रौपदीमार्तत्राणपरायणः स भगवान्नारायणो मे गतिः ॥ ५ ॥ यत्पादाब्जनखोदकं त्रिजगतां पापौघविध्वंसनं यन्नामामृत

पूरकं च पिवतां संसारसन्तारकम् । पाषाणोऽपि यदङ्घ्रिपद्मरजसा शापान्मुनेर्मोचितः आर्तत्राणपरायणः स भगवान्नारायणो मे गति ॥ ६ ॥ पित्रा भ्रातरमुत्तमासनगतं चौत्तानपादिर्ध्रुवो दृष्ट्वा तत्सममारुरुक्षुरधृतो मात्राऽवमानं गतः । यं गत्वा शरणं तदाप तपसा हेमाद्रिसिंहासनमार्तत्राणपरायणस्स भगवान्नारायणो मे गतिः ॥७॥ आर्ता विषण्णाः शिथिलाश्च भीता घोरेषु च व्याधिषु वर्तमानाः । सङ्कीर्त्य नारायणशब्दमात्रं विमुक्तदुःखाः सुखिनो भवन्ति ॥ ८ ॥ इति श्रीमन्नारायणाष्टकम् सम्पूर्णम् ॥ ....

— ःः —

श्रीरस्तु ।

श्री कुलशेखरसूरये नमः ।

श्रीमते रामानुजाय नमः ।

श्री कुलशेखरसूरिभिरनुगृहीता

मुकुन्दमाला ॥

घुष्यते यस्य नगरे रङ्गयात्रा दिनेदिने ।
तमहं शिरसा वन्दे राजानं कुलशेखरम् ॥

श्रीवल्लभेति वरदेति दयापरेति भक्तप्रियेति भवलुण्ठनकोविदेति । नाथेति नागशयनेति जगन्निवासेति आलापिनं प्रतिपदं कुरु मां मुकुन्द ॥ १ ॥ जयतु जयतु देवो देवकीनन्दनोऽयं जयतु जयतु कृष्णो वृष्णिवंशप्रदीपः । जयतु जयतु मेघश्यामलः कोमलाङ्गो जयतु जयतु पृथ्वीभारनाशो मुकुन्दः ॥ २ ॥ मुकुन्द मूर्ध्ना प्रणिपत्य याचे भवन्तमेकान्तमियन्तमर्थम् । अविस्मृतिस्त्वच्चरणारविन्दे भवेभवे मेऽस्तु भवत्प्रसादात् ॥ ३ ॥

नाहं वन्दे तव चरणयोर्द्वन्द्वमद्वन्द्वहेतोः कुम्भीपाकं गुरुमपि हरे नारकं नापनेतुम् । रम्या रामा मृदुतनुलता नन्दने नापि रन्तुं भावे भावे हृदयभवने भावयेयं भवन्तम् ॥ ४ ॥ नास्था धर्मे न वसुनिचये नैव कामोपभोगे यद्यद्भव्यं भवतु भगवन्पूर्वकर्मानुरूपम् । एतत्प्रार्थ्यं मम बहुमतं जन्मजन्मान्तरेऽपि त्वत्पादाम्भोरुहयुगगता निश्चला भक्तिरस्तु ॥ ५ ॥ दिवि वा भुवि वा ममास्तु वासो नरके वा नरकान्तक प्रकामम् । अवधीरितशारदारविन्दौ चरणौ ते मरणेऽपि चिन्तयामि ॥६॥ कृष्ण त्वदीयपदपङ्कजपञ्जरान्तः अद्यैव मे विशतु मानसराजहंसः । प्राणप्रयाणसमये कफवातपित्तैः कण्ठावरोधनविधौ स्मरणं कुतस्ते ॥ ७ ॥ चिन्तयामि हरिमेव सन्ततं मन्दमन्दहसिताननाम्बुजम् । नन्दगोपतनयं परात्परं नारदादिमुनिवृन्दवन्दितम् ॥ ८ ॥ करचरणसरोजे कान्तिमन्नेत्रमीने श्रमुषि भुजवीचिव्याकुलेऽगाधमार्गे । हरिसरसि विगाह्यापीय तेजोजलौघं भवमरुपरिखिन्नः खेदमद्य त्यजामि ॥ ९ ॥ सरसिजनयने सशङ्खचक्रे मुरभिदि मा विरम स्वचित्त रन्तुम् । सुखतरमपरं न जातु जाने हरिचरणस्मरणामृतेन तुल्यम् ॥ १० ॥ मामीर्मन्दमनो विचिन्त्य बहुधा यामीश्चिरं यातनाः नामी नः प्रभवन्ति पापरिपवस्स्वामी ननु श्रीधरः । आलस्यं व्यपनीय भक्तिसुलभं ध्यायस्व नारायणं लोकस्य व्यसनापनोदनकरो दासस्य किं न क्षमः ॥ ११ ॥ भवजलधिगतानां द्वन्द्ववाताहतानां सुतदुहितृकलत्रत्राणभारार्दितानाम् । विषमविषयतोये मज्जतामप्लवानां भवतु शरणमेको विष्णुपोतो नराणाम् ॥ १२ ॥ भवजलधिमगाधं दुस्तरं निस्तरेयं कथमहमिति चेतो मास्म गाः कातरत्वम् । सरसिजदृशि देवे तावकी भक्तिरेका नरकभिदि निषण्णा तारयिष्यत्यवश्यम् ॥ १३ ॥ तृष्णातोये मदनपवनोद्धूतमोहोर्मिमाले दारावर्ते तनयसहजग्राहसंघाकुले च । संसाराख्ये महति जलधौ मज्जतां नस्त्रिधामन्

पादाम्भोजे वरद भवतो भक्तिनार्थं प्रयच्छ ॥ १४ ॥ माद्राक्षं क्षीण-पुण्यान्क्षणमपि भवतो भक्तिहीनान्पदाब्जे माश्रौषं श्राव्यबन्धं तव चरितमपास्यान्यदाख्यानजातम् । मास्मार्षं माधव त्वामपि भुवनपते चेतसाऽपह्नुवानान् माभूवं त्वत्सपर्याव्यतिकररहितो जन्मजन्मान्तरेऽपि ॥ १५ ॥ जिह्वे कीर्तय केशवं मुररिपुं चेतो भज श्रीधरं पाणिद्वन्द्व समर्चयाच्युतकथाश्श्रोत्रद्वय त्वं शृणु । कृष्णं लोकय लोचनद्वय हरेर्गच्छाङ्घ्रियुग्मालयं जिघ्र घ्राण मुकुन्दपादतुलसीं मूर्धन्नमाधोक्षजम् ॥ १६ ॥ हे लोकाश्शृणुत प्रसूति मरणव्याधेश्चिकित्सामिमां योगज्ञास्समुदाहरन्ति मुनयो यां याज्ञवल्क्यादय । अन्तर्ज्योतिरमेयमेकममृतं कृष्णाख्यमापीयतां तत्पीतं परमौषधं वितनुते निर्वाणमात्यन्तिकम् ॥ १७ ॥ हे मर्त्याः परमं हित शृणुत वो वक्ष्यामि संक्षेपतस्संसारार्णवमापदूर्मिबहुलं सम्यक्प्रविश्य स्थिताः । नानाज्ञानमपास्य चेतसि नमो नारयणायेत्यमुं मन्त्रं सप्रणवं प्रणाममहित प्रावर्तयध्वं मुहुः ॥ १८ ॥ पृथ्वी रेणुरणु पयांसि कणिका फल्गुः स्फुलिङ्गो लघुः तेजो नि· श्वसनं मरुत्तनुतरं रन्ध्रं सुसूक्ष्मं नभः । क्षुद्रा रुद्रपितामहप्रभृतयःकीटास्समस्तास्सुरा दृष्टे यत्र स तावको विजयते भूमावधूतावधिः ॥ १९ ॥

बद्धेनाञ्जलिना नतेन शिरसा गात्रैस्सरोमोद्गमैः कण्ठेन स्वरगद्गदेन नयनेनोद्गीर्णबाष्पाम्बुना । नित्यं त्वच्चरणारविन्दयुगुलध्यानामृतास्वादिनां अस्माकं सरसीरुहाक्ष सततं सम्पद्यतां जीवितम् ॥ २० ॥ हे गोपालक हे कृपाजलनिधे हे सिन्धुकन्यापते हे कंसान्तक हे गजेन्द्रकरुणापारीण हे माधव । हे रामानुज हे जगत्त्रयगुरो हे पुण्डरीकाक्ष मां हे गोपीजननाथ पालय परं जानामि न त्वां विना ॥ २१ ॥ भक्तापायभुजङ्गगारुडमणिस्त्रैलोक्यरक्षामणिः गोपीलोचनचातकाम्बुदमणिस्सौन्दर्यमुद्रामणिः । यः कान्तामणिरुक्मिणीघनकुचद्वन्द्वैकभूषामणिः श्रेयो देवशिखामणिर्दिशतु नो गोपालचू-

ग्रामणीः ॥ २२ ॥ शत्रुच्छेदैकमन्त्रं सकलमुपनिषद्वाक्यसम्पूज्यमन्त्रं संसारोत्तारमन्त्रं समुपचिततमस्सङ्घनिर्याणमन्त्रम् । सर्वैश्वर्यैकमन्त्रं व्यसनभुजगसन्दष्टसन्त्राणमन्त्रं जिह्वे श्रीकृष्णमन्त्रं जप जप सततं जन्मसाफल्यमन्त्रम् ॥ २३ ॥ व्यामोहप्रशमौषधं मुनिमनोवृत्तिप्रवृत्त्यौषधं दैत्येन्द्रार्तिकरौषधं त्रिभुवने सञ्जीवनैकौषधम् । भक्तात्यन्तहितौषधं भवभयप्रध्वंसनैकौषधं श्रेयःप्राप्तिकरौषधं पिब मनश्श्रीकृष्णदिव्यौषधम् ॥ २४ ॥ आम्नायाभ्यसनान्यरण्यरुदितं वेदव्रतान्यन्वहं मेदश्छेदफलानि पूर्तविधयस्सर्वे हुतं भस्मनि । तीर्थानामवगाहनानि च गजस्नानं विना यत्पदद्वन्द्वाम्भोरुहसंस्मृतिर्विजयते देवस्स नारायणः ॥२५॥ श्रीमन्नाम प्रोच्य नारायणाख्यं के न प्रापुर्वाञ्छितं पापिनोऽपि । हा नः पूर्वं वाक्प्रवृत्ता न तस्मिन् तेन प्राप्तं गर्भवासादिदुःखम् ॥२६॥ मज्जन्मनः फलमिदं मधुकैटभारे मत्प्रार्थनीयमदनुग्रह एष एव । त्वद्भृत्यभृत्यपरिचारकभृत्यभृत्यभृत्यस्य भृत्य इति मां स्मर लोकनाथ ॥ २७ ॥ नाथे नः पुरुषोत्तमे त्रिजगतामेकाधिपे चेतसा सेव्ये स्वस्य पदस्य दातरि सुरे नारायणे तिष्ठति । यं कञ्चित्पुरुषाधमं कतिपयग्रामेशमल्पार्थदं सेवायै मृगयामहे नरमहो मूढा वराका वयम् ॥ २८ ॥ मदन परिहर स्थितिं मदीये मनसि मुकुन्दपदारविन्दधाम्नि । हरनयनकृशानुना कृशोऽसि स्मरसि न चक्रपराक्रमं मुरारेः ॥ २९ ॥ तत्त्वं ब्रुवाणानि परं परस्मान्मधु क्षरन्तीव सतां फलानि । प्रावर्तय प्राञ्जलिरस्मि जिह्वे नामानि नारायणगोचराणि ॥ ३० ॥ इदं शरीरं परिणामपेशलं पतत्यवश्यं श्लथसन्धिजर्जरम् । किमौषधैः क्लिश्यसि मूढ दुर्मते निरामयं कृष्णरसायनं पिब ॥ ३१ ॥ दारा वाराकरवरसुता ते तनूजो विरिञ्चिस्स्तोता वेदस्तव सुरगणो भृत्यवर्गः प्रसादः । मुक्तिर्माया जगदविकलं तावकी देवकी ते माता मित्रं बलरिपुसुतस्त्वय्यतोऽन्यन्न जाने ॥ ३२ ॥

कृष्णो रक्षतु नो जगत्त्रयगुरुः कृष्णं नमस्याम्यहं कृष्णेनामरशत्रवो विनिहताः कृष्णाय तस्मै नमः । कृष्णादेव समुत्थितं जगदिदं कृष्णस्य दासोऽस्म्यहं कृष्णे तिष्ठति सर्वमेतदखिलं हे कृष्ण संरक्ष माम् ॥ ३३ ॥ स त्वं प्रसीद भगवन्कुरु मय्यनाथे विष्णो कृपां परमकारुणिकः किल त्वम् । संसारसागरनिमग्नमनन्त दीनं उद्धर्तुमर्हसि हरे पुरुषोत्तमोऽसि ॥ ३४ ॥ नमामि नारायणपादपङ्कजं करोमि नारायणपूजनं सदा । वदामि नारायणनाम निर्मलं स्मरामि नारायणतत्त्वमव्ययम् ॥ ३५ ॥ श्रीनाथ नारायण वासुदेव श्रीकृष्ण भक्तप्रिय चक्रपाणे । श्रीपद्मनाभाच्युत कैटभारे श्रीराम पद्माक्ष हरे मुरारे ॥ ३६ ॥ अनन्त वैकुण्ठ मुकुन्द कृष्ण गोविन्द दामोदर माधवेति । वक्तुं समर्थोऽपि न वक्ति कश्चिदहो जनानां व्यसनाभिमुख्यम् ॥ ३७ ॥ ध्यायन्ति ये विष्णुमनन्तमव्ययं हृत्पद्ममध्ये सततं व्यवस्थितम् । समाहितानां सततामयप्रदं ते यान्ति सिद्धिं परमां च वैष्णवीम् ॥ ३८ ॥ क्षीरसागरतरङ्गशीकरासारतारकितचारुमूर्तये । भोगिभोगशयनीयशायिने माधवाय मधुविद्विषे नमः ॥ ३९ ॥ यस्य प्रियौ श्रुतिधरौ कविलोकवीरौ मित्रे द्विजन्मवरपद्मशरावभूताम् । तेनाम्बुजाक्षचरणाम्बुजषट्पदेन राज्ञा कृता कृतिरियं कुलशेखरेण ॥ ४० ॥ मुकुन्दमाला समाप्ता ।

श्रीयामुनमुनिभिरनुगृहीता

चतुःश्लोकी ।

यत्पदाम्भोरुहध्यानविध्वस्ताशेषकल्मषः । वस्तुतामुपयातोऽहं यामुनेयं नमामि तम् ॥ *॥ कान्तस्ते पुरुषोत्तमः फणिपतिश्शय्यासनं वाहनं वेदात्मा विहगेश्वरो यवनिका माया जगन्मोहनी । ब्रह्मेशादिसुरव्रजस्सदयितस्त्वद्दासदासीगणः श्रीरित्येव च नाम ते भगवति ब्रूमः

कथं त्वां वयम् ॥ १ ॥ यस्यास्ते महिमानमात्मन इव त्वद्वल्लभोऽपि प्रभुः नालं मातुमियत्तया निरवधिं नित्यानुकूलं स्वतः । तां त्वां दास इति प्रपन्न इति च स्तोष्याम्यहं निर्भयो लोकैकेश्वरि लोकनाथदयिते दान्ते दयां ते विदन् ॥ २ ॥ ईषत्त्वत्करुणानिरीक्षणसुधासन्धुक्षणाद्रक्ष्यते नष्टं प्राक्तदलाभतस्त्रिभुवनं संप्रत्यनन्तोदयम् । श्रेयो न ह्यरविन्दलोचनमनःकान्ताप्रसादादृते संसृत्यक्षरवैष्णवाध्वसु नृणां संभाव्यते कर्हिचित् ॥ ३ ॥ शान्तानन्तमहाविभूतिपरमं यद्ब्रह्मरूपं हरेः मूर्तं ब्रह्म ततोऽपि तत्प्रियतरं रूपं यदत्यद्भुतम् । यान्यन्यानि यथासुखं विहरतो रूपाणि सर्वाणि तान्याहुः स्वैरनुरूपरूपविभवैर्गाढोपगूढानि ते ॥ ४ ॥ आकारत्रयसम्पन्नामरविन्दनिवासिनीम् । अशेषजगदीशित्रीं वन्दे वरदवल्लभाम् ॥

चतुःश्लोकी समाप्ता ॥

—o—

श्रीयामुनमुनिभिरनुगृहीतं

स्तोत्ररत्नम् ।

स्वादयन्निह सर्वेषां त्रय्यन्तार्थं सुदुर्ग्रहम् । स्तोत्रयामास योगीन्द्रस्तं वन्दे यामुनाह्वयम् ॥ * ॥ नमो नमो यामुनाय यामुनाय नमो नमः । नमो नमो यामुनाय यामुनाय नमो नमः ॥* ॥

नमोऽचिन्त्याद्भुताक्लिष्टज्ञानवैराग्यराशये । नाथाय मुनयेऽगाधभगवद्भक्तिसिन्धवे ॥ १ ॥ तस्मै नमो मधुजिदङ्घ्रिसरोजतत्त्वज्ञानानुरागमहिमातिशयान्तसीम्ने । नाथाय नाथमुनयेऽत्र परत्र चापि नित्यं यदीयचरणौ शरणं मदीयम् ॥ २ ॥ भूयो नमोऽपरिमिताच्युतभक्तितत्त्वज्ञानामृताब्धिपरिवाहशुभैर्वचोभिः । लोकेऽवतीर्णपरमार्थसमग्रभक्तियोगाय नाथमुनये यमिनां वराय ॥ ३ ॥

तत्त्वेन यश्चिदचिदीश्वरतत्स्वभावभोगापवर्गतदुपायगतीरुदारः । सन्दर्शयन्निरमिमीत पुराणरत्नं तस्मै नमो मुनिवराय पराशराय ॥ ४ ॥ माता पिता युवतयस्तनया विभूतिस्सर्वं यदेव नियमेन मदन्वयानाम् । आद्यस्य नः कुलपतेर्वकुलाभिरामं श्रीमत्तदंघ्रियुगलं प्रणमामि मूर्ध्ना ॥ ५ ॥ यन्मूर्ध्नि मे श्रुतिशिरस्सु च भाति यस्मिन्नस्मन्मनोरथपथस्सकलस्समेति । स्तोष्यामि नः कुलधनं कुलदैवतं तत्पादारविन्दमरविन्दविलोचनस्य ॥६॥ तत्त्वेन यस्य महिमार्णवशीकराणुश्शक्यो न मातुमपि शर्वपितामहाद्यैः । कर्तुं तदीयमहिमस्तुतिमुद्यताय मह्यं नमोऽस्तु कवये निरपत्रपाय ॥ ७ ॥ यद्वा श्रमावधि यथामति वाप्यशक्तः स्तौम्येवमेव खलु तेऽपि सदा स्तुवन्तः । वेदाश्चतुर्मुखमुखाश्च महार्णवान्तः को मज्जतोरणुकुलाचलयोर्विशेषः ॥ ८ ॥ किञ्चैष शक्त्यतिशयेन न तेऽनुकम्प्यस्स्तोतापितु स्तुतिकृतेन परिश्रमेण । तत्र श्रमस्तु सुलभो मम मन्दबुद्धेरित्युद्यमोऽयमुचितो मम चाब्जनेत्र ॥ ९ ॥ नावेक्षसे यदि ततो भुवनान्यमूनि नालं प्रभो भवितुमेव कुतः प्रवृत्तिः । एवं निसर्गसुहृदि त्वयि सर्वजन्तोः स्वामिन्न चित्रमिदमाश्रितवत्सलत्वम् ॥ १० ॥ स्वाभाविकानवधिकातिशयेशितृत्वं नारायण त्वयि न मृष्यति वैदिकः कः । ब्रह्मा शिवश्शतमखःपरमस्वराडित्येतेऽपि यस्य महिमार्णवविप्रुषस्ते ॥ ११ ॥ कश्श्रीः श्रियः परमसत्त्वसमाश्रयः कः कः पुण्डरीकनयनः पुरुषोत्तमः कः । कस्यायुतायुतशतैककलांशकांशे विश्वं विचित्रचिदचित्प्रविभागवृत्तम् ॥१२॥ वेदापहारगुरुपातकदैत्यपीडाद्यापद्विमोचनमहिष्ठफलप्रदानैः । कोऽन्यः प्रजापशुपती परिपाति कस्य पादोदकेन स शिवस्स्वशिरोधृतेन ॥ १३ ॥ कस्योदरे हरविरिञ्चमुखः प्रपञ्चः को रक्षतीममजनिष्ट च कस्य नाभेः । क्रान्त्वा निगीर्य पुनरुद्गिरति त्वदन्यः कः केन वैष परवानिति शक्यशङ्कः ॥ १४ ॥ त्वां शीलरूपचरितैः

परमप्रकृष्टसत्त्वेन सात्विकतया प्रवर्तै श्च शास्त्रैः । प्रभ ॥तदैवपरमार्थविदां मतैश्च नैवासुरप्रकृतवः प्रभवन्ति वोद्धुम् ॥ १५ ॥ उल्लंघितत्रिविधसीमसमातिशायिसंभावनं तव परिव्रढिमस्वभावम् । मायाबलेन भवतापि निगूह्यमानं पश्यन्ति केचिदनिशं त्वदनन्यभावाः ॥ १६ ॥ यदण्डमण्डान्तरगोचरं च यद्दशोत्तराण्यावरणानि यानि च । गुणाःप्रधानं पुरुषः परं पदं परात्परं ब्रह्म च ते विभूतयः ॥ १७ ॥ वशी वदान्यो गुणवानृजुः शुचिर्मृदुर्दयालुर्मधुरः स्थिरस्समः । कृती कृतज्ञस्त्वमसि स्वभावतस्समस्तकल्याणगुणामृतोदधिः ॥ १८ ॥ उपर्युपर्यब्जभुवोऽपि पूरुषान् प्रकल्प्य ते ये शतमित्यनुक्रमात् । गिरस्त्वदेकैकगुणावधीप्सया सदा स्थिता नोद्यमतोऽतिशेरते ॥ १९ ॥ त्वदाश्रितानां जगदुद्भवस्थितिप्रणाशसंसारविमोचनादयः । भवन्ति लीला विधयश्च वैदिकास्त्वदीयगम्भीरमनोनुसारिणः ॥ २० ॥ नमो नमो वाङ्मनसातिभूमये नमो नमो वाङ्मनसैकभूमये । नमो नमोऽनन्तमहाविभूतये नमो नमोऽनन्तदयैकसिन्धवे ॥२१॥ न धर्मनिष्ठोऽस्मि न चात्मवेदी न भक्तिमांस्त्वच्चरणारविन्दे । अकिंचनोऽनन्यगतिश्शरण्य त्वत्पादमूलं शरणं प्रपद्ये ॥ २२ ॥ न निन्दितं कर्म तदस्ति लोके सहस्रशो यन्न मया व्यधायि । सोऽहं विपाकावसरे मुकुन्द क्रन्दामि संप्रत्यगतिस्तवाग्रे ॥ २३ ॥ निमज्जतोऽनन्तभवार्णवान्तश्चिराय मे कूलमिवासि लब्धः । त्वयापि लब्धं भगवन्निदानीमनुत्तमं पात्रमिदं दयायाः ॥ २४ ॥ अभूतपूर्वं मम भावि किं वा सर्वं सहे मे सहजं हि दुःखम् । किंतु त्वदग्रे शरणागतानां पराभवो नाथ न तेऽनुरूपः ॥ २५ ॥ निरासकस्यापि न तावदुत्सहे महेश हातुं तव पादपङ्कजम् । रुषा निरस्तोऽपि शिशुस्स्तनन्धयो न जातु मातुश्चरणौ जिहासति ॥ २६ ॥ तवामृतस्यन्दिनि पादपङ्कजे निवेशितात्मा कथमन्यदिच्छति । स्थितेऽरविन्दे मकरन्दनिर्भरे मधुव्रतो नेक्षुरकं

हि वीक्षते ॥ २७ ॥ त्वदंघ्रिमुद्दिश्य कदापि केनचिद्यथा तथा वापि सकृत्कृतोऽञ्जलिः । तदैव मुष्णात्यशुभान्यशेषतश्शुभानि पुष्णाति न जातु हीयते ॥ २८ ॥ उदीर्णसंसारदवाशुशुक्षणिं क्षणेन निर्वाप्य परां च निर्वृतिम् । प्रयच्छति त्वच्चरणारुणाम्बुजद्वयानुरागामृतसिन्धुशीकरः ॥ २९॥ विलासविक्रान्तपरावरालयं नमस्यदार्तिक्षपणे कृतक्षणम् । धनं मदीयं तव पादपङ्कजं कदा नु साक्षात्करवाणि चक्षुषा ॥ ३० ॥ कदा पुनश्शंखरथाङ्गकल्पकध्वजारविन्दाङ्कुशवज्रलाञ्छनम् । त्रिविक्रम त्वच्चरणाम्बुजद्वयं मदीयमूर्धानमलङ्करिष्यति ॥ ३१ ॥ विराजमानोज्ज्वलपीतवाससं स्मितातसीसूनसमामलच्छविम् । निमग्ननाभिं तनुमध्यमुन्नतं विशालवक्षस्स्थलशोभिलक्षणम् ॥ ३२ ॥ चकासतं ज्याकिणकर्कशैः शुभैश्चतुर्भिराजानुविलम्बिभिर्भुजैः । प्रियावतंसोत्पलकर्णभूषणश्लथालकाबन्धविमर्दशंसिभिः ॥ ३३ ॥ उदग्रपीनांसविलम्बिकुण्डलालकावलीबन्धुरकम्बुकन्धरम् । मुखश्रिया न्यक्कृतपूर्णनिर्मलामृतांशुबिम्बाम्बुरुहोज्ज्वलश्रियम् ॥ ३४ ॥ प्रबुद्धमुग्धाम्बुजचारुलोचनं सविभ्रमभ्रूलतमुज्ज्वलाधरम् । शुचिस्मितं कोमलगण्डमुन्नसं ललाटपर्यन्तविलम्बितालकम् ॥ ३५ ॥ स्फुरत्किरीटाङ्गदहारकण्ठिकामणीन्द्रकाञ्चीगुणनूपुरादिभिः । रथाङ्गशङ्खासिगदाधनुर्वरैर्लसत्तुलस्या वनमालयोज्ज्वलम् ॥ ३६ ॥ चकर्थ यस्या भवनं भुजान्तरं तव प्रियं धाम यदीयजन्मभूः । जगत्समस्तं यदपाङ्गसंश्रयं यदर्थमम्भोधिरमन्थ्यबन्धि च ॥३७॥ स्ववैश्वरूप्येण सदानुभूतयाऽप्यपूर्ववद्विस्मयमादधानया । गुणेन रूपेण विलासचेष्टितैस्सदा तवैवोचितया तव श्रिया ॥ ३८ ॥ तया सहासीनमनन्तभोगिनि प्रकृष्टविज्ञानबलैकधामनि । फणामणिव्रातमयूखमण्डलप्रकाशमानोदरदिव्यधामनि ॥ ३९ ॥ निवासशय्यासनपादुकांशुकोपधानवर्षातपवारणादिभिः । शरीरभेदैस्तव शेषतां गतैर्यथोचितं शेष इती

रिते जनैः ॥ ४० ॥ दासस्सखा वाहनमासनं ध्वजो यस्ते वितानं व्यजनं त्रयीमयः । उपस्थितं तेन पुरो गरुत्मता त्वदंघ्रिसम्मर्द-किणाङ्कशोभिना ॥ ४१ ॥ त्वदीयभुक्तोज्झितशेषभोजिना त्वया निसृष्टात्मभरेण यद्यथा । प्रियेण सेनापतिना न्यवेदि तत्तथाऽनुजानन्तमुदारवीक्षणैः ॥ ४२ ॥ हताखिलक्लेशमलैस्स्वभावतस्त्वदानुकू-ल्यैकरसैस्तवोचितैः । गृहीततत्तत्परिचारसाधनैर्निषेव्यमाणं सचिवैर्यथोचितम् ॥ ४३ ॥ अपूर्वनानारसभावनिर्भरप्रबुद्धया मुग्धवि-दग्धलीलया । क्षणाणुवत्क्षिप्तपरादिकालया प्रहर्षयन्तं महिषीं महा-भुजम् ॥ ४४ ॥ अचिन्त्यदिव्याद्भुतनित्ययौवनस्वभावलावण्यम-यामृतोदधिम् । श्रियश्श्रियं भक्तजनैकजीवितं समर्थमापत्सखमर्थि-कल्पकम् ॥ ४५ ॥ भवन्तमेवानुचरन्निरन्तरं प्रशान्तनिश्शेषम-नोरथान्तरः । कदाऽहमैकान्तिकनित्यकिङ्करः प्रहर्षयिष्यामि सना-थजीवितः ॥ ४६ ॥ धिगशुचिमविनीतं निर्दयं मामलज्जं परमपु-रुष ! योऽहं योगिवर्याग्रगण्यैः । विधिशिवसनकाद्यैर्ध्यातुमत्यन्तदूरं तव परिजनभावं कामये कामवृत्तः ॥ ४७ ॥ अपराधसहस्रभाजनं पतितं भीमभवार्णवोदरे । अगतिं शरणागतं हरे ! कृपया केवलमा-त्मसात्कुरु ॥ ४८ ॥ अविवेकघनान्धदिङ्मुखे बहुधा सन्ततदुःख-वर्षिणि । भगवन्भवदुर्दिने पथः स्खलितं मामवलोकयाच्युत ॥४९॥ न मृषा परमार्थमेव मे शृणु विज्ञापनमेकमग्रतः । यदि मे न द-यिष्यसे ततो दयनीयस्तव नाथ ! दुर्लभः ॥ ५० ॥ तदहं त्वदृते न नाथवान् मदृते त्वं दयनीयवान्न च । विधिनिर्मितमेतदन्वयं भगवन्पालय मास्म जीहपः ॥ ५१ ॥ वपुरादिषु योऽपि कोऽपि वा गुणतोऽसानि यथातथाविधः । तदयं तव पादपद्मयोरहमद्यै-व मया समर्पितः ॥ ५२ ॥ मम नाथ यदस्ति योऽस्म्यहं सकलं तद्धि तवैव माधव । नियतस्वमिति प्रबुद्धधीरथवा किन्नु समर्पयामि

ते ॥ ५३ ॥ अवबोधितवानिमां यथा मयि नित्यां भवदीयतां स्वयम् । कृपयैवमनन्यभोग्यतां भगवन्भक्तिमपि प्रयच्छ मे ॥ ५४ ॥ तव दास्यसुखैकसङ्गिनां भवनेष्वस्त्वपि कीटजन्म मे । इतरावसथेषु मास्म भूदपि मे जन्म चतुर्मुखात्मना ॥ ५५ ॥ सकृत्त्वदाकारविलोकनाशया तृणीकृतानुत्तमभुक्तिमुक्तिभिः । महात्मभिर्मामवलोक्यतां नय क्षणेऽपि ते यद्विरहोऽतिदुस्सहः ॥ ५६ ॥ न देहं न प्राणान्न च सुखमशेषाभिलषितं न चात्मानं नान्यत्किमपि तव शेषत्वविभवात् । बहिर्भूतं नाथ क्षणमपि सहे यातु शतधा विनाशं तत्सत्यं मधुमथन विज्ञापनमिदम् ॥ ५७ ॥ दुरन्तस्यानादेरपरिहरणीयस्य महतो विहीनाचारोऽहं नृपशुरशुभस्यास्पदमपि । दयासिन्धो बन्धो निरवधिकवात्सल्यजलधे तव स्मारंस्मारं गुणगणमितीच्छामि गतभीः ॥ ५८ ॥ अनिच्छन्नप्येवं यदि पुनरितीच्छन्निव रजस्तमश्छन्नश्छद्मस्तुतिवचनभङ्गीमरचयम् । तथापीत्थंरूपं वचनमवलम्ब्यापि कृपया त्वमेवैवंभूतं धरणिधर मे शिक्षय मनः ॥ ५९ ॥ पिता त्वं माता त्वं दयिततनयस्त्वं प्रियसुहृत्त्वमेव त्वं मित्रं गुरुरपि गतिश्चासि जगताम् । त्वदीयस्त्वद्भृत्यस्तव परिजनस्त्वद्गतिरहं प्रपन्नश्चैवं सत्यहमपि तवैवास्मि हि भरः ॥ ६० ॥ जनित्वाऽहं वंशे महति जगति ख्यातयशसां शुचीनां युक्तानां गुणपुरुषतत्त्वस्थितिविदाम् । निसर्गादेव त्वच्चरणकमलैकान्तमनसामधोऽधः पापात्मा शरणद निमज्जामि तमसि ॥ ६१ ॥ अमर्यादः क्षुद्रश्चलमतिरसूयाप्रसवभूः कृतघ्नो दुर्मानी स्मरपरवशो वञ्चनपरः । नृशंसः पापिष्ठः कथमहमितो दुःखजलधेरपारादुत्तीर्णस्तव परिचरेयं चरणयोः ॥ ६२ ॥ रघुवर ! यदभूस्त्वं तादृशो वायसस्य प्रणत इति दयालुर्यच्च चैद्यस्य कृष्ण ! । प्रतिभवमपराद्धुर्मुग्ध ! सायुज्यदोऽभूर्वद किमपदमागस्तस्य तेऽस्ति क्षमायाः ॥ ६३ ॥ ननु प्रपन्नस्सकृदेव नाथ तवाहमस्मीति च याचमानः । तवानुकम्प्यस्स्मरतः प्रतिज्ञां मदेकवर्जं किमिदं व्रतं

ते ॥ ६४ ॥ अकृत्रिमत्वच्चरणारविन्दप्रेमप्रकर्षावधिमात्मवन्तम् । पितामहं नाथमुनिं विलोक्य प्रसीद मद्वृत्तमचिन्तयित्वा ॥ ६५ ॥

यत्पदाम्भोरुहध्यानविध्वस्ताशेषकल्मषः ।
वस्तुतामुपयातोऽहं यामुनेयं नमामि तम् ॥

स्तोत्ररत्नं समाप्तम् ।

—०—

श्रीकाञ्चीपूर्णमुनिभिरनुगृहीतं

देवराजाष्टकम् ।

श्रीमत्काञ्चीमुनिं वन्दे कमलापतिनन्दनम् ।
वरदांघ्रिसदासङ्गरसायनपरायणम् ॥
देवराजदयापात्रं श्रीकाञ्चीपूर्णमुत्तमम् ।
रामानुजमुनेर्मान्यं वन्देऽहं सज्जनाश्रयम् ॥

नमस्ते हस्तिशैलेश ! श्रीमन्नम्बुजलोचन ! । शरणं त्वां प्रपन्नोऽस्मि प्रणतार्तिहराच्युत ! ॥ १ ॥ समस्तप्राणिसन्त्राणप्रवीणकरुणोल्बण । विलसन्तु कटाक्षास्ते मय्यस्मिञ्जगतां पते ! ॥ २ ॥ निन्दिताचारकरणं निवृत्तं कृत्यकर्मणः । पापीयांसममर्यादं पाहि मां वरदप्रभो ! ॥ ३ ॥ संसारमरुकान्तारे दुर्व्याधिव्याघ्रभीषणे । विषयक्षुद्रगुल्माढ्ये तृपापादपशालिनि ॥ ४ ॥ पुत्रदारगृहक्षेत्रमृगतृष्णाम्बुपुष्कले । कृत्याकृत्यविवेकान्धं परिभ्रान्तमितस्ततः ॥ ५ ॥ अजस्रं जाततृष्णार्तमवसन्नाङ्गमक्षमम् । क्षीणशक्तिबलारोग्यं केवलं क्लेशसंश्रयम् ॥ ६ ॥ सन्तप्तं विविधैर्दुःखैर्दुर्वचैरेवमादिभिः । देवराज ! दयासिन्धो ! देवदेव ! जगत्पते ! ॥ ७ ॥ त्वदीक्षणसुधासिन्धुवीचिविक्षेपशीकरैः । कारुण्यमारुतानीतैश्शीतलैरभिषिञ्च माम् ॥

देवराजाष्टकं समाप्तम् ।

—०—

श्रीभगवद्रामानुजमुनिभिरनुगृहीते गद्यत्रये

शरणागति गद्यम्।

यो नित्यमच्युतपदाम्बुजयुग्मरुक्मव्यामोहतस्तदितराणि तृणाय मेने। अस्मद्गुरोर्भगवतोऽस्य दयैकसिन्धोः रामानुजस्य चरणौ शरणं प्रपद्ये॥

वन्दे वेदान्तकर्पूरचामीकरकरण्डकम्।
रामानुजार्यमार्याणां चूडामणिमहर्निशम्॥

भगवन्नारायणाभिमतानुरूपस्वरूपरूपगुणविभवैश्वर्यशीलाद्यनवधिकातिशयासङ्ख्येयकल्याणगुणगणाम्, पद्मवनालयाम्, भगवतीम्, श्रियम्, देवीम्, नित्यानपायिनीम्, निरवद्याम्, देवदेवदिव्यमहिषीम्, अखिलजगन्मातरम्, अस्मन्मातरम्, अशरण्यशरण्याम्, अनन्यशरणश्शरणमहं प्रपद्ये॥ १॥

पारमार्थिकभगवच्चरणारविन्दयुगलैकान्तिकात्यन्तिकपरभक्तिपरज्ञानपरमभक्तिकृतपरिपूर्णानवरतनित्यविशदतमानन्यप्रयोजनानवधिकातिशयप्रियभगवदनुभवजनितानवधिकातिशयप्रीतिकारिताशेषावस्थोचिताशेषशेषतैकरतिरूपनित्यकैङ्कर्यप्राप्त्यपेक्षया पारमार्थिकी भगवच्चरणारविन्दशरणागतिर्यथावस्थिताऽविरताऽस्तु मे॥ २॥

अस्तु ते॥ ३॥

तयैव सर्वं सम्पत्स्यते॥ ४॥

अखिलहेयप्रत्यनीककल्याणैकतानस्वेतरसमस्तवस्तुविलक्षणानन्तज्ञानानन्दैकस्वरूप! स्वाभिमतानुरूपैकरूपाचिन्त्यदिव्याद्भुतनित्यनिरवद्यनिरतिशयौज्ज्वल्यसौन्दर्यसौगन्ध्यसौकुमार्यलावण्ययौवनाद्यनन्तगुणनिधिदिव्यरूप! स्वाभाविकानवधिकातिशयज्ञानबलैश्वर्यवीर्यशक्तितेजस्सौशील्यवात्सल्यमार्दवार्जवसौहार्दसाम्यकारु-

ण्यमाधुर्यगाम्भीर्यौदार्यचातुर्यस्थैर्यधैर्यशौर्यपराक्रमसत्यकामसत्यस-
ङ्कल्पकृतित्वकृतज्ञताद्यसङ्ख्येयकल्याणगुणगणौघमहार्णव ! स्वोचि-
तविविधविचित्रानन्ताश्चर्यनित्यनिरवद्यनिरतिशयसुगन्धनिरतिशयसु-
खस्पर्शनिरतिशयौज्ज्वल्यकिरीटमकुटचूडावतंसमकरकुण्डलग्रैवेयकहा-
रकेयूरकटकश्रीवत्सकौस्तुभमुक्तादामोदरबन्धनपीताम्बरकाञ्चीगुण-
नूपुराद्यपरिमितदिव्यभूषण ! स्वानुरूपाचिन्त्यशक्तिशङ्खचक्रगदा-
शार्ङ्गाद्यसंख्येयनित्यनिरवद्यनिरतिशयकल्याणदिव्यायुध ! स्वा-
भिमतनित्यनिरवद्यानुरूपस्वरूपरूपगुणविभवैश्वर्यशीलाद्यनवधिका-
तिशयासङ्ख्येयकल्याणगुणगणश्रीवल्लभ ! एवम्भूतभूमिनीलाना-
यक ! स्वच्छन्दानुवर्तिस्वरूपस्थितिप्रवृत्तिभेदाशेषशेषतैकरतिरूप-
नित्यनिरवद्यनिरतिशयज्ञानक्रियैश्वर्याद्यनन्तगुणगणशेषशेषाशनगरु-
डप्रमुखनानाविधानन्तपरिजनपरिचारिकापरिचरितचरणयुगल !
परमयोगिवाङ्मनसापरिच्छेद्यस्वरूपस्वभावस्वाभिमतविविधविचि-
त्रानन्तभोग्यभोगोपकरणभोगस्थानसमृद्धानन्ताश्चर्यानन्तमहाविभ-
वानन्तपरिमाणनित्यनिरवद्यनिरतिशयवैकुण्ठनाथ ! स्वसङ्कल्पानु-
विधायिस्वरूपस्थितिप्रवृत्तिस्वशेषतैकस्वभावप्रकृतिपुरुषकालात्मक-
विविधविचित्रानन्तभोग्यभोक्तृवर्गभोगोपकरणभोगस्थानरूपनिखि-
लजगदुदयविभवलयलील ! सत्यकाम ! सत्यसङ्कल्प ! परब्रह्म-
भूत ! पुरुषोत्तम ! महाविभूते ! श्रीमन् ! नारायण ! श्रीवैकुण्ठ-
नाथ ! अपारकारुण्यसौशील्यवात्सल्यौदार्यैश्वर्यसौन्दर्यमहोदधे !
अनालोचितविशेषाशेषलोकशरण्य ! प्रणतार्तिहर ! आश्रितवात्स-
ल्यैकजलधे ! अनवरतविदितनिखिलभूतजातयाथात्म्य ! अशेषच-
राचरभूतनिखिलनियमननिरत ! अशेषचिदचिद्वस्तुशेषिभूत ! नि-
खिलजगदाधार ! अखिलजगत्स्वामिन् ! अस्मत्स्वामिन् ! सत्य-
काम ! सत्यसङ्कल्प ! सकलेतरविलक्षण ! अर्थिकल्पक ! आपत्स-

स्व ! श्रीमन् ! नारायण ! अशरण्यशरण्य ! अनन्यशरणस्त्वत्पादारविन्दयुगलं शरणमहं प्रपद्ये ॥ ५ ॥

[अत्र द्वयम् ॥]।

पितरं मातरं दारान् पुत्रान्बन्धून् सखीन् गुरून् । रत्नानि धनधान्यानि क्षेत्राणि च गृहाणि च ॥ ६ ॥ सर्वधर्मांश्च सन्त्यज्य सर्वकामांश्च साक्षरान् । लोकविक्रान्तचरणौ शरणं तेऽव्रजं विभो ॥७॥

त्वमेव माता च पिता त्वमेव त्वमेव बन्धुश्च गुरुस्त्वमेव । त्वमेव विद्या द्रविणं त्वमेव त्वमेव सर्वं मम देवदेव ॥ ८ ॥

पितासि लोकस्य चराचरस्य त्वमस्य पूज्यश्च गुरुर्गरीयान् । न त्वत्समोऽस्त्यभ्यधिकः कुतोऽन्यो लोकत्रयेऽप्यप्रतिमप्रभाव ॥९॥

तस्मात्प्रणम्य प्रणिधाय कायं प्रसादये त्वामहमीशमीड्यम् । पितेव पुत्रस्य सखेव सख्युः प्रियः प्रियायार्हसि देव सोढुम् ॥ १० ॥

मनोवाक्कायैरनादिकालप्रवृत्तानन्ताकृत्यकरणकृत्याकरणभगवदपचारभागवतापचारासह्यापचाररूपनानाविधानन्तापचारान्, आरब्धकार्यान्, अनारब्धकार्यान्, कृतान्, क्रियमाणान्, करिष्यमाणांश्च सर्वानशेषतः क्षमस्व ॥ ११ ॥

अनादिकालप्रवृत्तविपरीतज्ञानं आत्मविषयं कृत्स्नजगद्विषयं च विपरीतवृत्तं चाशेषविषयमद्यापि वर्तमानं वर्तिष्यमाणं च सर्वं क्षमस्व ॥ १२ ॥

मदीयानादिकर्मप्रवाहप्रवृत्ताम्, भगवत्स्वरूपतिरोधानकरीम्, विपरीतज्ञानजननीम्, स्वविषयायाश्च भोग्यबुद्धेर्जननीम्, देहेन्द्रियत्वेन भोग्यत्वेन सूक्ष्मरूपेण चावस्थिताम्, दैवीम्, गुणमयीम्, मायाम्; दासभूतम् ' शरणागतोऽस्मि; तवास्मि दासः' इति वक्तारं मां तारय ॥ १३ ॥

" तेषां ज्ञानी नित्ययुक्त एकभक्तिर्विशिष्यते; प्रियो हि ज्ञानिनोऽत्यर्थमहं स च मम प्रियः । उदारास्सर्व एवैते ज्ञानी त्वात्मैव मे मतम् । आस्थितस्सहि युक्तात्मा मामेवानुत्तमां गतिम् ॥ बहूनां जन्मनामन्ते ज्ञानवान्मां प्रपद्यते । वासुदेवस्सर्वमिति स महात्मा सुदुर्लभः " । इति श्लोकत्रयोदितज्ञानिनं मां कुरुष्व॥१४॥

"पुरुषस्स परः पार्थ! भक्त्या लभ्यस्त्वनन्यया, भक्त्या त्वनन्यया शक्यः, मद्भक्तिं लभते पराम्" इति स्थानत्रयोदितपरभक्तियुक्तं मां कुरुष्व ॥ १५ ॥

परभक्तिपरज्ञानपरमभक्त्येकस्वभावं मां कुरुष्व ॥ १६ ॥

परभक्तिपरज्ञानपरमभक्तिकृतपरिपूर्णानवरतनित्यविशदतमानन्यप्रयोजनानवधिकातिशयप्रियभगवदनुभवोऽहं तथाविधभगवदनुभवजनितानवधिकातिशयप्रीतिकारिताशेषावस्थोचिताशेषशेषतैकरतिरूपनित्यकिङ्करो भवानि ॥ १७ ॥

एवंभूतमत्कैङ्कर्यप्राप्त्युपायतयाऽवक्लृप्तसमस्तवस्तुविहीनोऽपि, अनन्ततद्विरोधिपापाक्रान्तोऽपि, अनन्तमदपचारयुक्तोऽपि, अनन्तमदीयापचारयुक्तोऽपि, अनन्तासह्यापचारयुक्तोऽपि, एतत्कार्यकारणभूतानादिविपरीताहङ्कारविमूढात्मस्वभावोऽपि, एतदुभयकार्यकारणभूतानादिविपरीतवासनासम्बद्धोऽपि, एतदनुगुणप्रकृतिविशेषसम्बद्धोऽपि, एतन्मूलाध्यात्मिकाधिभौतिकाधिदैविकसुखदुःखतद्धेतुतदितरोपेक्षणीयविषयानुभवज्ञानसङ्कोचरूपमच्चरणारविन्दयुगलैकान्तिकात्यन्तिकपरभक्तिपरज्ञानपरमभक्तिविघ्नप्रतिहतोऽपि येन केनापि प्रकारेण द्वयवक्ता त्वं केवलं मदीययैव दयया निश्शेषविनष्टसहेतुकमच्चरणारविन्दयुगलैकान्तिकात्यन्तिकपरभक्तिपरज्ञानपरमभक्तिविघ्नः, मत्प्रसादलब्धमच्चरणारविन्दयुगलैकान्तिकात्यन्तिकपरभक्तिपरज्ञानपरमभक्तिः, मत्प्रसादादेव साक्षात्कृतयथावस्थितमत्स्व-

रूपरूपगुणविभूतिलीलोपकरणविस्तारः, अपरोक्षसिद्धमन्नियाम्यतामद्दास्यैकस्वभावात्मस्वरूपः, मदेकानुभवः, मद्दास्यैकप्रियः, परिपूर्णानवरतनित्यविशदतमानन्यप्रयोजनानवधिकातिशयप्रियमदनुभवस्त्वं तथाविधमदनुभवजनितानवधिकातिशयप्रीतिकारिताशेषावस्थोचिताशेषशेषतैकरतिरूपनित्यकिङ्करो भव ॥ १८ ॥

एवम्भूतोऽसि ॥ १९ ॥

आध्यात्मिकाधिभौतिकाधिदैविकदुःखविघ्नगन्धरहितस्त्वं द्वयमर्थानुसन्धानेन सह सदैवं वक्ता यावच्छरीरपातमत्रैव श्रीरङ्गे सुखमास्व ॥ २० ॥

शरीरपातसमये तु केवलं मदीययैव दयया अतिप्रबुद्धः, मामेवावलोकयन्नप्रच्युतपूर्वसंस्कारमनोरथः, जीर्णमिव वस्त्रं सुखेनेमां प्रकृतिं स्थूलसूक्ष्मरूपां विसृज्य, तदानीमेव मत्प्रसादलब्धमच्चरणारविन्दयुगलैकान्तिकात्यन्तिकपरभक्तिपरज्ञानपरमभक्तिकृतपरिपूर्णानवरतनित्यविशदतमानन्यप्रयोजनानवधिकातिशयप्रियमदनुभवस्त्वं तथाविधमदनुभवजनितानवधिकातिशयप्रीतिकारिताशेषावस्थोचिताशेषशेषतैकरतिरूपनित्यकिङ्करो भविष्यसि ॥ २१ ॥

मा ते भूदत्र संशयः ॥ २२ ॥

"अनृतं नोक्तपूर्वं मे न च वक्ष्ये कदाचन, रामो द्विर्नाभिभाषते; सकृदेव प्रपन्नाय तवास्मीति च याचते । अभयं सर्वभूतेभ्यो ददाम्येतद्व्रतं मम; ॥ सर्वधर्मान्परित्यज्य मामेकं शरणं व्रज । अहं त्वा सर्वपापेभ्यो मोक्षयिष्यामि मा शुचः ॥; इति मयैव ह्युक्तम् ॥ २३ ॥

अतस्त्वं तव तत्त्वतो मज्ज्ञानदर्शनप्राप्तिषु निस्संशयस्सुखमास्व ॥ २४ ॥

[अन्त्यकाले स्मृतिर्या तु तव कैङ्कर्यकारिता ।
तामेनां भगवन्नद्य क्रियमाणां कुरुष्व मे ॥]

गद्यत्रये शरणागतिगद्यं समाप्तम् ।

श्रीभगवद्रामानुजमुनिभिरनुगृहीते गद्यत्रये

श्रीरंग गद्यम् ।

चिदचित्परतत्त्वानां तत्त्वयाथार्थ्यवेदिने ।
रामानुजाय मुनये नमो मम गरीयसे ॥

स्वाधीनत्रिविधचेतनाचेतनस्वरूपस्थितिप्रवृत्तिभेदं क्लेशकर्माद्यशेषदोषासंस्पृष्टं स्वाभाविकानवधिकातिशयज्ञानबलैश्वर्यवीर्यशक्तितेजस्सौशील्यवात्सल्यमार्दवार्जवसौहार्दसाम्यकारुण्यमाधुर्यगाम्भीर्यौदार्यचातुर्यस्थैर्यधैर्यशौर्यपराक्रमसत्यकामसत्यसङ्कल्पकृतित्वकृतज्ञताद्यसङ्ख्येयकल्याणगुणगणौघमहार्णवं परब्रह्मभूतं पुरुषोत्तमं श्रीरङ्गशायिनम् अस्मत्स्वामिनं प्रबुद्धनित्यनियाम्यनित्यदास्यैकरसात्मस्वभावोऽहं तदेकानुभवः तदेकप्रियः परिपूर्णं भगवन्तं विशदतमानुभवेन निरन्तरमनुभूय तदनुभवजनितानवधिकातिशयप्रीतिकारिताशेषावस्थोचिताशेषशेषतैकरतिरूपनित्यकिङ्करो भवानि ॥ १ ॥

स्वात्मनित्यनियाम्यनित्यदास्यैकरसात्मस्वभावानुसन्धानपूर्वक भगवदनवधिकातिशयस्वाम्याद्यखिलगुणगणानुभवजनितानवधिकातिशयप्रीतिकारिताशेषावस्थोचिताशेषशेषतैकरतिरूप नित्यकैङ्कर्यप्राप्त्युपायभक्ति तदुपायसम्यग्ज्ञानतदुपायसमीचीनक्रिया तदनुगुणसात्त्विकतास्तिक्यादिसमस्तात्मगुणविहीनः दुरुत्तरानन्ततद्विपर्ययज्ञानक्रियानुगुणानादिपापवासनामहार्णवान्तर्निमग्नः तिलतैलवद्दारुवह्निवद्दुर्विवेचत्रिगुणक्षणक्षरणस्वभावाचेतनप्रकृतिव्याप्तिरूपदुरत्ययभगवन्मायातिरोहितस्वप्रकाशः अनाद्यविद्यासञ्चितानन्ताशक्यविस्रंसनकर्मपाशप्रग्रथितः अनागतानन्तकालसमीक्षयाऽप्यदृष्ट-

न्तारोपायः, निखिलजन्तुजातशरण्य ! श्रीमन् ! नारायण ! तव चरणारविन्दयुगलं शरणमहं प्रपद्ये ॥ २॥

एवमवस्थितस्याप्यर्थित्वमात्रेण परमकारुणिको भगवान् स्वानुभवप्रीत्योपनीतैकान्तिकात्यन्तिकनित्यकैङ्कर्यैकरतिरूपनित्यदास्यं दास्यतीति विश्वासपूर्वकं भगवन्तं नित्यकिङ्करतां प्रार्थये ॥ ३ ॥

तवानुभूतिसम्भूतप्रीतिकारितदासताम् । देहि मे कृपया नाथ ! न जाने गतिमन्यथा ॥ ४ ॥

सर्वावस्थोचिताशेषशेषतैकरतिस्तव । भवेयं पुण्डरीकाक्ष ! त्वमेवैवं कुरुष्व माम् ॥ ५ ॥

एवंभूततत्त्वयाथात्म्यावबोधतदिच्छारहितस्यापि एतदुच्चारणमात्रावलम्बनेन उच्यमानार्थपरमार्थनिष्ठं मे मनस्त्वमेवाद्यैव कारय ॥ ६ ॥

अपारकरुणाम्बुधे ! अनालोचितविशेषाशेषलोकशरण्य ! प्रणतार्तिहर ! आश्रितवात्सल्यैकमहोदधे ! अनवरतविदितनिखिलभूतजातयाथात्म्य ! सत्यकाम ! सत्यसङ्कल्प ! आपत्सख ! काकुत्स्थ ! श्रीमन् ! नारायण ! पुरुषोत्तम ! श्रीरङ्गनाथ ! मम नाथ! नमोऽस्तु ते ॥ ७ ॥

गद्यत्रये श्रीरङ्गगद्यं समाप्तम् ।

—०—

श्रीमद्भगवद्रामानुजमुनिभिरनुगृहीते गद्यत्रये

श्रीवैकुण्ठगद्यम् ।

यामुनार्यसुधाम्भोधिमवगाह्य यथामति ।
आदाय भक्तियोगाख्यं रत्नं सन्दर्शयाम्यहम् ॥ १ ॥

स्वाधीनत्रिविधचेतनाचेतनस्वरूपस्थितिप्रवृत्तिभेदम्, क्लेशकर्माद्यशेषदोषासंस्पृष्टम्, स्वाभाविकानवधिकातिशयज्ञानबलैश्वर्यवीर्यशक्तितेजःप्रभृत्यसंख्येय कल्याणगुणगणौघमहार्णवम्, परमपुरुषम्, भगवन्तम्, नारायणम्, स्वामित्वेन सुहृत्त्वेन गुरुत्वेन च परिगृह्य, ऐकान्तिकात्यन्तिकतत्पादाम्बुजद्वयपरिचर्यैकमनोरथः, तत्प्राप्तये च तत्पादाम्बुजद्वयप्रपत्तेरन्यन्न मे कल्पकोटिसहस्रेणापि साधनमस्तीति मन्वानः, तस्यैव भगवतो नारायणस्य, अखिलसत्त्वदयैकसागरस्य, अनालोचितगुणागुणाखण्डजनानुकूलामर्यादशीलवतः, स्वाभाविकानवधिकातिशयगुणवत्तया देवतिर्यङ्मनुष्याद्यखिलजनहृदयानन्दनस्य, आश्रितवात्सल्यैकजलधेः, भक्तजनसंश्लेषैकभोगस्य, नित्यज्ञानक्रियैश्वर्यादिभोगसामग्रीसमृद्धस्य, महाविभूतेः, श्रीमतश्चरणारविन्दयुगलम् अनन्यात्मसञ्जीवनेन तद्गतसर्वभावेन शरणमनुव्रजेत् ॥ २ ॥

ततश्च प्रत्यहं आत्मोज्जीवनाय एवमनुसरेत् ॥ ३ ॥

चतुर्दशभुवनात्मकमण्डं दशगुणितोत्तरं चावरणसप्तकं समस्तं कार्यकारणजातमतीत्य परमव्योमशब्दाभिधेये ब्रह्मादीनां वाङ्मनसाऽगोचरे श्रीमति वैकुण्ठे दिव्यलोके सनकविधिशिवादिभिरप्यचिन्त्यस्वभावैश्वर्यैर्नित्यसिद्धैरनन्तैर्भगवदानुकूल्यैकभोगैः दिव्यपुरुषैर्महात्मभिरापूरिते तेषामपीयत्परिमाणम्, इयदैश्वर्यम्, ईदृशस्वभावम् इति परिच्छेत्तुमयोग्ये दिव्यावरणशतसहस्रावृते दिव्यकल्पकतरूपशोभिते दिव्योद्यानशतसहस्रकोटिभिरावृते अतिप्रमाणे दिव्यायतने कस्मिंश्चिद्विचित्रदिव्यरत्नमये दिव्यास्थानमण्टपे दिव्यरत्नस्तम्भशतसहस्रकोटिभिरुपशोभिते दिव्यनानारत्नकृतस्थलविचित्रिते दिव्यालङ्कारालङ्कृते परितः पतितैः पतमानैः पादपस्थैश्च नानागन्धवर्णैर्दिव्यपुष्पैः शोभमानैर्दिव्यपुष्पोपवनैरुपशोभिते सङ्कीर्णपारिजातादिकल्पद्रुमोपशोभितैरसङ्कीर्णैश्च कैश्चिदन्तःस्थपुष्प-

स्नादिभिर्मितदिव्यलीलाम ण्टपशत सहस्रोपशोभितैस्सर्वदाऽनुभूय-मानैरपि अपूर्ववदाश्चर्यमावहद्भिः क्रीडाशैलशतसहस्रैरलङ्कृतैः कैश्चिन्नारायणदिव्यलीलाऽसाधारणैः कैश्चित्पद्मवनालयादिव्यलीलाऽसाधारणैस्साधारणैश्च कैश्चिच्छुकशारिकामयूरकोकिलादिभिः कोमलकूजितैराकुलैर्दिव्योद्यानशतसहस्रैरावृते मणिमुक्ताप्रवालकृतसोपानैर्दिव्यामलामृतरसोदकैर्दिव्याण्डजवरैरतिरमणीयदर्शनैरतिमनोहर-मधुरस्वरैराकुलैः अन्तःस्थमुक्तामयदिव्यक्रीडास्थानोपशोभितैर्दिव्य-सौगन्धिकवापीशतसहस्रैर्दिव्यराजहंसावलीविराजितैरावृते निरस्ता-तिशयानन्दैकरसतया चानन्त्याच्च प्रविष्टानुन्मादयद्भिः क्रीडोद्देशै-र्विराजिते तत्र तत्र कृतदिव्यपुष्पपर्यङ्कोपशोभिते नानापुष्पासवा-स्वादमत्तभृङ्गावलीभिरुद्गीयमानदिव्यगान्धर्वेणापूरिते चन्दनागरु-कर्पूरदिव्यपुष्पावगाहिमन्दानिलासेव्यमाने मध्ये पुष्पसञ्चयविचि-त्रिते महति दिव्ययोगपर्यङ्के अनन्तभोगिनि श्रीमद्वैकुण्ठैश्वर्यादिदि-व्यलोकं आत्मकान्त्या विश्वमाप्याययन्त्या शेषशेषाशनादिसर्वप-रिजनं भगवतस्तत्तदवस्थोचितपरिचर्यायामाज्ञापयन्त्या शीलरूपगु-णविलासादिभिरात्मानुरूपया श्रिया सहासीनम्, प्रत्यग्रोन्मीलितसर-सिजसदृशनयनयुगलम्,स्वच्छनीलजीमूतसङ्काशम्, अत्युज्ज्वलपीतवा-ससम्, स्वया प्रभया अतिनिर्मलया अतिशीतलया स्वच्छया माणि-क्याभया कृत्स्नं जगद्भासयन्तम्, अचिन्त्यदिव्याद्भुतनित्ययौवन-स्वभावलावण्यमयामृतसागरम्, अतिसौकुमार्यादीषत्प्रस्विन्नवदाल-क्ष्यमाणललाटफलकदिव्यालकावलीविराजितम्, प्रबुद्धमुग्धाम्बुजचा-रुलोचनम्,सविभ्रमभ्रूलतम्, उज्ज्वलाधरम्, शुचिस्मितम्, कोमलग-ण्डम्, उन्नसम्, उदग्रपीनांसविलम्बिकुण्डलालकावलीबन्धुरकम्बुक-न्धरम्, प्रियावतंसोत्पलकर्णभूषणश्लथालकाबन्धविमर्दशंसिभिश्चतु-र्भिराजानुविलम्बिभिर्भुजैर्विराजितम्, अतिकोमलदिव्यरेखालङ्कृ-ताताम्रकरतलम्, दिव्याङ्गुलीयकविराजितम्, अतिकोमलनखाव-

लीविराजितम्, अतिनुरक्ताङ्गुलीभिरलङ्कृतम्, तत्क्षणोन्मीलितपुण्डरीकसदृशचरणयुगलम्, अतिमनोहरकिरीटमकुटचूडावतंसमकरकुण्डलग्रैवेयकहारकेयूरकटकश्रीवत्सकौस्तुभमुक्तादामोदरबन्धनपीताम्बरकाञ्चीगुणनूपुरादिभिरत्यन्तसुखस्पर्शैर्दिव्यगन्धैर्भूषणैर्भूषितम्, श्रीमत्या वैजयन्त्या वनमालया विराजितम्, शङ्खचक्रगदासिशार्ङ्गादिदिव्यायुधैस्सेव्यमानम्, सङ्कल्पमात्रावक्लृप्तजगज्जन्मस्थितिध्वंसादिके श्रीमति विष्वक्सेने न्यस्तसमस्तात्मैश्वर्यम् वैनतेयादिभिस्स्वभावतोनिरस्तसमस्तसांसारिकस्वभावैः भगवत्परिचर्याकरणयोग्यैर्भगवत्परिचर्यैकभोगैर्नित्यसिद्धैरनन्तैर्यथायोगं सेव्यमानम्, आत्मभोगेन अनुसंहितपरादिकालदिव्यामलकोमलावलोकनेन विश्वमाह्लादयन्तम्, ईषदुन्मीलितमुखाम्बुजोदरविनिर्गतेन दिव्याननारविन्दशोभाजनकेन दिव्यगाम्भीर्यौदार्यसौन्दर्यमाधुर्याद्यनवधिकगुणगणविभूषितेन अतिमनोहरदिव्यभावगर्भेण दिव्यलीलालापामृतेन अखिलजनहृदयान्तराण्यापूरयन्तम्, भगवन्तम्, नारायणम्, ध्यानयोगेन दृष्ट्वा भगवतो नित्यस्वाम्यम् आत्मनो नित्यदास्यं च यथावस्थितमनुसन्धाय, "कदाऽहं भगवन्तं नारायणं ममनाथं मम कुलदैवतं ममकुलधनं ममभोग्यं ममातरं ममपितरं ममसर्वं साक्षात्करवाणि चक्षुषा; कदाऽहं भगवत्पादाम्बुजद्वयं शिरसा धारयिष्यामि; कदाऽहं भगवत्पादाम्बुजद्वयपरिचर्याकरणयोग्यः तत्पादौ परिचरिष्यामि; कदाऽहं भगवत्पादाम्बुजद्वयपरिचर्याशया निरस्तसमस्तेतरभोगाशः अपगतसमस्तसांसारिकस्वभावः तत्पादाम्बुजद्वयं प्रवेक्ष्यामि; कदा मां भगवान् स्वकीयया अतिशीतलया दृशा अवलोक्य स्निग्धगम्भीरमधुरया गिरा परिचर्यायां आज्ञापयिष्यति" इति भगवत्परिचर्यायां आशां वर्धयित्वा, तयैवाशया तत्प्रसादोपबृंहितया भगवन्तमुपेत्य, दूरादेव भगवन्तं शेषभोगे श्रिया सहासीनं वैनतेयादिभिस्सेव्यमानं "समस्तपरिवाराय श्रीमते नारायणाय नमः" इति

प्रणम्य, उत्थायोत्थाय पुनः पुनः प्रणम्य अत्यन्तसाध्वसविनयावनतो भूत्वा, भगवत्पारिषद्गणनायकैर्द्वारपालैः कृपया स्नेहगर्भया दृशाऽवलोकितः सम्यगभिवन्दितैस्तैरेवानुमतः भगवन्तमुपेत्य श्रीमता मूलमन्त्रेण "भगवन् माम् ऐकान्तिकात्यन्तिकपरिचर्याकरणाय परिगृह्णीष्व" इति याचमानः प्रणम्यात्मानं भगवते निवेदयेत् ॥ ४ ॥

ततो भगवता स्वयमेवात्मसञ्जीवनेन अवलोकनेनावलोक्य सर्वदेशसर्वकालसर्वावस्थोचितात्यन्तशेषभावाय स्वीकृतः अनुज्ञातश्च अत्यन्तसाध्वसविनयावनतः किङ्कुर्वाणः कृताञ्जलिपुटः भगवन्तमुपासीत ॥ ५ ॥

ततश्चानुभूयमानभावविशेषः निरतिशयप्रीत्या अन्यत् किञ्चित्कर्तुं द्रष्टुं स्मर्तुमशक्तः पुनरपि शेषभावमेव याचमानः भगवन्तमेव अविच्छिन्नस्रोतोरूपेणावलोकनेनावलोकयन्नासीत ॥ ६ ॥

ततो भगवता स्वयमेवात्मसञ्जीवनेनावलोकनेनावलोक्य सस्मितमाहूय समस्तक्लेशापहं निरतिशयसुखावहं आत्मीयं श्रीमत्पादारविन्दयुगलं शिरसि कृतं ध्यात्वा अमृतसागरान्तर्निमग्नसर्वावयवः सुखमासीत ॥ ७ ॥

[लक्ष्मीपतेर्यतिपतेश्च दयैकधाम्नोर्योऽसौ पुरा समजनिष्ट जगद्धितार्थम् । प्राप्यं प्रकाशयतु नः परमं रहस्यं संवाद एष शरणागतिमन्त्रसारः ॥]

गद्यत्रये श्रीवैकुण्ठगद्यं समाप्तम् ।

गद्यत्रयं च समाप्तम् ॥

मूले नान्यस्त्वदस्ति धरणीधर ! वेदवेद्यः ॥ २१॥ यं भूतभव्यभव-दीशमनीशमाहुरन्तस्समुद्रनिलयं यमनन्तरूपम् । यस्य त्रिलोकजननी महिषी च लक्ष्मीः साक्षात्स एव पुरुषोऽसि सहस्रमूर्धा ॥ २२ ॥ सर्वश्रुतिष्वनुगतं स्थिरमप्रकम्प्यं नारायणाह्वयधरं त्वमिवानवद्यम् । सूक्तं तु पौरुषमशेषजगत्पवित्रं त्वामुत्तमं पुरुषमीशमुदाजहार ॥ ॥ २३ ॥ आनन्दमैश्वरमवाङ्मनसावगाह्यमाम्नासिषुश्शतगुणोत्तरि-तक्रमेण । सोऽयं तथैव नृषु हि त्वमिहान्तरात्मा त्वं पुण्डरीकन-यनः पुरुषश्च पौष्णः ॥ २४ ॥ यन्मूलकारणमबुध्यत सृष्टिवा-क्यैर्ब्रह्मेति वा सदिति वाऽऽत्मगिराऽथवा तत् । नारायणस्त्विति महोपनिषद्ब्रवीति सौबालिकीप्रभृतयोऽप्यनुजग्मुरेनाम् ॥ २५ ॥ ज्योतिःपरं परमतत्त्वमथो परात्मा ब्रह्मेति च श्रुतिषु यत्परवस्त्ववी-तम् । नारायणस्तदिति तद्विशिनष्टि काचिद्विष्णोः पदं परममित्य-परा गृणाति ॥ २६ ॥ सन्तीदृशश्श्रुतिशिरस्सु परस्सहस्रा वाचस्तव प्रथयितुं परमेशितृत्वम् । किञ्चेह न व्यजगणः क्रिमिधातृभेदं काम-ञ्जगन्ति निगिरन् पुनरुद्गिरंश्च ॥ २७ ॥ रूपश्रिया परमया परमेण धाम्ना चित्रैश्च कैश्चिदुचितैर्भवतश्चरित्रैः । चिह्नैरनिह्नवपरैरपरैश्च कै-श्चिन्निश्चिन्वते त्वयि विपश्चित ईशितृत्वम् ॥ २८ ॥ यस्याः कटा-क्षणमनुक्षणमीश्वराणामैश्वर्यहेतुरिति सार्वजनीनमेतत् । तां श्रीरिति त्वदुपसंश्रयणाश्रिताहुस्त्वां च श्रियश्श्रियमुदाहुरुदारवाचः ॥ २९ ॥ माया त्वया गुणमयी किल या निसृष्टा सा ते विभो ! किमिव नर्म न निर्मिमीते । कौतस्कुताःस्थिरकुतर्कवशेन केचित्सत्यां श्रुतां च बधिरास्त्वयि तन्महिम्ना ॥ ३० ॥ यः स्थावरक्रिमिपतङ्गमतङ्ग-जादिष्वन्येषु जन्तुषु सदैव विजायमानः । त्वं नित्यनिर्मलनिरञ्जन-निर्विकारकल्याणसद्गुणनिधे ! स इतीरितस्तैः ॥ ३१ ॥ त्वद्दृष्टि-जुष्टमिदमाविरभूदशेषं नो चेत्कटाक्षयसि नैव भवेत्प्रवृत्तिः । स्यातुं च वाञ्छति जगत्तव दृष्टिपातं तेन श्रुतं जगदिदं हि जगत्त्वमेन

याचो विडम्बितमिदं मम नीचवाचः क्षान्तिस्तु ते सविषया मम दुर्वचोभिः ॥ १० ॥ आज्ञा तवात्रभवती विदिता त्रयी सा तां हि प्रमाणमुपजग्मुरतीन्द्रियेऽर्थे । आभासभूयमभियान्त्यपराणि दोषैः एषा तु दोषरहिता महिता पुराणी ॥ ११ ॥ अन्तर्हितो निखिलसि त्रमेषपुंसां लभ्योऽसि पुण्यपुरुषैरितरैर्दुरापः । तत्र त्रयीं सुकृतिनः कृतिनोऽधिजग्मुर्बाह्येषु बाह्यचरितैरितरैर्निपेते ॥ १२ ॥ चित्रं विषेयैलभितं रिपदमाभिरस्ति दुष्टारमनामयमहो किल दुर्विपाकः । यत्केचिद्त्रभवतीं श्रुतिमाश्रयन्तोऽप्यर्थे कुदृष्टिविनिविष्टधियो विनष्टाः ॥ १३ ॥ बाह्याः कुदृष्टय इति द्वितयेऽप्यपारं घोरं तमस्तमुपयान्ति न हीक्षसे तान् । जम्बस्य काननमृगैर्मृगतृष्णिकेप्सोः कासारसत्व निहतस्य च को विशेषः ॥ १४ ॥ न्यायस्मृतिप्रमृतिभिर्भवता नि सृष्टैर्द्रोपबृंहणविधायुधितैरुपायैः । अत्यर्थमर्थमिव मानुषैर्विमेजु स्वकृत्तिमावितविकल्पमपेतमुपीकाः ॥ १५ ॥ ये तु स्वदंघ्रिसरसीरुहम क्तिहीनास्तेषाममीभिरपि नैव यथार्थबोधः । पित्तमभजन मनाग्पि जातु नेत्रे नैव प्रमाभिरपि याद्दशितत्वबुद्धिः ॥ १६ ॥ तत्त्वावेतत्परपरस्परतवेदवाक्यैस्सामर्थ्यतः स्मृतिभिरप्यथ तादृशीभिः । रामेव तत्परसात्त्विकसत्पुराणैर्देवत्रयीभिरपि निश्चितुमः परेशम् ॥ १७ ॥ अन्यत्र तु क्वचन कांचिदिहेशशब्दाल्लोक प्रसिद्धिमुपगम्य तमीशमाहु । तैश्च प्रसिद्धिविभवस्य समूलतायै प्राज्ञा त्रयी त्वयि तु साऽच्युत । सम्मुखीना ॥ १८ ॥ यः खल्वणोरणुतरो महतो महीयानात्मा जनस्य जनको जगतश्च योऽभूत् । वेदात्मक प्रणवकारणवर्णवाच्यं तं त्वां वयं तु परमेश्वरमामनामः ॥ १९ ॥ आत्मेश्वरोऽसि न परोऽस्ति तवेश्वरोऽन्यः विश्वस्य चाधिपतिरस्य परायणं च । नारायणाच्युत । परस्त्वमिहैक एव ब्रह्मादयोऽपि भव दीक्षणलब्धसत्ताः ॥ २० ॥ नित्यस्समाप्यधिकवर्जित ऊर्जितश्री नित्येऽक्षरे दिवि वसन् पुरुषः पुराणः । सत्त्वप्रवर्तनकरो जगतोऽ

मूले नान्यस्त्वदस्ति धरणीधर ! वेदवेद्यः ॥ २१ ॥ यं भूतभव्यभव-दीशमनीशमाहुरन्तस्समुद्रनिलयं यमनन्तरूपम् । यस्य त्रिलोकजननी महिषी च लक्ष्मीः साक्षात्स एव पुरुषोऽसि सहस्रमूर्धा ॥ २२ ॥ सर्वश्रुतिष्वनुगतं स्थिरमप्रकम्प्यं नारायणाह्वयधरं त्वभिधानवद्यम् । सूक्तं तु पौरुषमशेषजगत्पवित्रं त्वामुत्तमं पुरुषमीशमुदाजहार ॥ ॥ २३ ॥ आनन्दमैश्वरमवाङ्मनसावगाह्यमाम्नासिषुश्शतगुणोत्तरि-तक्रमेण । सोऽयं तवैव नृपु हि त्वमिहान्तरात्मा त्वं पुण्डरीकनयनः पुरुषश्च पौरुषः ॥ २४ ॥ यन्मूलकारणमबुध्यत सृष्टिवाक्यैर्ब्रह्मेति वा सदिति वाऽऽत्मगिराऽथवा यत् । नारायणस्त्विति महोपनिषद्ब्रवीति सौबालिकीप्रभृतयोऽप्यनुजग्मुरेनाम् ॥ २५ ॥ ज्योतिःपरं परमतत्त्वमथो परात्मा ब्रह्मेति च श्रुतिषु यत्परवस्त्वधीतम् । नारायणस्तदिति तद्विशिनष्टि काचिद्विष्णोः पदं परममित्यपरा गृणाति ॥ २६ ॥ सन्तीदृशश्श्रुतिशिरस्सु परस्सहस्रा वाचस्तव प्रथयितुं परमेशितृत्वम् । किञ्चेह न व्यजगणः क्रिमिधातृमेदं कामजगन्ति निगिरन् पुनरुद्गिरंश्च ॥ २७ ॥ रूपश्रिया परमया परमेण धाम्ना चित्रैश्च कैश्चिदुचितैर्भवतश्चरित्रैः । चिह्नैरनिह्नवपरैरपरैश्च कैश्चिन्निश्चिन्वते त्वयि विपश्चित ईशितृत्वम् ॥ २८ ॥ यस्याः कटाक्षणमनुक्षणमीश्वराणामैश्वर्यहेतुरिति सार्वजनीनमेतत् । तां श्रीरिति त्वदुपसंश्रयणान्निराहुस्त्वां च श्रियश्श्रियमुदाहुरुदारवाचः ॥ २९ ॥ माया त्वया गुणमयी किल या निसृष्टा सा ते विभो ! किमिव नर्म न निर्मिमीते । कौतस्कुताःस्थिरकुतर्कवशेन केचित्सत्यां श्रुतां च बधिरास्त्वयि तन्महिम्ना ॥ ३० ॥ यः स्थावरक्रिमिपतङ्गमतङ्गजादिष्वन्येषु जन्तुषु सदैव विजायमानः । त्वं नित्यनिर्मलनिरञ्जन-निर्विकारकल्याणमङ्गुणनिधे ! स इतीरितस्तैः ॥ ३१ ॥ त्वद्दृष्टिजुष्टमिदमाविरभूदशेषं नो चेत्कटाक्षयसि नैव भवेत्प्रवृत्तिः । स्थातुं च वाञ्छति जनस्तव दृष्टिपातं तेन श्रुतं जगदिदं हि जगत्त्वमेव

॥ ३२ ॥ एवं भगो ! इह भवत्परतन्त्र एव शब्दोऽपि रूप-वदमुष्य चराचरस्य । ऐश्वर्यमीदृशमिदं श्रुतिषूदितं ते पापीयसामपमहो त्वयि मोहहेतुः ॥ ३३ ॥ ये त्वत्कटाक्षलवलक्ष्यमिव क्षणं तैरैश्वर्यमीदृशमलम्यमलम्भि पुंभिः । यत्केऽपि सङ्गगिरिरे परमेशितृत्वं तेषामपि श्रुतिषु तन्महिमप्रसङ्गात् ॥ ३४ ॥ नित्येषु वस्तुषु भवन्निरपेक्षमेव वचत्स्वरूपमिति केचिदिह भ्रमन्तः । ऐश्वर्यमत्र तव सावधि सङ्गिरन्ते ब्रूते त्रयी तु निरुपाधिकमीशनं ते ॥ ३५ ॥ इच्छात एव तव विश्वपदार्थसत्ता नित्यं प्रियास्तव तु केचन ते हि नित्याः । नित्यं त्वदेकपरतन्त्रनिजस्वरूपा भावत्कमङ्गलगुणा हि निदर्शनं नः ॥ ३६ ॥ विश्वस्य विश्वविधकारणमच्युत ! त्वं कार्यं तदेतदखिलं चिदचित्स्वरूपम् । त्वं निर्विकार इति वेदशिरस्सु घोषो निस्सीममेव तव दर्शयतीशितृत्वम् ॥३७॥ किं साधन क्व नियसन् किमुपाददानः कस्मै फलाय सृजतीश इदं समस्तम् । इत्याद्यनिष्ठितकुतर्कमतर्कयन्तस्त्वद्वैभवं श्रुतिविदो विदुरप्रतर्क्यम् ॥ ३८ ॥ यत्संभृतं दशगुणोत्तरसप्तवर्णैरण्डं चतुर्दशजगत्कृपधातृधाम । अण्डानि तद्गुसदृशानि परश्शतानि क्रीडाविधेस्तव परिच्छदतामगच्छन् ॥ ३९ ॥ इच्छाविहारविषये विहितान्यमूनि स्वाप्नद्धिभूतिलवलेशकलायुतांशः । या वै न जातु परिणामपदास्पदं सा कालनिगा तव परा महती विभूतिः ॥ ४० ॥ यद्वैष्णवं हि परमं पदमामनन्ति खं वा यदेव परमं तमसः परस्तात् । तेजोमयं परमसत्वमयं ध्रुवं यदानन्दकन्दमतिसुन्दरमद्भुतं यत् ॥ ४१ ॥ यद्ब्रह्मरुद्रपुरुहूतमुखैर्दुरापं नित्यं निवृत्तिनिरतैस्सनकादिभिर्वा । सायुज्यमुज्ज्वलमुशन्ति यदापरोक्ष्यं यस्मात्परं न पदमञ्चितमस्ति किञ्चित् ॥ ४२ ॥ रूपेण सद्गुणगणैः परया समृद्ध्या भवैरुदारमधुरैरपि वा महिम्ना । तादृक्तदीदृगिदमित्युपवर्णयन्त्यो वाचो यदीयविभवस्य तिरस्क्रियायै ॥ ४३ ॥ यद्दृव्यपक्षयविनाशमुखैर्वि-

कारैरेतैरसंस्तुतमनस्तमितास्तिशब्दम् । यद्गौरवाच्छ्रुतिषु फल्गुफलं क्रियाणां आदिष्टमन्यदसुखोत्तरमध्रुवं च ॥ ४४ ॥ निष्कलमपैनिर्हृतजन्मजराविकारैर्भूयिष्ठभक्तिविभवैरभवैरवाप्यम् । अन्यैरधन्यपुरुषैर्मनसाऽप्यनाप्यं वैकुण्ठनाम तव धाम तदामनन्ति ॥ ४५ ॥ नित्या तवान्यनिरपेक्षमहामहिम्नोऽप्येतादृशी निरवधिर्नियता विभूतिः । ज्ञानादयो गुणगणास्समतीतसीमाः लक्ष्मीः प्रिया परिजनाः पतगेन्द्रमुख्याः ॥ ४६ ॥ एकस्य येषु हि गुणस्य लवायुतांशस्स्यात्कस्यचित्स खलु वाङ्मनसातिगश्रीः । ते तादृशोऽत्यवधयस्समतीतसंख्याः त्वत्सद्गुणास्त्वमसि तन्निरपेक्षलक्ष्मीः ॥ ४७ ॥ सर्वस्य चैव गुणतो हि विलक्षणत्वमैश्वर्यतश्च किल कश्चिदुदाश्रितस्स्यात् । तत्प्रत्युत त्वयि विभो ! विभवो गुणाश्च सम्बन्धतस्तव भजन्ति हि मङ्गलत्वम् ॥ ४८ ॥ दूरे गुणास्तव तु सत्त्वरजस्तमांसि तेन त्रयी प्रथयति त्वयि निर्गुणत्वम् । नित्यं हरे ! निखिलसद्गुणसागरं हि त्वामामनन्ति परमेश्वरमीश्वराणाम् ॥ ४९ ॥ ज्ञानात्मनस्तव तदेव गुणं गृणन्ति तेजोमयस्य हि मणेर्गुण एव तेजः । तेनैव विश्वमपरोक्षमुदीक्षसे त्वं रक्षा त्वदीक्षणत एव यतोऽखिलस्य ॥ ५० ॥ अभ्युद्यता तव युवत्वमुखैर्गुणौघैरानन्दमेधितुमियानिति सन्नियन्तुम् । ते ये शतन्त्विति परम्परया प्रवृत्ता नैव वाङ्मनसगोचर इत्युदाह ॥ ५१ ॥ एवं तया चतुरया तव यौवनाद्यास्सर्वे गुणास्सह समस्तविभूतिभिश्च । अव्याहृतास्स्युरवधीनवधीरयन्तो वाचामगोचरमहामहिमान एव ॥ ५२ ॥ संवर्तवर्ति निखिलं निरभिख्यमङ्गं चित्रे च कर्मणि यथार्हमहो नियच्छन् । सद्यः क्रिमिद्रुहिणभेदममेदमेवदाविश्वकर्थ सकृदीक्षणदीक्षणेन ॥ ५३ ॥ अस्तं यदुद्यदुपचाय्यपचायि चैवमीशं दरिद्रमथ जङ्गमप्यनिङ्गम् । विश्वं विचित्रमखिलक्षणवीक्षणेन विक्षोभयस्यनवधिर्वत शक्तिरेशी ॥ ५४ ॥ रूपप्रकारपरिणामकृतव्यवस्थं विश्वं विपर्यसितुमन्यदसच्च कर्तुम् । क्षाम्यन्स्वमावनियमं किमुदीक्षसे त्वं स्वातन्त्र्यमैश्वरमपर्यनुयोज्यमाहुः ॥ ५५ ॥

संवर्तसम्भृतकरस्य सहस्ररश्मेरुग्रं तमिस्रपदजस्रविहारि हारि । नित्यानुकूलमनुकूलनृणां परेषामुद्वेजनं च तव तेज उदाहरन्ति ॥ ५६ ॥ नैव क्वचाप्यमनवाससमिहास्ति यस्य सत्ताऽपि तस्य तव वीक्षणतःप्रजानाम् । सम्पत्तु किम्पुनरितो न वदान्यमन्यं मन्ये त्वमेव खलु मन्दिरमिन्दिरायाः ॥ ५७ ॥ पापैरनादिभवसंभववासनोत्थैर्दुःखेषु यः खलु मिमङ्क्षति हन्त जन्तुः । तं केवलं नु कृपयैव समुद्धरिष्यन् तद्दुष्कृतस्य ननु निष्कृतिमास्थ शास्त्रैः ॥ ५८ ॥ शास्त्रैरनादिनिधनैः स्मृतिभिस्त्वदीयदिव्यावतारचरितैश्शुभया च दृष्टया । निश्श्रेयसं यदुपकल्पयसि प्रजानां सा त्वत्कृपाजलधितङ्गजवल्गितश्रीः ॥ ५९ ॥ हं हन्त जन्तुषु निरन्तरसन्ततात्मा पाप्मा हि नाम यत । कोऽयमाचिन्त्यशक्तिः । यस्त्वत्कृपाजलधिमप्यतिवेलवेलमुल्लंघयत्यकृतभासुरभागधेयान् ॥ ६० ॥ यद्ब्रह्मकल्पनियुतानुभवेऽप्यनाश्यं तत्किल्बिषं सृजति जन्तुरिह क्षणार्धे । एवं सदा सकलजन्मसु सापराधं क्षाम्यस्यहो तदाभिसन्धिविरामभात्राद् ॥ ६१ ॥ क्षान्तिस्तवेयमियती महती कथन्नु मुह्येदहो त्वयि कृताञ्जलिपञ्जरेषु । इत्थं स्वतो निखिलजन्तुषु निर्विशेषं वात्सल्य मुत्सुकजनेषु कथं गुणस्ते ॥ ६२ ॥ विश्वं धियैव विरचय्य निचाय्य भूयस्सञ्जहृषस्मति समाश्रितवत्सलत्वे । आजग्मुषस्तव गजोत्तमबृंहितेन पादं परामृशुषोऽपि च का मनीषा ॥ ६३ ॥ यः कश्चिदेव यदि किञ्चन हन्त जन्तुमेभ्यो भजेत भगवन्तमनन्यचेताः। सं सोऽप्यमीदृश इयानिति वाऽप्यजानन् है वैनतेयसममप्युरीकरोपि ॥ ६४ ॥ त्वत्साम्यमेव भजतामभिवाञ्छसि त्वं तत्सारकृतैर्विभवरूपगुणैस्त्वदीयैः । मुक्तिं ततो हि परमं तव साम्यमाहुस्त्वद्दास्यमेव विदुषां परमं मतं तत् ॥ ६५ ॥ तद्वै तथाऽस्तु कतमोऽयमहो स्वभावो यावान्यथाविधगुणो भजते भवन्तम् । तावांस्तथाविधगुणस्तदधीनवृत्तिर्मश्लिष्यसि त्वमिह तेन समानधर्मा ॥ ६६ ॥ नी-

लाञ्जनाद्रिनिभमुन्नसमायताक्षमाजानुजैत्रभुजमापतकर्णपाशम् । श्री-
वत्सलक्षणमुदारगभीरनाभिं पश्येम देव ! शरदश्शतमीदृशं त्वाम्
॥ ६७ ॥ अम्भोरुहाक्षमरविन्दनिभांघ्रियुग्ममाताम्रतामरसरम्यकरा-
ग्रकान्ति । भृङ्गालकं भ्रमरविभ्रमकायकान्ति पीताम्बरं वपुरदस्तु
वयं स्तवाम ॥ ६८ ॥ भ्रूविभ्रमेण मृदुशीतविलोकितेन मन्दस्मितेन
मधुराक्षरया च वाचा । प्रेमप्रकर्षपिशुनेन विकासिना च संभाव-
यिष्यसि कदा मुखपङ्कजेन ॥ ६९ ॥ वज्राङ्कुशध्वजसरोरुहशङ्खच-
क्रमत्सीसुधाकलशकल्पककल्पिताङ्कम् । त्वत्पादपद्मयुगलं विगल-
त्तमोभिर्भूयोऽभिषेक्ष्यति कदा नु शिरो मदीयम् ॥ ७० ॥ त्रैविक्रम
क्रमकृताक्रमणत्रिलोकमुत्तंसमुत्तममनुत्तमभक्तिभाजाम् । नित्यं धनं
मम कदा हि मदुत्तमाङ्गमङ्गीकरिष्यति चिरं तव पादपद्मम् ॥७१ ॥
उन्निद्रपद्मशतपत्रसगोत्रमन्तर्लेखारविन्दमभिनन्दनमिन्द्रियाणाम् ।
मन्मूर्ध्नि हन्त करपल्लवतल्लजं ते कुर्वन्कदा कृतमनोरथयिष्यसे माम्
॥ ७२ ॥ आङ्गी निसर्गनियता त्वयि हन्त कान्तिर्निर्यातयालमिव-
मेव तथापि चान्या । वैभूषणी भवति कान्तिरलन्तरां सा हि पुष्क-
लैव निखिलापि भवद्विभूतिः ॥ ७३ ॥ श्रीवत्सकौस्तुभकिरीटलला-
टिकाभिः केयूरहारकटकोत्तमकर्णिकाभिः । उद्दामदाममणिनूपुरनी-
विबन्धैर्भान्तं भवन्तमनिमेषमुदीक्षिषीय ॥ ७४ ॥ ऐन्द्रीवरी क्वचि-
दपि क्वचनारविन्दी चान्द्रातपी क्वचन च क्वचनाथ हैमी । कान्ति-
स्तवोढपरभागपरस्परश्रीः पारयेत पारणयितुं किमु चक्षुषोर्मे ॥७५॥
त्वां सेवितं जलजचक्रगदासिशाङ्गैस्ताक्ष्र्येण सैन्यपतिनाऽनुचरैस्त-
थान्यैः । देव्या श्रिया सह वसन्तमनन्तभोगे भुञ्जीय साञ्जलिरस-
ङ्कुचिताक्षिपक्ष्मा ॥७६॥ कैङ्कर्यनित्यनिरतैर्भवदेकभोगैर्नित्यैरनुक्ष-
णनवीनरसार्द्रभावैः । नित्याभिवाञ्छितपरस्परनीचभावैर्मद्दैवतैः परि-
जनैस्तव सङ्गसीय ॥७७॥ यत्किञ्चिदुज्ज्वलमिदं यदुपाख्ययाऽऽनुसौ-
न्दर्यसमृद्धिरिति यन्महिमांशलेशः । नाम्नैव यां श्रियमुशन्ति पदीय-

धाम त्वामामनन्ति यतमा यतमानसिद्धिः ॥७८॥या वै स्वप्न. दधिमन्थनयत्नलम्या याऽन्तर्हितेति जगदुन्मथनोद्यतोऽभूः । या च प्रतिक्षणमपूर्वरसानुवन्धैर्मावैर्भवन्तमभिनन्दयते सदैव ॥ ७९ ॥ रूपाश्रिया गुणगणैर्विभवेन धाम्ना भावैरुदारमधुरैश्चतुरैश्चरित्रैः। नित्यं तवैव सदृशीं श्रियमीश्वरीं तां त्वां चाश्रितः परिचरेयमुदीर्णभावः ॥ ८० ॥ या बिभ्रती स्थिरचरात्मकमेव विश्वं विश्वम्भरा परमया क्षमया क्षमा च । तां मातरं च पितरं च भवन्तमस्य व्युच्छन्तु रात्रय इमा वरिवस्यतो मे ॥८१॥ भावैरुदारमधुरैर्विविधैर्विलासैर्भ्रूवि-भ्रमस्मितकटाक्षनिरीक्षणैश्च । या त्वन्मयी त्वमपि यन्मय एव सा मां नीला नितान्तमुररीकुरुतामुदारा ॥ ८२ ॥ भावैरनुक्षणमपूर्वरसानुवि-द्वैरत्यद्भुतैरभिनवैरभिनन्य देवीः । भृत्यान् यथोचितपरिच्छदिनो यथार्हं संभावयन्तमभितो भगवन् ! भवेयम् ॥८३ ॥ हा हन्त हन्त हतकोऽसि खलोऽसि धिङ् मां मुग्धस्त्वहो अहमिदं किमु माच वा-चा । त्वामङ्ग ! मङ्गलगुणास्पदमस्तहेयम् आः सर्तुमेव कथमर्हति मादृगंहः ॥ ८४ ॥ अंहः प्रसह्य विनिगृह्य विशोध्य बुद्धिं व्यापूय विश्वमशिवं जनुपानुयदम् । आधाय सद्गुणगणानपि नाहमर्हंस्त्व-त्पादयोर्यदहमत्र चिरं निमग्नः ॥ ८५ ॥ जानेऽथवा किमहमङ्ग ! यदेव सङ्गादङ्गीकरोषि न हि मङ्गलमन्यदस्मात् । तेन त्वमेनमुररीकु-रुषे जनं चेन्नैवामुतो भवति युक्ततरो हि कश्चित् ॥ ८६ ॥ यन्नाभ-धाम भवदीयकटाक्षलक्ष्यं संसारगर्तपरिवर्तभतोऽगमाम । आगांसि ये खलु सहस्रमजस्रमेव जन्मस्वतन्महि कथं त इमेऽनुकम्प्याः ॥८७॥ सत्कर्म नैव किल किञ्चन सञ्चिनोमि विद्याप्यवद्यरहिता न च वि-द्यते मे । किञ्च त्वदञ्चितपदाम्बुजभक्तिहीनः पात्रं भवामि भग-वन् ! भवतो दयायाः ॥ ८८ ॥ किं भूयसा प्रलपितेन यदेव कि-ञ्चित्पापाहमल्पगुरु वा तदशेषमेषः। जानता शतसहस्रपरार्धकृत्वो योऽकार्षमेनमगतिं कृपया क्षमस्व ॥ ८९ ॥ देव ! त्वदीयचरणप्रण-

यप्रवीणरामानुजार्यविषयीकृतमप्यहो माम् । भूयः प्रधर्षयति वैपरि- त्यको विमोहो मत्कर्मणः कतरदत्र समानसारम् ॥ ९० ॥ गर्भेषु निर्भ- रनिपीडनखिन्नदेहः क्षोदीयसोऽतिमहतोऽप्यखिलस्य जन्तोः । जन्मान्तराण्यनुविचिन्त्य परस्सहस्राण्यत्राहमप्रतिविधिर्निहतश्चरामि ॥ ९१ ॥ भूयश्च जन्मसमयेषु सुदुर्वचानि दुःखानि दुःखमतिरिच्य किमप्यजानन् । मूढोऽनुभूय पुनरेव तु बालभावाद्दुःखोत्तरं निज- चरित्रममुत्र सेवे ॥ ९२ ॥ भूयांसि भूय उपयन्विविधानि दुःखान्य- न्यच्च दुःखमनुभूय सुखभ्रमेण । दुःखानुबन्धमपि दुःखविमिश्र- मल्पं क्षुद्रं जुगुप्सितसुखं सुखमित्युपासे ॥ ९३ ॥ लोलद्भिरिन्द्रि- यहयैरपथेषु नीतो दुष्पापदुर्भगमनोरथमथ्यमानः । विद्याधनाभिजन- जन्ममदेन कामक्रोधादिभिश्च हतधीर्न शमं प्रयामि ॥ ९४ ॥ लभ्येषु दुर्लभतरेष्वपि वाञ्छितेषु जाता सहस्रगुणतरप्रतिलम्भनेऽपि । निम्नै- र्हतेष्वपि च तेषु समूलघातं वर्धिष्णुरेव न तु शाम्यति हन्त तृष्णा ॥ ९५ ॥ त्वत्कीर्तनस्तुतिनमस्कृतिवेदनेषु श्रद्धा न भक्तिरपि शक्तिरथो न चेच्छा । नैवानुतापमतिरेप्नकृतेषु किन्तु भूयानहो परिकरः प्रति- कूलपक्षे ॥ ९६ ॥ एतेन वै सुविदितं बत मामकीनं दौरात्म्यमप्र- तिविधेयमपारमीश । सम्मूर्च्छतोऽप्यपदमसि यतस्त्वदीयनिस्सीम- भूमकरुणामृतवीचिवायोः ॥ ९७ ॥ ऐश्वर्यवीर्यकरुणागरिमक्षमा- द्यास्स्वामित्वकारणसुहृत्त्वमथो विशेषात् । सर्वे गुणास्सविषयास्तव मामपारघोराघपूर्णमगतिं निहतं समेत्य ॥ ९८ ॥ त्वत्पादसंश्रयण- हेतुषु साधिकाराद्युञ्जतश्चरितकृत्स्नविधींश्च तांस्तान् । त्वं रक्ष- सीति महिमा न तवालमेष मां चेदनीदृशमनन्यगतिं न रक्षेः॥९९॥ या कर्मणामधिकृतिर्य इहोद्यमस्तेष्वप्येष्वनुष्ठितिरशेषमिदं हि पुंसाम् । त्वामन्तरेण न कथञ्चन लब्धमाप्तुमेवं च तेषु मयि चास्ति न ते विशेषः ॥ १०० ॥ निर्बन्ध एष यदि ते यदशेषवैधसंसेविनो वरद ।

रक्षसि नेतरांस्त्वम् । तर्हि त्वमेव मयि शक्त्यधिकत्वाच्छ्राः प्रत्यूहशान्तिमितरच विधेहि विश्वम् ॥ १०१ ॥

व्यक्तीकुर्वन्निगमशिरसामर्थमन्तर्निगूढं
श्रीवैकुण्ठस्तवमकृत यः श्रेयसे सज्जनानाम् ।
कूरार्थांशं गुरुवरदयादुग्धसिन्धुं तमीडे
श्रीवत्साङ्कं श्रुतिमतगुरुच्छात्रशीलैकधाम ॥

पञ्चस्तव्यां श्रीवैकुण्ठस्तवः समाप्तः

—०—

श्री श्रीवत्सचिह्नमिश्रैरनुगृहीतायां पञ्चस्तव्याम्

अतिमानुषस्तवः ।

श्रीवत्सचिह्नमिश्रेभ्योनम उक्तिमधीमहे ।
यदुक्तयस्त्रयीकण्ठे यान्ति मङ्गलसूत्रताम् ॥

अतिमानुषशीलवृत्तवेषैरतिपृथ्वामरविक्रमप्रतापैः । अतिलङ्घितसर्वलोकमान्यं वरये वैष्णवमवतारम् ॥ १ ॥ श्रेयः किरन्तु किरणाश्चरणारविन्दनिष्पन्दमानमकरन्दरसापदेश्याः । तज्जाः श्रुतेर्मधुन उरग इव प्रतीता माङ्गल्यरङ्गनिलयस्य परस्य धाम्नः ॥ २ ॥ श्रीमत्पराङ्कुशमुनीन्द्रमनोनिवासात्तज्जानुरागरसमज्जनमञ्जसाऽऽप्य । अद्याप्यनारततदुत्थितरागयोगं श्रीरङ्गराजचरणाम्बुजमुन्नयामः ॥ ३ ॥ यज्ञध्वजाङ्कुशसुधाकलशातपत्रपङ्केरुहाङ्कपरिकर्मपरीतमन्तः । आपादपङ्कजयिगृह्यलदीप्रमौलेः श्रीरङ्गिणश्चरणयोर्युगमाश्रयामः ॥ ४ ॥ श्रीरङ्गराजचरणौ प्रणुमो ययोः स्वल्वेकमित्त्रिविक्रमविधौ वसुधामशेषाम् । व्याप्तम्न गाचलतुलामपि निप्रकीर्णस्थूलानलप्रासिकतामिव निर्निकामम् ॥ ५ ॥ ज्ञानं बलं विपुलमैश्वर्यवीर्यशक्तितेजांसि च त्रियुगभूषणभागतानि । पूर्णानि यस्य परिगृह्य भवेश्चतुर्था भक्तं जनं

त्वमनुजग्रहिथानुरागात् ॥ ६ ॥ एकान्तमङ्गलगुणास्पदमस्तहेयं नित्यं पदं तव यतस्तत एव देव ! । आम्नायते तदिह विश्वविरूपरूपं तेनैव तन्विदमशब्दमरूपमाहुः ॥ ७ ॥ शब्दादिहेय इह गोचर इन्द्रियाणां तत्प्रत्यनीकविभवस्त्वमतीन्द्रियोऽसि । तेनैव ते न वत दर्शनमस्ति किञ्चिद्वाचो धियश्च तत एव न गोचरोऽसि ॥ ८ ॥ एवं स्थिते त्वदुपसंश्रयणाभ्युपायो मानेन केनचिदलप्स्यत नोपलब्धुम् । नो चेदमर्त्यमनुजादिषु योनिषु त्वमिच्छाविहारविधिना समवातरिष्यः ॥ ९ ॥ शीलः क एष तव हन्त दयैकसिन्धो ! क्षुद्रे पृथग्जनपदे जगदण्डमध्ये । क्षोदीयसोऽपि हि जनस्य कृते कृती त्वमत्रावतीर्य ननु लोचनगोचरोऽभूः ॥ १० ॥ यं पातकादसुमहतोऽभ्युदधारयस्त्वं त्वत्पादवारिपरिपूतशिराश्च योऽभूत् । तं चन्द्रसे किल ततश्च परं पुर्णापे क्रीडाविधिर्बत ! विलक्षणलक्षणस्ते ॥ ११ ॥ क्रीडाविधेः परिकरस्तव या तु माया सा मोहनी न कतमस्य तु हन्त ! जन्तोः । हे मर्त्यसिंहवपुषस्तव तेजसोंऽशे शम्भुर्भवन् हि शरभशलभो बभूव ॥ १२ ॥ यस्मात्मतां त्रिपुरभङ्गविधावधास्त्वं त्वच्छक्तितेजितशरो विजयी च योऽभूत् । दक्षक्रतौ तु किल तेन विनिर्जितस्त्वं मुक्तो विधेयविषयेषु हि कामचारः ॥ १३॥ मुग्धशिशुर्वटदले शयितोऽतितन्वा तन्वा जगन्ति बिभृषे सविकाममेव । ऐशीमिमां तु तव शक्तिमतर्कितव्यामव्याजतःप्रथयसे किमिहावतीर्णः ॥१४॥ ब्रह्मेशमध्यगणना गणनार्हपङ्क्तौ इन्द्रानुजत्वमदितेस्तनयत्वयोगात् । इक्ष्वाकुवंशयदुवंशजनिश्च हन्त श्लाघ्यशन्यमून्यनुरमस्य परस्य धाम्नः ॥१५॥ त्वन्निर्मिता जठरगा च तव त्रिलोकी किं भिक्षणादिषमृते भवता दुरापा। मध्ये रुद्रात्तु न त्रिचरूमिषे जगदेत् त्वद्विक्रमैः रूवसिव श्रुतिरश्चिता स्यात् ॥१६॥ पृच्छामि किञ्च । यदा किल राघवत्वे मायामृगस्य वशगो मनुजत्वमाग्ध्यात् । सीतावियोगविवशो न च तद्गतिज्ञः प्रादास्तदा परगतिं हि कथं खगाय ॥ १७ ॥ अक्षुण्णयोगपथमप्रयहतं जटायुं

तिर्यश्चमेव बत! मोक्षपथे नियोक्तुम् । शक्नोषि वेद्मि च यदा स तदा कथं त्वं देवीमवाप्तुमनलं व्यथितो विचिन्वन् ॥ १८ ॥ सालान् हि सप्त गिरीन्सरसातलान्यानेकेषुमन्दजवतो निरपत्रयस्त्वम् । ते ऽनेकविव्यथनखिन्नकपिप्रणुन्नं शाखामृगं मृगयसे स्म कथं सहायम् ॥ १९ ॥ दासमसखा सममभवत्त्व यः कपीन्द्रस्तद्विद्विषं कपिममर्षवशाज्जिघांसुः । त्यक्तस्नेहविकलधियं तमिमं कपीन्द्रं विस्रम्भयन् सपदि साल गेरीनविध्यः ॥ २० ॥ यद्वा मृगं मृगयुवन्मृगयापथेन छन्नो जघन्थ न तु शत्रुवदाभिमुख्यात् । तदुक्तमेव तत्र राघववंशजस्य तिर्यक्षु नैव हि विपक्षतयोपचारः ॥ २१ ॥ मानुष्यकं चरितमाचरितुं प्रवृत्तो देवातिगं चरितमङ्ग ! किमङ्गयकार्षीः । यत्सागरे बत बबन्धिथ नाथ ! सेतुं शैलैः प्लवङ्गमसमिञ्जितसम्प्रणुन्नैः ॥ २२ ॥ यो विक्रमेण मनुजत्वनिभूषणेन देवं वरं वरुणराजमजं ! व्यजेष्ठाः । कस्तेपदां दशरथं विधिरुद्रमुख्यैर्देवैस्स्तुतस्तथ स किलेन्द्रजिता जितोऽसि ॥ २३ ॥ अब्धिं न तेरिथ न जिगियथ राक्षसेन्द्रं नैवास्य जघ्निथ यदा च बलाबलं त्वम् । निस्संशयस्मपदि तस्य पदेऽभ्यषिञ्चस्तस्यानुजं कथमिदं हि विभीषणं च ॥ २४ ॥ त्वं दक्षिणस्य निवसन्नुदधेस्तटेऽपि दूरान्तरोत्तरपयोधिमहान्तरीपे । दैत्यान्निजैकशरपारणयन् किमेतां लङ्कां स्थितोऽत्र कुरुषे किल न स भस्म ॥ २५ ॥ एतत्कथं कथय यन्मथितस्त्वयाऽभ्धिरा स्वभावनियमं प्रथितं निलोपयाम् । अश्वाप्सरोविषसुधाविधुपारिजातलक्ष्म्यात्मना परिणतो जलधिर्बभूव ॥ २६ ॥ यत्वादृशागसमर्रि रघुवीर ! वीक्ष्य निथम्यतामिति मुनोचिथ मुग्धमार्त्री । कोऽयं गुणः फलतकोटिगतः कियान्वा कस्य स्तुतेः पदमहो बत ! वस्य भूमि ॥ २७ ॥ यल्लक्ष्मणस्त्वदनुजो रिपुशक्तिमुग्धस्त्वो धुर्हनुमतस्तु लघुर्बभूव । एतेन वै सुविदितोऽभवदिन्द्रशत्रोर्मायास्त्वनन्यधननिरन्धनजो विमोहः ॥ २८ ॥ हा हन्त हन्त भरतश्चरणारविन्दद्वन्द्वं कदा नु भविता विषयो

ममाऽऽगोः। योऽहं निर्गळविनिर्गळदन्धकारैर्वृक्षैस्तृणैश्च सुलभं समयं व्यतीतः ॥ २९ ॥ वंशं रघोस्तुजिघृक्षुरिहावतीर्णो दिव्यैर्वैर्विविध तथाऽत्र भवद्गुणौघैः। त्वत्सन्निधिप्रभवशैत्यजुषो यथा हि वृक्षाश्च तान्तिमलभन्त भवद्वियोगे ॥ ३० ॥ ये धर्ममाचरितुमभ्यसितुं च योगं बोद्धुं च किञ्चन न जात्वधिकारभाजः। तेऽपि त्वदाचरितभूतलबन्धगन्धाद्बन्धातिगाः परगतिं गमितास्तृणाद्याः ॥३१॥ तादृग्गुणो ननु बभूविथ राघव ! त्वं यस्तावकं चरितमन्वहमन्वभुङ्क्त। सोऽत्रैव हन्त हनुमान् परमां विमुक्तिं बुद्ध्याऽवधूय चरितं तव सेवतेऽसौ ॥ ३२ ॥ यत्त्वं कृतागसमपि प्रणतिप्रसक्तं तं वायसं परमया दययाऽक्षमिष्ठाः। तेनैव मादृशजनस्य महागसोऽपि युक्तं समाश्वसनमित्युपधारयामि ॥ ३३ ॥ सा पूतना शकटमर्जुनयोश्च युग्मं बाल्योचितेऽन्यपरचेष्टितविस्फुलिङ्गे। ऽसमालभन्त शलभत्वमहो निगूढस्स त्वं व्रजे ववृधिषे किल कंसभीत्या ॥ ३४ ॥ पश्यत्सु सूरिषु सदा परमं पदं ते देव्या श्रिया सह वसन्परया विभूत्या। योगेन योगनिरतैः परिमृग्यमाणः किं त्वं व्रजेषु नवनीतमहो व्यमुष्णाः ॥ ३५ ॥ यं दुर्ग्रहं सुमनसो मनसाऽपि नित्यं बन्धच्छिदं परममीशमुदाहरन्ति। दाम्ना निबद्ध इति शुश्रुम तं भवन्तं नालं बभूविथ बत ! श्लथनाय तस्य ॥ ३६ ॥ एवं हि शैशवमपि व्यतिवेलखेलं यत्पूतना शकटमर्जुनयोश्च युग्मम्। बाल्योचितान्यपरसाचिविचेष्टितेन हन्तालभन्त शलभायितमोजसस्ते ॥ ३७ ॥ सत्येव गव्यनिवहे निजधाम्नि भूम्ना पर्यन्तसद्मसु किमर्थमचूचुरस्त्वम्। भुग्णश्च किं व्यजपटो घटशेषमग्रे गोपीजनस्य परिहासपदं किमासीः ॥ ३८ ॥ यत्साम नाथ नवनीतमचूचुरस्त्वं तच्छादनाय यदि ते मतिराविरासीत्। किं मुग्ध ! दिग्धममुना करपल्लवं ते गात्रे प्रमृज्य निरगाः किल निर्विशङ्कः ॥ ३९ ॥ त्वामन्यगोपगृहगव्यमुषं यशोदा गुर्वीं त्वदीयमवमानमसृष्यमाणा। प्रेम्णाऽथ दामपरिणामजुषा बबन्ध

तादृङ्न ते चरितमार्यजन स्सहन्ते ॥ ४० ॥ माता यदि त्वमसि दामनि सन्निबद्धस्तच्छ्रोणिमुदितचाक्षुषनिर्झराणाम् । वध्नासि हन्त हृदयं भगवन्युतस्तत्मर्मो हि वश्यविषये विवृणोति वीर्यम् ॥ ४१ ॥ कान्तालकान्तमम मे कमलायताक्षमुद्भ्रूविलासमुदितास्मितमुभसं च । वक्त्रं वहन् परम ! गोपगृहेषु किं त्वं गोपीमनासि नवनीतमुताप्यमोषीः ॥ ४२ ॥ सर्वे गुणाय गुणिनामिति सत्यमेतद्यत्खलिनहेतरजने मलिनत्वहेतुः । यद्गोपवेषविनिवेशणमुत्तमं ते गोपालनं च गणयन्ति गुणं गुणेषु ॥ ४३ ॥ गोपालपोतकतया निभृतं धरित्रीं आवस्तुकाम इव सन्नपि बाल्यलील्यात् । ऐन्द्रे निहत्य मखमद्रिमधो दधानः किं तस्थिषे सुरगणाय सवासवाय ॥ ४४ ॥ वेणुक्वणप्रणयिनि त्वयि लोकनाथ ! वृन्दावनं चरणसञ्चरणैः पुनाने । माधास्तदा वनभुवः किल कीटशस्ते त्वद्गीतसिक्तसिकतासु वसुन्धरासु ॥ ४५ ॥ धन्यैश्रुतं तदिह तावकरासकाले गीतेन येन हि शिलास्सलिलायमुद्रुः । पश्चापि दिश परिवृत्तगुणानि भूतान्युर्वीतृणानुमरुद्म्बरशम्बराणि ॥ ४६ ॥ तेन्य कृती न किल कश्चिदिहास्ति ये वै रासोत्सवोत्सुकधियस्तव काननान्ते । वेणुस्वनस्रुतरसौघपरिप्लुतान्ते स्वे सृक्कणी रसनया लिलिहुर्भुजङ्गाः ॥ ४७ ॥ अम्भोदनीलमरविन्ददलायताक्षं पिञ्छावतंसमुरलीकृतवेणुपाणिम् । त्वा गोपवेषपरिकर्मितकायकान्तिं धन्यास्तदा ददृशुरुन्मथितान्यभावाः ॥ ४८ ॥ गोवर्धनो गिरिवरो यमुना नदी सा वृन्दावनं च मधुरा च पुरी पुराणी । अद्यापि हन्त सुलभाः कृतिनां जनानामेते भवच्चरणचारजुषः प्रदेशाः ॥ ४९ ॥ वृन्दावने स्थिरचरात्मककीटदूर्वापर्यन्तजन्तुनिचये भव ! ये तदानीम् । नैवालभामहि जनिं हतकास्त एते पापा पदं तव कदा पुनराश्रयामः ॥ ५० ॥ हा जन्म तासु निकनासु मया न लब्धं रासे त्वया विरहिताः किल गोपकन्या । यास्तावकीनपदरुद्धक्तिरुपोऽज्जुपन्त निक्षिप्य

तत्र निजमङ्गमनङ्गतप्तम् ॥ ५१ ॥ आचिन्वतः कुसुममङ्घ्रिसरोरुहं ते ये भेजिरे वत । वनस्पतयो लता वा । अद्यापि तत्कुलभुवः कुलदैवतं मे वृन्दावनं मम धियं च सनाथयन्ति ॥ ५२ ॥ यत्त्वत्प्रियं तदिह पुण्यमपुण्यमन्यन्नान्यत्तयोर्भवति लक्षणमत्र जातु । धूर्ताग्रिमं त्वयि हि यत्किल रासगोष्ठ्यां तत्कीर्तनं परमपावनमामनन्ति ॥ ५३ ॥ या कंसमुख्यनृपकीटनिबर्हणोत्था सा निर्जितत्रिजगतस्तव नैव कीर्तिः । गोपालनादि यदिदं भवदीयकर्मेत्यार्द्रीकरोति विदुषां हृदयं तदेतत् ॥ ५४ ॥ गोपालवेषपरिकर्म परावरेशं यद्भाम धाम परमं तमसः परस्तात् । तत्पिञ्छलाञ्छनसुदामकृतोपवीतं गोधूलिधूसरितकुन्तलमन्तरास्ताम् ॥ ५५ ॥ यद्वै जरासुतभयादिव पलायथास्त्वं तद्धन्मनुष्यचरितानुविधानजं ते । तर्हि त्रिलोकगुरुमीश्वरमीश्वराणां बाणाहवे किमिति शम्भुमजृम्भयस्त्वम् ॥ ५६ ॥ ज्ञातं कुतस्त्वदकृतज्ञविचेष्टितं ते पुत्रीयया किल वरं ववृषे मृडाङ्कात् । अक्षेषु सक्तमतिना च निरादरेण वाराणसी हरपुरी भवता विदग्धा ॥ ५७ ॥ सञ्जीवयन्नपि मृतं मृतसुतरायास्सान्दीपनेश्चिरमृतं सुतमानयंश्च । धाम्नो निजाद्द्विजसुतान्पुनरानयन्वा स्वामेव तां तनुमहो कथमानयस्त्वम् ॥ ५८ ॥ अद्यापि नास्त्युपरतिस्त्रिविधापचारात्पापः परं निपतितोऽस्मि तमस्यपारे । एतादृशोऽहमगतिर्भवतो दयायाः पात्रं त्वदीयचरणौ शरणं प्रपद्ये ॥ ५९ ॥ विस्रम्भणं स्वपि न यद्यपि मेऽस्ति नापि श्रद्धा यथोक्तवचनार्थगता तथापि । वाचं त्विमां सकृदथाप्यसकृन्मयोक्तां सत्यां कुरुष्व दययैव दयैकसिन्धो ॥ ६० ॥ पापीयसोऽपि शरणागतशब्दभाजो नोपेक्षणं मम तवोचितमीश्वरस्य । त्वज्ज्ञानशक्तिकरुणासु सतीषु नेह पापं पराक्रमितुमर्हति मामकीनम् ॥ ६१ ॥

पञ्चस्तव्यामतिमानुषस्तवस्समाप्तः

—०—

श्री श्रीवत्सचिह्नमिश्रैरनुगृहीतायां पञ्चस्तव्यां

सुन्दरबाहुस्तवः ।

श्रीवत्सचिह्नमिश्रेभ्यो नमउक्तिमधीमहे ।
यदुक्तयस्त्रयीकण्ठे यान्ति मङ्गलसूत्रताम् ॥

श्रीमन्तौ हरिचरणौ समाश्रितोऽहं श्रीरामावरजमुनीन्द्रलब्धबोधः । निर्भीकस्तत इह सुन्दरोरुबाहुं स्तोष्ये तच्चरणविलोकनाभिलाषी ॥ १ ॥ सुन्दरायतभुजं भजामहे वृक्षषण्डमयमद्रिमाश्रितम् । यत्र सुप्रथितनूपुरापगातीर्थमर्थितफलप्रदं विदुः ॥ २ ॥ क्वचित्त्वरितगामिनी क्वचन मन्दमन्दालसा क्वचित्स्खलितविह्वला क्वचन फेनिला सारवा। पतन्त्यपि किल क्वचिद् व्रजति नूपुराह्वा नदी सुसुन्दरभुजाह्वयं मधु निपीय मत्ता यथा ॥ ३ ॥ उदधिगमन्दराद्रिमथिमन्थनलब्धपयोमधुरसेन्दिरावसुधसुन्दरदोःपरिघम् । अशरणमात्मशरणं शरणार्थिजनप्रणिधिं भजेम तरुषण्डमयाद्रिपतिम् ॥ ४ ॥ घनधरविह्वणाढ्यशिखमुच्छ्रितरप्रकरं तिमिरनिभप्रभूततरुषण्डमयं श्रमदम् । वनगिरिमानसन्तमुपयामि हरिं शरणं विदुरितमस्तलोकसुविभ्रद्धलशह्वरवम् ॥ ५ ॥ यत्तुङ्गशृङ्गविनिपङ्किसुराङ्गनानां न्यस्तोर्ध्वपुण्ड्रमुखमण्डनमण्डितानाम् । दर्पण्यनूकृतमपाङ्कशशाङ्कपृष्ठं तद्धाम सुन्दरभुजस्य महान् वनाद्रिः ॥ ६ ॥ यदीयशिखरागतां शशिकलां तु शाखामृगा निरीक्ष्य हरशेखरीभवनमामृशन्तस्ततः । स्पृशन्ति न हि देवतान्तरमनाश्रितेति स्फुटं स एष सुमहातरुव्रजगिरिर्गृहं श्रीपतेः ॥ ७ ॥ सुन्दरदोर्दिव्याङ्गालम्बनकातरवशानुयायिनि करिणि । प्रणयजकलहसमाधिर्यत्र वनाद्रिस्स एष सुन्दरदोष्णः ॥ ८ ॥ स एष सौन्दर्यनिधेर्भूमश्रियो वनाचलो नाम सुधाम यत्र हि । भुजङ्गराजस्य कुलस्य गौरवात्र खण्डिताः कु-

ण्डलिनशिखरिणीर्भिः ॥ ९ ॥ वृषगिरिरयमच्युतस्य यस्मिन् स्वमत-मलंघयितुं परस्परेभ्यः । खगपतिचरणौ खगाश्रयन्ते भुजगपतेर्भुजगाश्च सर्व एव ॥ १० ॥ हरिकुलमखिलं हनूमदंघ्रिं स्वकुलपजाम्बवतस्तथैव भल्लाः । निजकुलपजटायुपश्च गृध्राः स्वकुलपतेश्च गजा गजेन्द्रनाम्नः ॥ ११ ॥ बकुलवरसरस्वतीविपक्तस्वररसभावयुतासु किन्नरीषु । द्रवति दृषदपि प्रसक्तगानास्विह वनशैलतटीषु सुन्दरस्य ॥ १२ ॥ भृङ्गी गायति हंसतालनिभृतं तत्पुण्यती कोकिलाप्युद्गायत्यथ वल्लितल्लजयुतस्थादास्ते मधु स्यन्दते । निष्पन्दस्तिमिताः कुरङ्गततयश्शीतं शिलासैकतं सायाह्ने किल यत्र सुन्दरभुजस्तस्मिन्वनक्ष्माधरे ॥ १३ ॥ पीताम्बरं वरदशीतलदृष्टिपातमाजानुलम्बिभुजमायतकर्णपाशम् । श्रीमन्महावनगिरीन्द्रनिवासदीक्षं लक्ष्मीधरं किमपि वस्तु ममाविरस्तु ॥ १४ ॥ जनिजीवनाप्ययविमुक्तयो यतो जगतामिति श्रुतिशिरस्सु गीयते । तदिदं समस्तदुरितैकभेषजं वनशैलसम्भवमहं भजे महः ॥ १५ ॥ सद्ब्रह्मात्मपदैस्त्रयीशिरसि यो नारायणोक्त्या तथा व्याख्यातो गतिसाम्यलब्धविषयानन्यत्वबोधोज्ज्वलैः । निस्तुल्याधिकमद्वितीयममृतं तं पुण्डरीकेक्षणं प्रारूढश्रियमाश्रये वनगिरेः कुञ्जोदितं सुन्दरम् ॥ १६ ॥ पतिं विश्वस्यात्मेश्वरमिति परंब्रह्म पुरुषः परंज्योतिस्तत्त्वं परमिति च नारायण इति । श्रुतिश्रेणीशार्दीस्तदुदितविभूतीस्तु गृणती यमाहारूढश्रीस्स वनगिरिधाम्ना विजयते ॥ १७ ॥ पृथिव्याद्यात्मान्तं नियमयति यस्तत्वनिकरं तदन्तर्यामी तद्वपुरविदितस्तेन भगवान् । स एष स्वैश्वर्यं न विजहदशेषं वनगिरिं समध्यासीनो नो विशतु हृदयं सुन्दरभुजः ॥ १८ ॥ प्रत्यगात्मनि कदाप्यसंभवद्भूमभूमिमभिवक्ति यं श्रुतिः । तं वनाद्रिनिलयं सुसुन्दरं सुन्दरायतभुजं भजामहे ॥ १९ ॥ वन्देय सुन्दरभुजं भुजगेन्द्रभोगसक्तं महावनगिरिप्रणयप्रवीणम् । यं सं विदुर्दहरमष्टगुणोपजुष्टं आकाशमौपनिषदीषु सर-

स्तौतु ॥ २० ॥ यत्स्वायत्तस्वरूपस्थितिकृतिकनिजेच्छानियाम्य-स्वशेषानन्ताशेषप्रपञ्चस्तत इह चिदचिद्विदुर्याचिशब्दैः । विष्णुशब्दैः प्रवाच्यो हतवृजिनतया नित्यमेवानवद्यस्तं वन्दे सुन्दराद्रौ वनगिरिनिलयं पुण्डरीकायताक्षम् ॥ २१ ॥ गुणजं गुणिनो हि मङ्गलत्वं प्रमितं प्रत्युत यत्स्वरूपमेत्य । तमनन्तसुखावबोधरूपं विमलं सुन्दरबाहुमाश्रयामः ॥ २२ ॥ अतिपातितबाधितस्वमहिमानुभवप्रभवस्तु सकृतनिस्तरङ्गजलधिमितनित्यदशाम् । प्रतिभटमेव हेयनिकरस्य सदाऽप्रतिमं हरिमिह सुन्दराह्वमुपयामि वनाद्रितटे ॥ २३ ॥ सदा षाड्गुण्याढ्यैः पृथुलबलविज्ञानशकनप्रभावीर्यैश्वर्यैरवधिविधुरैरेधितदशम् । द्रुमस्तोमक्ष्माभृत्परिसरमहोद्यानमुदितं प्रपद्येऽस्वाक्रूडथिधमिममहं सुन्दरभुजम् ॥ २४ ॥ सौशील्याश्रितवत्सलत्वमृदुतासौहार्दसाम्यार्जवैः धैर्यस्थैर्यसुवीर्यशौर्यकृतितागाम्भीर्यचातुर्यकैः । सौन्दर्यान्वितसौकुमार्यसमतालावण्यमुख्यैर्गुणैर्देवः श्रीतरुषण्डशैलनिलयो नित्यं स्थितस्सुन्दरः ॥ २५ ॥ येष्वेकस्य गुणस्य विप्रुडपि वै लोकोत्तरं स्वाश्रयं कुर्यात्ताद्दृशवैभवैरगणितैर्निस्सीमभूमान्वितैः । निर्व्यैर्दिव्यगुणैस्ततोऽधिकशुभस्त्वेकास्पदात्माश्रयैरिद्धं सुन्दरबाहुमस्मि शरणं यातो वनाद्रीश्वरम् ॥ २६ ॥ सदा समस्तं जगदीक्षते हि यः प्रत्यक्षदृष्ट्या युगपद्भुवा स्वतः । स ईदृशज्ञाननिधिर्निधिस्तु नरसिंहाद्रिकुञ्जेषु चकास्ति सुन्दरः ॥ २७ ॥ ऐश्वर्यतेजोयलवीर्यशक्तयः कीदृग्विधास्सुन्दरबाहुसंश्रयाः । योऽसौ जगज्जन्मलयस्थितिक्रियास्वपह्लवतोऽल्पादुपकन्ययत्नजः ॥ २८ ॥ यत्कल्पायुतभोगदोऽपि कृशतां यायान्न तावत्फलं येष्वेकस्य तथाविधैस्सततजैरंहोभिरुत्सीमभिः । अस्तादानिह संसृतावुपचितैस्सच्छन्नं सुसमं जनं सुनत्या क्षमते क्षणाद्वनगिरिप्रस्थाग्रियस्सुन्दरः ॥२९ ॥ यज्जातीयो यादृशो यत्स्वभाव पादच्छायां संश्रितो योऽपि कोऽपि । तज्जातीयस्तादृशस्तत्स्वभावः श्लिष्यत्येनं सुन्दरो वत्सलत्वात् ॥ ३० ॥

निहीनो जात्या वा भृशमकुशलैर्वा स्वचरितैः पुमान्वै यः कश्चिद्
बहुतृणमपि स्यादगुणतः । भजन्तं तं पश्येद्भुजगपतिना तुल्यमपि
यो वनाद्रिप्रस्थस्थस्स मम शरणं सुन्दरभुजः ॥ ३१ ॥ एकैकमङ्गल
गुणानुभवाभिनन्दमीदृक्त्वियानिति च सुन्दरदोष्णि कृष्णे । ते ये
शतन्त्विति नियन्तुमनाश्श्रुतिर्हि नैवेष वाङ्मनसगोचर इत्युदाह
॥ ३२ ॥ अब्जपादमरविन्दलोचनं पद्मपाणितलमञ्जनप्रभम् । सुन्द-
रोरुभुजमिन्दिरापतिं वन्दिषीय वरदं वनाद्रिगम् ॥ ३३ ॥ कनक
मरतकाञ्जनद्रवाणां मथनसमुत्थितसारमेलनोत्थम् । जयति किमपि
रूपमस्य तेजो वनगिरिनन्दनसुन्दरोरुबाह्वोः ॥ ३४ ॥ किन्तु स्वयं
स्वात्मविभूषणं भवन्नसावलङ्कार इतीरितो जनैः । वर्धिष्णुबालद्रुम-
षण्डमण्डितं वनाचलं वा परितः प्रसाधयन् ॥ ३५ ॥ सुखस्पर्शै-
र्नित्यैः कुसुमसुकुमाराङ्गसुखदैः सुसौगन्ध्यैर्दिव्याभरणगणदिव्यायुध-
गणैः । अलङ्कार्यैस्सर्वैर्निगदितमलङ्कार इति यस्समाख्यानं धत्ते स
वनगिरिनाथोऽस्तु शरणम् ॥ ३६ ॥ मकुटमकुटमालोत्तंसचूडाल-
लामस्वलकतिलकमालाकुण्डलैस्सोर्ध्वपुण्ड्रैः । मणिवरवनमालाहार-
केयूरकण्ठ्यैस्तुलसिकटककाञ्चीनूपुराद्यैश्च भूपैः ॥ ३७ ॥ असिजल-
जरथाङ्गैश्शार्ङ्गकौमोदकीभ्यामगणितगुणजालैरायुधैरप्यथान्यैः । सु-
ततवितितशोभं पद्मनाभं वनाद्रेरुपवनसुखलीलं सुन्दरं वन्दिषीय
॥ ३८ ॥ आजानजस्वयतबन्धुरगन्धलुब्धभ्राम्यद्विदग्धमधुपालिस-
देशकेशम् । विश्वाधिराज्यपरिबर्हकिरीटराजं हैं सुन्दरस्य बत । सुन्द-
रमुत्तमाङ्गम् ॥ ३९ ॥ अन्धं तमस्तिमिरनिर्मितमेव यत्स्यात्तत्सार-
साधितसुतन्त्वतिवृत्तवार्तम् । ईशस्य केशवहरेरलकालिजालं तत्तुल्य-
कुल्यमधुपाढ्यमहावनस्य ॥ ४० ॥ जुष्टाष्टमीकज्ज्वलदिन्दुसन्निभं
धृतोर्ध्वपुण्ड्रं विलसद्विशेषकम् । भूम्ना ललाटं विमलं विराजते वना-
द्रिनाथस्य समुच्छ्रितश्रियः ॥ ४१ ॥ सुचारुचापद्वयविभ्रमं भ्रुवोर्युगं
सुनेत्राह्वसहस्रपत्त्रयोः । उपान्तगं वा मधुपावलीयुगं विराजते सुन्द

रवाहुसंश्रयम् ॥ ४२ ॥ अदीर्घमप्रेमदुघं क्षणोज्ज्वलं नचौरमन्तःकरणस्य पश्यताम् । अनुब्जमब्जं नु कथं निदर्शनं वनाद्रिनाथस्य विशालयोर्दृशो ॥ ४३ ॥ प्रश्च्योतत्प्रेमसारामृतरसचुलकप्रक्रमप्रक्रियाभ्यां विक्षिप्तालोकितोर्मिप्रसरणमुषितस्वान्तकान्ताजनाभ्याम् । विश्वोत्पत्तिप्रवृत्तिस्थितिलयकरणैकान्तशान्तक्रियाभ्यां देवोऽलङ्कारनामा वनगिरिनिलयो वीक्षतामीक्षणाभ्याम् ॥४४॥ प्रेमामृतौघपरिवाहिमहाक्षिसिन्धुमध्ये प्रबद्धसमुदञ्चितसेतुकल्पा । ऋज्वी सुसुन्दरभुजस्य विभाति नासा कल्पद्रुमाङ्कुरनिभा वनशैलभर्तुः ॥४५॥व्याभाषिताभ्यधिकनन्दनमन्दनर्द्धिमन्दस्मितामृतपरिस्रवसंस्तवाढ्यम् । आभाति विद्रुममभाधरमास्यमस्य देवस्य सुन्दरभुजस्य वनाद्रिभर्तुः ॥ ४६ ॥ यशोदाङ्गुल्यग्रोन्नमितचुबुकाघ्राणमुदितौ कपोलावद्यापि ह्यनुपरतदर्पणगमकौ । विराजेते विष्वग्गिततसहकारासवरसप्रमाद्यद्भृङ्गाढ्यद्रुमवनगिरेस्सुन्दरहरेः ॥ ४७ ॥ व्यालम्बिकुण्डलमुदग्रसुवर्णपुष्पनिष्पन्नकल्पलतिकायमलानुकारम् । यत्कर्णपाशयुगलं निगलं धियां नस्सोऽयं सुसुन्दरभुजो वनशैलभूपः ॥ ४८ ॥ सदंससंसञ्जितकुन्तलान्तिकावतीर्णकर्णाभरणाढ्यकन्धरः । सुबन्धुरस्कन्धनिबन्धनो युवा ससुन्दरस्सुन्दरदोर्विजृम्भते ॥ ४९ ॥ व्यूढगूढभुजजत्रुमुल्लसत्कम्बुकन्धरधरं धराधरम् । वृक्षषण्डमयभूभृतस्तटे सुन्दरायतभुजं भजामहे ॥ ५० ॥ मन्दरभ्रमणविभ्रमोद्भटास्सुन्दरस्य विलसन्ति बाहवः । इन्दिरासमभिनन्दमन्दनाचन्दनागरुविलेपभूषिताः ॥ ५१ ॥ ज्याकिणाङ्कपरिकर्मधर्मिणो भान्ति सुन्दरभुजस्य बाहवः । पारिजातविटपायितद्वयः प्रार्थितार्थपरिदानदीक्षिताः ॥ ५२ ॥ सागरान्तरतमालकाननश्यामलद्युतय उदारपीवराः । शेषभोगपरिभोगभागिनस्तद्धिया वनगिरीशितुर्भुजाः ॥ ५३ ॥ अहमहमिकाभाजो गोवर्धनोद्धृतिनिर्मिति प्रमथनविधावब्धेर्लब्धप्रबन्धसमक्रियाः । अभिमतबहुभावाः कान्ताभिरम्भणसम्भ्रमे वनगिरिपते·

बाहाश्शुम्भन्ति सुन्दरदोर्हरेः ॥ ५४ ॥ श्रीमद्वनाद्रिपतिपाणितला-ब्जयुग्ममारूढयोर्विमलशङ्खरथाङ्गयोस्तु । एकोऽब्जमाश्रित इवोत्तम-राजहंसः पद्मप्रियोऽर्क इव तत्समितो द्वितीयः ॥ ५५ ॥ लक्ष्म्याः पदं कौस्तुभसंस्कृतं च श्रीवत्सभूमिर्विमलं विशालम् । विभाति वक्षो वनमालयाढ्यं वनाद्रिनाथस्य सुसुन्दरस्य ॥ ५६ ॥ सौन्दर्यामृतसा-रपूरपरिवाहावर्तगर्तायितं यातः किञ्च विरिञ्चसम्भवनभून्यम्भोज-संभूतिभूः । नाभिश्शुम्भति कुम्भिकुम्भनिभनिर्भातस्तनस्वर्वधूसम्भ्र-मद्रुमषण्डशैलवसतेरारूढलक्ष्म्या हरेः ॥ ५७ ॥ सुन्दरस्य किल सुन्दरबाहोः श्रीमहावृषवनाचलभर्तुः । हन्त ! यत्र निवसन्ति जगन्ति प्रापितकृशिम तत्तनु मध्यम् ॥ ५८ ॥ पिष्टदुष्टमधुकैटभकीटौ हस्तिह-स्तयुगळाभसुवृत्तौ । राजतः क्रमकृशौ च सदूरू सुन्दरस्य वनभूधर-भर्तुः ॥ ५९ ॥ यौवनवृषककुदोद्भेदनिभं नितरां भाति विमोरुभयं जानु शुभाकृतिकम् । सुन्दरभुजनाम्नो मन्दरमथिताब्धेश्चन्दनवनविलस-त्कन्दरवृषभपतेः ॥ ६० ॥ अधोमुखं न्यस्तपदारविन्दयोरुदश्चितो-दात्तसुनालसन्निभे । विलंब्य जङ्घे ननु रंहतो दृशौ वनाद्रिनाथस्य सुसुन्दरस्य मे ॥ ६१ ॥ सुसुन्दरस्यास्य पदारविन्दे पदारविन्दाधि-कसौकुमार्ये । अतोऽन्यथा ते बिभृयात्कथन्नु तदासनं नाम सहस्र-पत्रम् ॥ ६२ ॥ सौन्दर्यमार्दवसुगन्धरसप्रवाहैरेते हि सुन्दरभुजस्य पदारविन्दे । अम्भोजडम्भपरिरम्भणमभ्यजैष्टां तद्धि पराजितमिमे शिरसा बिभर्ति ॥ ६३ ॥ एते ते बत ! सुन्दराह्वयजुषः पादारविन्दे शुभे यन्निर्णेजसमुत्थितत्रिपथगास्रोतस्सु किञ्चित्किल । धत्तेऽसौ शिरसा ध्रुवस्तदपरं स्रोतो भवानीपतिर्यस्याश्चालकनन्दिकेति निज-गुर्नामैवमनन्वर्थकम् ॥६४॥ आम्नायकल्पलतिकोत्थसुगन्धिपुष्पं योगी-न्द्रहार्दसरसीरुहराजहंसम् । उत्पन्नधर्मसहकारफलप्रकाण्डं वन्देय सुन्दरभुजस्य पदारविन्दम् ॥ ६५ ॥ सुसुन्दरस्यास्य तु वामनाकृतेः क्रमत्रयप्रार्थिनि मानसे किल । इमे पदे तावदिहासहिष्णुनी विचक्रमाते

त्रिजगत् पदद्वये ॥ ६६ ॥ सौन्दर्यसारामृतसिन्धुवीचिश्रेणीषु पादाङ्गुलिनामिकास । न्यक्कृत्य चन्द्रश्रियमात्मकान्त्या नखावली शुम्भति सुन्दरस्य ॥ ६७ ॥ यो जातश्शिमा मली च शिरसा सम्भावितश्शम्भुना सोऽयं यच्चरणाश्रयी शशधरो नूनं नखव्याजतः। पूर्णत्वं विमलत्वमुज्वलतया सार्धं चतुत्वं तथा यातस्तं तरुषण्डशैलनिलयं वन्दामहे सुन्दरम् ॥ ६८ ॥ यस्याः [कटाक्षणमनुक्षणमीश्वराणामैश्वर्यहेतुरिति सार्वजनीनमेतत् । श्रीस्सेति सुन्दरनिषेवणतो निराहुस्त्वां हि श्रियश्श्रियमुदाहुरुदारवाचः ॥ ६९]॥ दिव्याचिन्त्यमहाद्भुतोपमगुणैस्तारुण्यलावण्यकप्रायैरद्भुतभावगर्भसततापूर्वप्रियैर्विभ्रमैः । रूपाकारविभूतिभिश्च सदृशीं नित्यानपेता श्रियं नीलां भूमिमपीदृशीं रमयिता नित्यं वनाद्रीश्वरः ॥ ७० ॥ अन्योन्यचेष्टितनिरीक्षणहार्दभावप्रेमानुभावमधुरप्रणयप्रभावः । आजस्रनन्यतरदिव्यरसानुभूतिस्त्वा प्रेयसीं रमयिता वनशैलनाथः ॥ ७१ ॥ सुन्दरस्य वनशैलवासिनो भोगमेव निजभोगमाभजन् । शेष एष इति शेषताकृतेः प्रीतिमानहिपतिस्स्वनामनि ॥ ७२ ॥ वाहनासनवितानचामराद्याकृतिः खगपतिस्त्रयीमय । नित्यदासरतिरेव यस्य वै स्वेष सुन्दरभुजो वनाद्रिगः ॥ ७३ ॥ वनाद्रिनाथस्य सुसुन्दरस्य वै प्रभुक्तशिष्टाद्यथ सैन्यसत्पतिः । समस्तलोकैकधुरन्धरस्सदा कटाक्षवीक्ष्योऽस्य च सर्वकर्मसु ॥ ७४ ॥ छत्रचामरमुखाः परिच्छदास्सूरय परिजनाश्च नैत्यगाः । सुन्दरोरुभुजमिन्धते सदा ज्ञानशक्तिमुखनित्यसद्गुणाः ॥ ७५ ॥ द्वारनाथगणनाथतद्भुजाः पारिषधपदभागिनस्तथा । मामकाश्च गुरवः पुरातनास्सुन्दरं वनमहीध्रगं श्रिताः ॥७६॥ ईदृशैः परिजनैः परिच्छदैर्नित्यसिद्धनिजभोगभूमिगः । सुन्दरो वनगिरेस्तटीषु वै रज्यते सकलदृष्टिगोचरः ॥ ७७ ॥ आक्रीडभूमिषु सुगन्धिषु पौष्पिकीषु वैकुण्ठधामनि समृद्धसुवापिकासु । श्रीमल्लतागृहवतीषु यथा तथैव लक्ष्मीधरस्सजति सिंहगिरेस्तटीषु

॥ ७८ ॥ आनन्दमन्दिरमहामणिमण्टपान्तर्लक्ष्म्या भुवाप्यद्रिपती सह नीलया च । निस्संख्यनित्यनिजदिव्यजनैकसेव्यो नित्यं वसन् सजति सुन्दरदोर्वनाद्रौ ॥ ७९ ॥ प्रत्यर्थिनि त्रिगुणकप्रकृतेर्स्सीम्नि वैकुण्ठधामनि परास्बरनाम्नि नित्ये । नित्यं वसन्परमसत्त्वमयेऽप्यतीतयोगीन्द्रवाङ्मनस एष हरिर्वनाद्रौ ॥ ८० ॥ लोकांश्चतुर्दश दधत् किल सुन्दरस्य पङ्क्तीगुणोत्तरितसप्तवृतीदमण्डम् । अन्यानि चास्य सुसदृंशि परश्शतानि क्रीडाविधेरिह परिच्छदतामगच्छन् ॥८१॥ सुरनरतिर्यगादिबहुभेदकभिन्नमिदं जगदथ चाण्डमण्डवरणानि च सप्त तथा । गुणपुरुषौ च मुक्तपुरुषाश्च वनाद्रिपतेरुपकरणानि नर्मविधयेऽपि भवन्ति विभोः॥८२॥ ज्ञानिनस्सततयोगिनस्तु ये सुन्दराङ्घ्रिपरमक्तिभागिनः । मुक्तिमाप्य परमां परे पदे नित्यकिङ्करपदं भजन्ति ते ॥ ८३ ॥ देवस्य सुन्दरभुजस्य वनाद्रिभर्तुर्हि शीलवत्त्वमथवाऽऽश्रितवत्सलत्वम् । ऐशस्वभावमजहद्भिरिहावतारैर्योऽलञ्चकार जगदाश्रिततुल्यधर्मा ॥ ८४ ॥ सिंहाद्रिनाथ ! तव वाङ्मनसातिवृत्तं रूपं त्वतीन्द्रियमुदाह रहस्यवाणी । एवं च न त्वमिह चेत्समवातरिष्यस्त्वज्ज्ञानभक्तिविषयोऽद्य मुधाऽभविष्यन् ॥ ८५ ॥ ये भक्ता भवदेकभोगमनसोऽनन्यात्मसञ्जीवनाः तत्संश्लेषणतद्विरोधिविघनाद्यर्थं वनाद्रीश्वर ! । मध्येऽण्डं यदवातरस्सुरनराद्याकारदिव्याकृतिस्तेनैव त्रिदशैर्नरैश्च सुकरं स्वप्रार्थितप्रार्थनम् ॥ ८६ ॥ श्रीमन्महावनगिरीशविधीशयोस्ते मध्ये तु विष्णुरिति यः प्रथमावतारः । तेनैव चेत्तव महिम्नि जनाः किलान्धास्त्वन्मत्स्यभावमवगम्य कथं भवेयुः ॥ ८७ ॥ हे देव ! सुन्दरभुज ! त्वमिहाण्डमध्ये सौलभ्यतो विसदृशं चरितं महिम्नः । अङ्गीकरोषि यदि तत्र सुरैर्मनोभिस्साम्यान्निकर्षपरिपालनमेव साधु ॥ ८८ ॥ इन्द्रावतीर्णस्य वनाद्रिनाथ ! ते निगूहतः स्वं महिमानमैश्वरम् । उमापतेः किं विजयः प्रियङ्करः प्रियङ्करा वेन्द्रजिदस्त्रबन्धना ॥ ८९ ॥ पुच्छोत्पुच्छानमृ-

च्छेनोद्धतिधुतव्यावर्तितावर्तवत्संवर्तार्णवनीरपूरविलुठत्पाठीनदिव्याकृतेः। सिंहाद्रीश! न वैभवं तव कथं स्वालस्यमालक्ष्यते पद्माक्षस्य जुगुप्सतोऽपि विभवं लक्ष्मीधराधोक्षज!॥९०॥ साचलावटतटाकदीर्घिकाजाह्नवीजलविवर्धितः क्षये। शृङ्गसङ्गमितनौर्मनोरभूः प्रतोऽण्डजवपुर्हि सुन्दर!॥९१॥ प्रलयजनीरपूरपरिपूरितस्वनिलयावसन्नवदनश्रमदशरण्यभूतशरणार्थिनाकिशरणं भवन् स्वकृपया। चलदुदधीरितास्युकलुषीक्रियाढ्यगमनस्वपृष्ठविधृताचलकुल एव मीनतनुरत्र सुन्दरभुजो वनाद्रिनिलयः॥९२॥ स्वपृष्ठे प्रष्ठाद्रिभ्रमणकरणैः किञ्च फणिनः विकृष्टिव्याकृष्टिव्यतिविधुतदुग्धाब्धिचलितैः। अविस्पन्दो नन्दन् विकसदरविन्देक्षणरुचिः पुराऽभूस्सिंहाद्रेः प्रियतम! हरे! कच्छपवपुः॥९३॥ जगत्प्रलीनं पुनरुद्दिधीर्षतस्सिंहक्षितिक्षिभिलयस्य! सुन्दर!। पुरा वराहस्य तवेयमुर्वरा दंष्ट्राह्वयेन्दोः किल लक्ष्म लक्षिता॥९४॥ न वायुः पस्पन्दे ययतुरथवाऽस्तं शशिरवी दिशोऽन्वष्यन् विश्वाप्यचलदचला साचलकुला। नभश्च प्रश्च्योति कथितमपि पाथो नरहरौ त्वयि स्तम्भे शुम्भद्वपुषि सति हे सुन्दरभुज!॥९५॥ अरालं पातालं त्रिदशनिलयः प्रापितलयो धरित्री निर्धूता ययुरपि दिशः कामपि दिशम्। अजृम्भिष्टाऽम्भोधिर्घुघुमिति घूर्णन् मुररिपोः विभिन्दाने वक्षस्त्वयि नरहरौ सुन्दरभुज!॥९६॥ नखक्रकचकप्रथिक्रथितदैत्यवक्षःस्थलीसमुत्थरुधिरच्छटाच्छुरितबिम्बितं स्वं वपुः। विलोक्य रुषितः पुनः प्रतिमृगेन्द्रशङ्कावशाय एष नरकेसरी स इह दृश्यते सुन्दरः॥९७॥ क्षितिरियं जनसंहृतिपालनैर्निगिरणोद्गिरणोद्धरणैरपि। वनगिरीश! तवैव सती कथं वरद! वामन! भिक्षणमर्हति॥९८॥ भार्गवः किल भवन् भवान्पुरा कुन्दसुन्दरवनाचलेश्वर!। अर्जुनस्य चलदर्पितस्य तु छेत्स्यति स्मरति बाहुकाननम्॥९९॥ आज्ञा तवात्र भवती विदिता त्रयी मा धर्मं तदुक्तमखिलेन वनाद्रिनाथ!। अन्य

नयाचरितुमास्तिकशिक्षणार्थमत्रावतीर्य किल सुन्दर ! राघवोऽभूः ॥ १०० ॥ वनगिरिपतिरीशितेति देवैः त्रिपुरहरत्रिपुरघ्नचापभङ्गाद् । व्यगणि परशुरामदर्शितस्य स्वकधनुषः परिमर्ददर्शनाच्च॥१०१॥ अनवाप्तमत्र किल लिप्स्यते जनैर्न च लब्धमेतदिह भोक्तुमिष्यते । अनवाप्तमत्र किल नास्ति राम ! तज्जगती त्वया तृणमवैक्षि सुन्दर ! ॥ १०२ ॥ शिखरिषु विपिनेष्वप्यापगास्वच्छतोयास्वनुभवसि रसज्ञो दण्डकारण्यवासान् । तदिह तदनुभूतौ साभिलाषोऽद्य राम ! श्रयसि वनगिरीन्द्रं सुन्दरीभूय भूयः ॥ १०३ ॥ उपवनतरुषण्डैर्मण्डिते गण्डशैलप्रणयिभवदुदन्तोद्गायिगन्धर्वसिद्धे । वनगिरितटभूमिप्रस्तरे सुन्दर ! त्वं भजसि नु मृगयानानुद्रवश्रान्तिशान्तिम्॥१०४॥ कूलेऽब्धेः किल दक्षिणस्य निवसन्क्रूरोचराम्भोधिगान् दैत्यानेकपतत्रिणाऽच्छिन इतीयं किंवदन्ती श्रुता । तत्रैवेश्वरमम्भसां व्यजयथास्तसाद्वनाद्रीश्वर ! श्रीमन् ! सुन्दर ! सेतुबन्धनमुखाः क्रीडास्तवाडम्बरम् ॥ १०५ ॥ रघुकुलतिलकस्त्वं जातुचिद्यातुधानच्छलमृगमृगयायां सम्प्रसक्तः पुराऽभूः । तदुपजनितखेदच्छेदनायाद्य गायन्मधुकरतरुषण्डं रज्यसे किं वनाद्रिम् ॥ १०६ ॥ हे सुन्दरैकतरजन्मनि कृष्णभावे द्वे मातरौ च पितरौ च कुले अपि द्वे । एकक्षणादनुगृहीतवतः फलं ते नीला कुलेन सदृशी किल रुक्मिणी च ॥ १०७ ॥ त्वं हि सुन्दर ! यदा स्तनन्धयः पूतनास्तनमधास्तदा नु किम् । जीर्णमेव जठरे पयोविषं दुर्जरं वद तदात्मना सह ॥१०८॥ आश्रितेषु सुलभो भवन् भवान् मर्त्यतां यदि जगाम सुन्दर ! । अस्तु नाम तदुलूखले कियद्दामबद्ध इति किं तदाऽरुदः ॥ १०९ ॥ सुन्दरोरुभुज ! नन्दनन्दनस्त्वं भवन् अमरविभ्रमालकः । मन्दिरेषु नवनीततस्कर्जं वल्लवीधियमुत व्यचूचुरः ॥११०॥ कालियस्य फणतां शिरस्तु मे सत्कदम्बशिखरस्त्वमेव वा । वष्टि नृत्यनशील ! सुन्दर ! त्वत्पदाब्जयुगमर्पितं ययोः ॥ १११ ॥ गूहितस्वमहिमाऽपि सुन्दर!

त्वं व्रजे किमिति शक्रमाक्रमीः । सप्तरात्रमदधाश्च किं गिरिं पृच्छतश्च सुहृदः किमक्रुधः ॥ ११२ ॥ हे नन्दनन्दन ! सुसुन्दर ! सुन्दराह्व ! वृन्दावने विहरतस्तव वल्लवीभिः । वेणुध्वनिश्रवणतस्तरुभिस्तदा वै सद्भावभिर्जतुविलायमहो ! विलिल्ये ॥ ११३ ॥ गायंगायं वनगिरिपते ! त्वं हि वृन्दावनान्तर्गोपीसंघैर्विहरसि यदा सुन्दर ! व्यूढवाहो ! । रासारम्भोत्सवबहुविधप्रेमसीमन्तिनीनां चेतश्चेतस्तव च तु तदा का दशामन्वभूताम् ॥ ११४ ॥ इङ्गिते निमिषितं च तावकं रम्यमद्भुतमतिप्रियङ्करम् । तेन कंसमुखकीटशासनं सुन्दराख्यकमपि प्रशस्यते ॥ ११५ ॥ वाराणसीदहनपौण्ड्रकमर्मभङ्गकल्पद्रुमाहरणसङ्गरजृम्भणाद्याः । अन्याश्च भारतबलक्षयनादयस्ते क्रीडासु सुन्दरभुज ! श्रवणामृतानि ॥ ११६ ॥ त्वं हि सुन्दर ! वनाद्रिनाथ ! हे वेङ्कटाह्वयनगेन्द्रमूर्धनि । देवसेवितपदाम्बुजद्वयः संश्रितेप्स इह तिष्ठसे सदा ॥ ११७ ॥ हस्तिशैलनिलयो भवन् भवान् साम्प्रतं वरदराजसाह्वयः । इष्टमर्थमनुकम्पया ददद्विश्वमेव दयते हि सुन्दर ! ॥ ११८ ॥ मध्ये क्षीरपयोधिशेषशयने शेषे सदा सुन्दर ! त्वं तद्वैभवमात्मनो भुवि भवद्भक्तेषु वात्सल्यतः । विभाव्याखिलनेत्रपात्रमिह सन् सह्योद्भवायास्तटे श्रीरङ्गे निजधाम्नि शेषशयने शेषे वनाद्रीश्वर ! ॥ ११९ ॥ कल्कीभविष्यन् कलिकल्कदूषितान्दुष्टानशेषान् भगवन् ! हनिष्यसि । स एष तस्यावसरस्सुसुन्दर ! प्रशाधि लक्ष्मीश ! समक्षमेव नः ॥ १२० ॥ ईदृशास्त्वदवतारसत्तमास्सर्व एव भवदाश्रिताञ्जनान् । त्रातुमेव न कदाचिदन्यथा तेन सुन्दर ! भवन्तमाश्रये ॥ १२१ ॥ त्वामामनन्ति कवयः करुणामृताब्धिं त्वामेव संश्रितजनिप्रसुपभ्रमेषाम् । येषां भजन्निह हि लोचनगोचरत्वं हे सुन्दराह्व ! परिचस्करिषे वनाद्रिम् ॥ १२२ ॥ अशक्यं नो किञ्चित्तव न च न जानासि निखिलं दयालुः क्षन्ता त्वामहमपि न चापांसि तरितुम् । क्षमोऽतस्त्वच्छेषो ह्यगतिरिति च

क्षुद्र इति च क्षमस्वैतावन्नोऽयलमिह हरे ! सुन्दरभुज ! ॥ १२३ ॥ लङ्कायुद्धहतान् हरीन् द्विजसुतं शम्बूकदोषान्मृतं सान्दीपिन्यभिजं मृतं द्विजसुतान् बालांश्च वैकुण्ठगान् । गर्भेष्वाऽऽर्जुनिसम्भवं न्युदधर स्स्वेनैव रूपेण यः स्वामीदं मम मद्गुरोश्च ददसे नो किं वनाद्रीश्वर ! ॥ १२४ ॥ आयोध्यिकान् सपशुकीटतृणांश्च जन्तून् किङ्कर्मणो नु वत ! कीदृशवेदनाढ्यान् । सायुज्यलभ्यविभवान्निजनित्यलोकान् सान्तानिकानगमयो वनशैलनाथ ! ॥ १२५ ॥ हरितवारणमुख्यसमाह्वयं करिगिरौ वरदस्त्वमपूर्विकाम् । इममलम्भय एव हि सुन्दर ! स्फुटमदाश्च परश्शतमीदृशम् ॥ १२६ ॥ इह च देव ! ददासि वरान् परान् वरद ! सुन्दर ! सुन्दरदोर्धर ! । वनगिरेरमितस्तटमावसन्नखिललोचनगोचरवैभवः ॥ १२७ ॥ इदमिमे शृणुमो मलयध्वजं नृपमिह स्वयमेव हि सुन्दर ! । चरणसात्कृतमानिति तद् वयं वनगिरीश्वर ! जातमनोरथाः ॥ १२८ ॥ विज्ञापनां वनगिरीश्वर ! सत्यरूपामङ्गीकुरुष्व करुणार्णव ! मामकीनाम् । श्रीरङ्गधामनि यथापुरमेव सोऽहं रामानुजार्यवशगः परिवर्तिषीय ॥ १२९ ॥ किञ्चैदं च विरिञ्चिभावन ! वनाद्रीश ! प्रभो ! सुन्दर ! प्रत्याख्यानपराङ्मुखो वरदतां पश्यन्नवश्यं शृणु । श्रीरङ्गश्रियमन्वहं प्रगुणयंस्त्वद्भक्तभोग्यां कुरु प्रत्यक्षं सुनिरस्तमेव विदधत्प्रत्यर्थिनां प्रार्थनम् ॥ १३० ॥ कारुण्यामृतवारिधे ! वृषपते ! हे सत्यसङ्कल्पन ! श्रीमन् ! सुन्दर ! योग्यताविरहितानुत्सार्य सद्वत्सल ! । क्षाम्यन् साधुजनैः कृतांस्तु निखिलानेवापचारान् क्षणात् तद्भोग्यामनिशं कुरुष्व भगवन् ! श्रीरङ्गधामश्रियम् ॥ १३१ ॥ इदं भूयो भूयः पुनरपि च भूयः पुनरपि स्फुटं विज्ञीप्सामीत्यगतिरबुधोऽनन्यशरणः । कृतागा दुरात्मा कलुषमतिरस्मीत्यनवधेः दयायास्ते पात्रं वनगिरिपते ! सुन्दरभुज ! ॥ १३२ ॥

पञ्चस्तव्यां सुन्दरबाहुस्तवस्समाप्तः ।

श्रीश्रीवत्सचिह्नमिश्रैरनुगृहीतायां पञ्चस्तव्यां

वरदराजस्तवः ।

श्रीवत्सचिह्नमिश्रेभ्यो नमउक्तिमधीमहे ।
यदुक्तयस्त्रयीकण्ठे यान्ति मङ्गलसूत्रताम् ॥

स्वस्ति हस्तिगिरिमस्तशेखरस्सन्तनोतु मयि सन्ततं हरिः । निस्समाभ्यधिकमभ्यधत्त यं देवमौपनिषदी सरस्वती ॥ १ ॥ श्रीनिधिं निधिमपारमर्थिनामर्थितार्थपरिदानदीक्षितम् । सर्वभूतसुहृदं दयानिधिं देवराजमधिराजमाश्रये ॥ २ ॥ नित्यमिन्द्रियपथातिगं महो योगिनामपि सुदूरगं धियः । अप्यनुश्रवशिरस्सु दुर्ग्रहं प्रादुरस्ति करिशैलमस्तके ॥ ३ ॥ वल्लिका श्रुतिमतल्लिकामयी येन पल्लवितविश्वशाखया । स्वश्रिया करिगिरेरनुक्रियां वष्टि भूष्टवरदं तमाश्रये ॥ ४ ॥ यं परोक्षमुपदेशतस्त्रयी नेति नेति परपर्युदासतः । वक्ति यस्तमपरोक्षमीक्षयत्येष तं करिगिरिं समाश्रये ॥ ५ ॥ एष ईश इति निर्णयं त्रयी भागधेयरहितेषु नोदिशेत् । हस्तिधामनि न निर्णयेत को देवराजमयमीश्वरस्त्विति ॥ ६ ॥ हे कुदृष्ट्यभिनिविष्टचेतसां निर्विशेषसविशेषताश्रयम् । संशयं करिगिरिर्नुदत्यसौ तुङ्गमङ्गलगुणास्पदे हरौ ॥ ७ ॥ न्यायतर्कमुनिमुख्यभाषितैश्शोधितैस्सह कथञ्चन त्रयी । जोषयेद्धरिमनंहसो जनान् हस्तिधाम सकलं जनं स्वयम् ॥ ८ ॥ अद्भुतं महदसीमभूमकं किञ्चिदस्ति किल वस्तु निस्तुलम् । इत्यघोषि यदिदं तदग्रतस्तथ्यमेव करिधाम्नि दृश्यते ॥ ९ ॥ संवदेत किल यत्प्रमान्तरैस्तत्प्रमाणमिति ये हि मेनिरे । तन्मतेऽपि किल मानतां गता हस्तिनाथ परवस्तुनि त्रयी ॥ १० ॥ गुणायत्तं लोके गुणिषु हि मतं मङ्गलपदं विपर्यस्तं हस्तिक्षितिधरपते ! तत्त्वयि पुनः । गुणास्सत्यज्ञानप्रभृतय उत त्वद्गततया शुभी-

भूयं याता इति हि निरणैष्म श्रुतिवशात् ॥ ११ ॥ निराबाधं नित्यं निरवधि निरंहो निरुपमं सदा शान्तं शुद्धं प्रतिभटमवद्यस सततम्। परं ब्रह्माम्नातं श्रुतिशिरसि यत्तद्वरद ! ते परं रूपं साक्षात्तदिदम-पदं वाङ्मनसयोः ॥ १२ ॥ प्रशान्तानन्तात्मानुभवजमहानन्दमहिमप्रसक्तस्तैमित्यानुकृतवितरङ्गार्णवदशम्। परं यच्च रूपं स्वसदृशदरिद्रं वरद ! तत्त्रयी पिस्प्रक्षन्ती परनिरसने श्राम्यति परम् ॥१३॥ न वक्तुं न श्रोतुं न मनितुमथोपासिसिषितुं न च द्रष्टुं स्प्रष्टुं तदनु न च भोक्तुं हि सुशकम्। परं यद्वस्तूक्तं ननु वरद ! साक्षात्तदसि भोः कथं विश्वसे त्वं करिगिरिपुरस्तिष्ठस इह ॥ १४ ॥ प्रकृष्टं विज्ञानं बलमतुलमैश्वर्यमखिलं विमर्यादं वीर्यं वरद ! परमा शक्तिरपि च। परं तेजश्चेति प्रवरगुणषट्कं प्रथमजं गुणानां निस्सीम्नां गणनविगुणानां प्रसवभूः ॥ १५ ॥ गुणैष्षड्भिस्त्वेतैः प्रथमतरमूर्तिस्तव बभौ ततस्तिस्रस्तेषां त्रियुग ! युगलैर्हि त्रिभिरभुः। व्यवस्था या चैया ननु वरद ! साऽऽविष्कृतिवशाद्भवान् सर्वत्रैव त्वगणितमहामङ्गलगुणः ॥ १६ ॥ इयं वैयूही वै स्थितिरथ किलेच्छाविहृतये विभूतीनां मध्ये सुरनरतिरश्चामवतरन्। सजातीयस्तेषामिति तु विभवाख्यामपि भजन् करीश ! त्वं पूर्णो वरगुणगणैस्तान् स्थगयसि ॥ १७ ॥ परो वा व्यूहो वा विभव उत वाऽर्चावतरणो भवन् वाऽन्तर्यामी वरवरद ! यो यो भवसि वै। स स त्वं सन्नेशान् वरगुणगणान् बिभ्रदखिलान् भजद्भ्यो भास्येवं सततमितरेभ्यस्त्वितरथा ॥ १८ ॥ दयाक्षान्त्यौदार्यप्रदिमसमतासौहृदधृतिप्रसादप्रेमाज्ञाऽऽश्रितसुलभताद्या वरगुणाः। तथा सौन्दर्याद्यास्तव वरदराजोत्तमगुणाः विसीमानोऽसंख्याः प्रणतजनभोग्यं प्रसुवते ॥ १९ ॥ अनन्याधीनत्वं तव किल जगुर्वैदिकगिरः पराधीनं त्वां तु प्रणतपरतन्त्रं मनुमहे। उपालम्भोऽयं भोः श्रयति बत ! सार्वज्ञ्यमपि ते यतो दोषं भक्तेष्विह वरद ! नैवाकलयसि ॥ २० ॥ पाणिपादवदनेक्षण-

शब्दैरम्बुजान्यय ईशन् वरद ! त्वम् । गाहुभिस्त्वतिविशालतमालानाञ्जनं करिगिरेरसि भृङ्गम् ॥ २१ ॥ त्वामुदारभुजमुन्नसमायतकर्णपाशपरिकर्मितदंसम् । आयताक्षमभिजातकपोलं पारणीयति वरप्रद ! दृङ्मे ॥ २२ ॥ नीलमेघनिभमञ्जनपुञ्जश्यामकुन्तलमनन्तशयं त्वाम् । अब्जपाणिपदमम्बुजनेत्रं नेत्रसात्कुरु करीश ! सदा मे ॥ २३ ॥ त्वच्च दृक्च निपिबामति जिह्वा निह्वला श्रवणयत्परमुखौ । नासिका त्वयि करीश ! तवेति प्राप्नुया कथमिमां स्विदवस्थाम् ॥ २४ ॥ आधिराज्यमधिकं भुवनानामीश ! ते पिशुनयन् किल मौलिः । चूलिकामणिमहन्नगीर्यैर्हस्तिभूषण ! भवत्युदयाद्रिः ॥ २५ ॥ उद्धरत्युपरि भक्तजनानित्यूर्ध्वताश्रयणमुचितशक्तिम् । ऊर्ध्वपुण्ड्रतिलकं बहुमानार्हकं बिभर्षि वरद ! स्वललाटे ॥२६॥ कर्णिका तव करीश ! किमेषा कर्णभूषणमुतांसविभूषा । अंसलम्ब्यलकभूषणमाहो मानसस्य मम वा परिकर्म ॥ २७ ॥ पारिजातविटपानभितो या पुष्पसम्पदुदियारकरिनाथ ! । तां विडम्बयति तावकबाहुप्रलतता तु कटकाङ्गदलक्ष्मीः ॥ २८ ॥ मध्यमानचलफेनिलसिन्धुप्रोत्थितिक्षणदशां गमितौ ते । वक्षसि स्फुरितमौक्तिकहारे कौस्तुभश्च कमला च करीश ! ॥ २९ ॥ अञ्जनक्षितिभृतो यदि नामोपत्यका वरद ! हेममयी स्यात् । तादृशी तव निभाति तु लक्ष्मीराम्बरी यत ! निडम्बितनिम्नुत् ॥ ३० ॥ पारभागमियाद्रवेस्तमिस्रा वरदाय त्वयि तथिशामयाम । गमिता तव वक्त्रचित्रभानोः परभागं ननु कं त्वली तमिस्रा ॥ ३१ ॥ उभयोरपि पक्षयोस्तिथिर्या विषमीभावनिरासदाऽष्टमीति । उपमानजसम्पदे हि सेन्दोर्वरदाभ्रूक्षतो ललाटलक्ष्म्या ॥ ३२ ॥ अलकालिचिकीर्षया किलात्ता सुपरीविक्षिपया ललाटपट्टे । समर्पी निकषीकृता भ्रुवौ ते वरद ! स्वात्कृतत्वेतन्तु नैवम् ॥ ३३ ॥ श्रवमश्च दृशश्च शब्दरूपग्रहणे ते नहि जीवव्यवस्था । उभयोरभिलेक्षणक्षमत्वाद्वरदातः श्रवणाश्रये

दृशौ ते ॥ ३४ ॥ करुणारसवाहिवीक्षणोर्मेर्वरद ! प्रेममयप्रवाहभाजः । ववतीरवनावली भ्रुवौ द्वच्चलसिन्धोस्तव नासिकैव सेतुः ॥ ३५ ॥ विमनं विधूणोति विस्तृणीते रुचमाविष्कुरुते कृपामपाराम् । अभिवर्षति हर्षमार्द्रभावं तनुते ते वरदेश दृष्टिपातः ॥ ३६ ॥ अरुणाधरपल्लवे लसन्ती वरदाम्भौ द्विजचन्द्रचन्द्रिका ते । अधिविद्रुममस्तनिस्तलालीरुचमाविष्कुरुते हि पुष्कराक्ष ! ॥ ३७ ॥ सितनिर्झरिका विनिष्पतन्ती तव वक्षःस्थलभूतले विकीर्णा । वरद ! प्रथिमानं हारलक्ष्मीमपि मुक्तावलिका नदीव तज्जा ॥ ३८ ॥ परिमण्डिततरासमण्डलाभिर्वरदाघ्रातममीष्टगोपिकाभिः । अनुवर्तितदानप्रहर्षादिव फुल्लं हि कपोलयोर्युगं ते ॥ ३९ ॥ मुखमुन्नमनमायताक्षमुद्यत्सितदन्तं रुचिराधरं नतभ्रु । लसदंसविलम्बिकर्णपाशं मयि ते निश्चलमस्तु हस्तिनाथ ! ॥ ४० ॥ पद्मायाः प्रणयरसात्समासजन्त्यास्त्वं पातुं सुभहुमतो भुजेन तेन । कां नामान्वभवद्दहो ! दशां तदात्वे कण्ठस्ते करिगिरिनाथ ! कम्बुकान्तः ॥४१॥ सायामा धृतपरिणद्धयोऽक्षयो वा तादृशः स्फुटमथवा दिशश्चतस्रः । चत्वारो वरद ! वरप्रदास्त्वदीया भासन्ते भुजपरियास्तमालनीलाः ॥ ४२ ॥ आश्लेषे वरद ! भुजास्तवेन्दिरायाः गोपीनामभिनतरासबन्धने वा । बन्धे वा मुदमधिकां यशोदयाऽहो सम्प्रापुस्तव नवनीतमोपदोषात् ॥ ४३ ॥ सालीया इव विटपास्सपल्लवाग्राः कल्लोला इव जलधेस्सविद्रुमाग्राः । भोगीन्द्रा इव च फणामणीद्धवक्त्रा भासन्ते वरद ! भुजास्तवारुणाग्राः ॥ ४४ ॥ अम्भोधेस्त्वयमभिमन्थनं चकर्थ क्षोणिधं पुनरविभश्च सात्राज्यम् । सप्तानां विदलयसिस्म कण्ठमुष्णामम्लाना वरद ! तथापि पाणयस्ते ॥ ४५ ॥ रिङ्खातो व्रजसदनाङ्गणेषु किं ते गोपस्त्रिग्रहणवशान्नु गोपगोष्ठ्याम् । आलम्बाद्युपनयसूत्रतोत्रयोर्वा पार्णानां वरद ! तवारुणत्वमासीत् ॥ ४६ ॥ सर्वज्ञास्समुचितशक्तयस्तदैव स्वत्सेवानियमजुषस्त्वदेक-

भोगाः। हेतीनामधिपतयस्सदा किमेतान् शोभार्थं वरद! बिभर्षि दर्पतो वा॥ ४७॥ किं धातुर्गगनविधानमातृकाऽभूद्वक्षस्ते वरद! वरेण्य! यत्र नाम। पद्माया मुखमथ कौस्तुभश्च जातौ चन्द्रार्कौ चुडुनिकरायते तु हारः॥ ४८॥ अण्डानां त्वदुदरमामनन्ति सन्तः स्थानं तद्वरद! कथन्नु कार्श्यमस्य। माहात्म्यं खलु इह येषु नूनमेषामृद्धिस्स्यान्महिमकरी न हीतरेषाम्॥ ४९॥ सौन्दर्यामृतरसधाहवेगजस्स्यादावर्तस्तव किल पद्मनामनाभिः। तत्पद्मं वरद! विभाति कान्तिमय्या लक्ष्म्यास्ते सकलवपुर्जुषो नु सद्म॥ ५०॥ या दामोदर इति नामदा तवासीत्सा दामा किल किणकारिणीबभूव। तन्नूनं वरद! वलित्रयच्छलेन त्वन्मध्यप्रथमविभूषणीबभूव॥५१॥ पाद्मबीजाध्युषितभुवि यद्वस्तु हस्तीश! जातं तस्मादक्षं फलति हि फलं त्वय्यपीक्षामहे तत्। यस्मादण्डाध्युषित उदरे तावके जायमानं पद्मं पद्मानन! किल फलत्यण्डषण्डानखण्डान्॥५२॥ अङ्ग यद्वेश्वर! किल जने काप्यदर्शि विमर्शं विश्वाधीशः कतम इति तन्निर्णयं वर्णयामः। व्यापक्रोशी नृषु समुदिता यानुपाश्रित्य तेऽपि ब्रह्माद्यास्ते वरद! जनितास्तुन्दकन्दारविन्दे॥ ५३॥ मुग्धकृष्णः प्रियनिजजनैर्जय्यईयद्धबीनं दाम्ना भूम्ना वरद! हि यया त्वं यशोदाकराभ्याम्। बद्धो बन्धक्षपणकरणीं तां किलाद्यापि मातुः प्रेम्णा गात्राभरणमुदराबन्धनाख्यं बिभर्षि॥ ५४॥ सौन्दर्याख्या सरिदुरसि विस्तीर्य मध्यावरुद्धा स्थानाल्पत्वाद्विपमगतिजावर्तगर्ताभनाभिः। प्राप्य प्राप्तप्रथिम जघनं विस्तृता हस्तिनाथ! स्रोतोभेदं भजति भवतः पाददेशापदेशात्॥ ५५॥ रम्भास्तम्भाः करिवरकराः कारभास्मारभाजो वेपाश्लेपा अपि मरकतस्तम्भमुख्यास्तु लाख्याः। साम्यं सम्यग्वरद! न दधुस्सर्वमुर्वोस्त्वदूर्वोर्न स्थैर्यं द[illegible]ति न तथा यौवनारम्भजृम्भाः॥ ५६॥ या ते गात्रे वरद! जनिता कान्तिमय्यापगाऽभूत्तस्यास्स्रोतोयुगलमिह यद्याति पादप्र-

वादम् । तज्जातोर्व्वंभ्रमियुगमिवोद्भ्राजुनी जानुनी ते सादृक्ष्णोर्श्च ककुदयुगलं यौवनैश्वर्यनाम्नोः ॥ ५७ ॥ प्रेम्णाऽऽघातुं करिगिरिशिरोऽधोमुखीभावभाजोरंध्रिद्वन्द्वाह्वयकमलयोर्दण्डकाण्डायमाने । अद्रिस्पर्शोद्भवसुखत उत्कण्टके रोमहर्षाद्दृष्टेर्वरद ! किमलं लङ्घितुं जङ्घिके ते ॥ ५८ ॥ भक्तानां यद्वपुषि दहरं पण्डितं पुण्डरीकं यचाम्लानं वरद ! सततायासनादासनाब्जम् । आम्नायानां यदपि च शिरो यच्च मूर्धा शठारेर्हस्त्यद्रेर्वा किमतिसुखदं तेषु पादाब्जयोस्ते ॥ ५९ ॥ पद्मास्वद्याङ्गुलिषु वरद ! प्रान्ततः कान्तिसिन्धोर्वीचीवीथीविभवसुभगीष्वम्भसो लम्भितासु । बिन्दश्रिन्दुः प्रतिफलनजां सम्पदं किं पदं ते छायाच्छद्मा नखविततितां लम्भितश्शुम्भितस्सन् ॥ ६० ॥ शम्भोरम्भोरुहसुख ! सखा सन् सहाङ्कश्शशाङ्कः कुर्वन्सेवां वरद ! विकलो वृत्तहीनस्सुवक्रः । त्वत्पादाब्जे प्रियमख ! नखच्छद्मनाऽऽश्रित्य नित्यं सद्वृत्तोऽभूत्स च दशगुणः पुष्कलो निष्कलङ्कः ॥ ६१ ॥ त्वत्पादाब्जे प्रजाता सुरसरिदभवत्प्राक् चतुर्धा ततस्तास्त्वेका धत्ते ध्रुवस्सा त्रिभुवनमपुनात्त्रीन्पथो भावयन्ती । तत्रैका खं व्रजन्ती शिवयति तु शिवं सा पुनस्समधाऽभूत्तास्वेका गां पुनाना वरद ! सगरजस्स्वर्गसर्गं चकार ॥ ६२ ॥ परिजनपरिबर्हाभूषणान्यायुधानि प्रवरगुणगणाश्च ज्ञानशक्त्यादयस्ते । परमपदमथाण्डान्यात्मदेहस्तथात्मा वरद ! सकलमेतत्संश्रितार्थं चकर्थ ॥ ६३ ॥ अनाप्तं प्राप्तव्यं न तव किल किञ्चिद्वरद ! ते जगज्जन्मक्षेमप्रलयविषयो धीविलसितम् । तथापि क्षोदीयस्सुरनरकुलेष्वाश्रितजनान्समाश्लेष्टुं पेष्टुं तदसुखकृतां चावतरसि ॥ ६४ ॥ विवेकधियमेकतो क्षमिनिवेशलेशो हरेन्महत्त्वमिनिवेशनं किमुत तन्महिम्नस्तव । अहो ! विसदृशे जगत्यवततर्थ पार्थादिकं निजं जनमुदञ्चयन्वरद ! तं समाश्लेषकः ॥ ६५ ॥ संश्लेषे भजतां स्वरावरवशः कालेन संशोष्य तानानीय स्वपदे स्वस-

क्रमकृतं सोढुं विलम्बं व्रत ! । अक्षाम्यन् क्षमिणां वरो वरद ! सभ्र-
मावतीर्णो भवेः किनाम त्वमगंश्रितेषु वितरन् वेपं वृणीषे तु
तान् ॥ ६६ ॥ वरद ! यदि न शुल्यनातरिप्यश्शुतिविहितास्त्वदु-
पलनार्चनाद्याः । करणपथविदूरगे सति त्वयि अविषयतानिकृताः
किलाभविष्यन् ॥ ६७॥ यदपराधसहस्रमजस्रजं त्वयि शरण्य ! हि-
रण्य उपावहत् । वरद ! तेन चिरं त्वमविक्रियो विकृतिमर्भकनिर्भ-
जनादगाः ॥ ६८ ॥ त्वामामनन्ति कवयः करुणामृताब्धे ! ज्ञान-
क्रियाभजनलभ्यमलभ्यमन्यैः । एतेषु केन वरदोत्तरकोसलस्थाः
पूर्वं सदूर्वमभजन्त हि जन्तवस्त्वाम् ॥ ६९ ॥ भजत्सु वात्सल्यव-
शात्समुत्सुकः प्रकाममत्रावतरेर्वरप्रद ! । भवेश्च तेषां सुलभोऽथ
किंन्निदं यदङ्गदासा नियतः पुराऽक्रूदः ॥ ७० ॥ नरसिंहतनुरगौ-
णी समसमयसमुद्भवश्च भक्तगिरः । स्तम्भे च सम्भवस्ते पिशुनयति
परेशतां वरद ! ॥ ७१ ॥ तापत्रयीमयदवानलदह्यमानं मुह्यन्तमन्त-
मवयन्तमनन्त ! नैव । त्रातुं प्रयातुमुपयातुमनीशमीश ! हस्तीश !
हृदयभूतदृष्टिभिराभजेथाः ॥ ७२ ॥ नानाविरुद्धविदिशासु दिशासु
चाह्रो वन्ध्यैर्मनोरथशतैर्युगपद्विकृष्टः । त्वत्पादयोरनुदितस्पृह एष
सोऽहं न स्वस्ति हस्तिगिरिनाथ ! निशामयामि ॥ ७३ ॥ हे नि
र्भयोऽस्म्यविनयोऽस्मि यतस्त्वदंघ्री लिप्मामलब्धवति चेतसि दुर्वि-
नीते । दुष्कर्मवर्मपरिकर्मित एष सोऽहमग्रे वरप्रद ! तव प्रलपा-
मि किञ्चित् ॥ ७४ ॥ सव्याधिराधिरवितुर्शिरनिष्टयोगस्स्वामीष्टभङ्ग-
नममर्षकरो निकर्षः । कृन्तन्ति सन्ततमिमानि मनो मदीयं हस्ती-
श ! न त्वदभिलापनिधिप्रहाणिः ॥ ७५ ॥ विद्वेषमानमदरागवि-
लोभमोहाद्याजानभूमिरहमत्र भवे निमज्जन् । निर्द्वन्द्व ! नित्यनि-
रवद्यमशगुणं त्वां हस्तीश ! कथयितुमीक्षितुमीप्सितुं वा ॥७६॥
पुत्रादयः कथममी मयि संस्थिते स्युरित्यप्रतिक्रियनिरर्थकचिन्त-
नेन । दूये न तु स्वयमहं भविताऽस्मि कीदृगित्यस्ति हस्तिगिरिनाथ !

विमर्शलेशः ॥ ७७ ॥ शम्पाचलं बहुलदुःखमनर्थहेतुरल्पीय इत्यपि विमृशिषु दृष्टदोषम् । दुर्वासनादृढिमतस्सुखमिन्द्रियोत्थं हातुं न मे मतिरलं वरदाधिराज ! ॥ ७८ ॥ बुद्ध्वा च नो च विहिताकरणैर्निषिद्धसंसेवनैस्त्वदपचारशतैरसङ्ख्यैः । मत्कागसामपि शतैर्भवताऽप्यगण्यैर्हस्तीश ! वाक्तनुमनोजनितैर्हतोऽस्मि ॥ ७९ ॥ त्वद्दास्यमस्य हि मम स्वरसप्रसक्तं तच्चोरयन्नयमहं किल चस्खल प्राक् । त्वं मामकीन इति मामभिमन्यसे स्म हस्तीश ! संशमय नस्तमिमं विषादम् ॥ ८० ॥ भोगा इमे विधिशिवादिपदं च किञ्च स्वात्मानुभूतिरिति या किल मुक्तिरुक्ता । सर्वं तदूषजलजोपमहं जुषेय हस्त्यद्रिनाथ ! तव दास्यमहारसज्ञः ॥ ८१ ॥ विषयविषधरव्रजव्याकुले जननमरणनक्रचक्रास्पदे । अगतिरशरणो भवाब्धौ लुठन् वरद ! शरणमित्यहं त्वां वृणे ॥ ८२ ॥ अकृतसुकृतकस्सुदुष्कृतः शुभगुणलवलेशदेशातिग । अशुभगुणपरस्सहस्राश्रितो वरदमुरुदयं गतिं त्वां वृणे ॥ ८३ ॥ शरणवरणवागियं योदिता न भवति वत ! सापि धीपूर्विका । इति यदि दयनीयता मय्यहो ! वरद ! तव भवेत्ततः प्राणिमि ॥ ८४ ॥ निरवधिषु कृतेषु चागस्स्वहो ! मतिरनुशयिनी यदि स्यात्ततः । वरद ! हि दयसे न संशेमहे निरनुशयधियो हता हे ! वयम् ॥ ८५॥ शरणवरणवागियं याद्य मे वरद ! तदधिकं न किञ्चिन्मम । सुलभमभिमतार्थदं साधनं तदयमवसरो दयायास्तव ॥ ८६ ॥ विषयविषयिणी स्पृहा भूयसी तव तु चरणयोर्न साऽल्पापि मे । वरद ! ननु भरस्तवैव स्वयं यदुत तव पदस्पृहा जन्म मे ॥ ८७ ॥ इयमिह मतिरस्मदुज्जीवनी वरद ! तव खलु प्रसादादृते । शरणमिति वचोऽपि मे नोदियात्त्वमसि मयि ततः प्रसादोन्मुखः ॥ ८८ ॥ वरद ! यदिह वस्तु वाञ्छाम्यहं तव चरणलभाविरोधस्ततः । यदि न भवति तच्च देहि प्रभो ! झटिति वितर पादमेवान्यथा ॥ ८९ ॥ तदपि किमपि

हन्त! दुर्वासनाशतविवशतया यदभ्यर्थये। तदतुलदय! सार्व! सर्वप्रद! प्रवितर वरद! क्षमाम्भोनिधे! ॥ ९० ॥ प्रियमितरद्यापि वा यद्यथा वितरसि वरदप्रभो! त्वं हि मे। तदनुभवनमेव युक्तं तु मे त्वयि निहितभरोऽस्मि सोऽहं यतः ॥ ९१ ॥ यथासि यावानसि योऽसि यद्गुणः करीश! यादृग्विभवो यदिङ्गितः। तथाविधं त्वाऽहमभक्तदुर्ग्रहं प्रपश्यिवांचैव निरीक्षितुं वृणे ॥ ९२ ॥ अये! दयालो! वरद! क्षमानिधे! विशेषतो विश्वजनीन! विश्वद!। हितज्ञ! सर्वज्ञ! समग्रशक्तिक! प्रसद्य मां प्रापय दास्यमेव ते ॥ ९३ ॥ स्वकैर्गुणैस्स्वैश्चरितैस्स्ववेदनाद्भजन्ति ये त्वां त्वयि भक्तितोऽथवा। करीश! तेषामपि तावकी दया तथास्त्वकृतैव तु मे फलं मतम् ॥ ९४ ॥ यदि त्वभक्तोऽप्यगुणोऽपि निष्क्रियो निरुद्यमो निष्कृतदुष्कृतो न च। लभेय पादौ वरद! स्फुटास्ततः क्षमादयाद्यास्तव मङ्गला गुणाः ॥ ९५ ॥ विलोकनैर्विभ्रमणैरपि भ्रुवोः सितामृतैरिङ्गितमङ्गलैरपि। प्रचोदितस्ते वरद! प्रहृष्टधीः कदा विधास्ये परिचसनं तव ॥ ९६ ॥ विविश्य विश्वेन्द्रियतर्पकर्णामनःस्थले नित्यनिरातनिश्चलाः। सुधासखीर्हरितपते! सुशीतलाः गिरः श्रवस्याऽभ्यृणुयाम तावकीः ॥ ९७ ॥ अशेषदेशाखिलकालयोगिनीष्वहं त्ववस्थास्वखिलास्वनन्यधीः। अशेषदासैकरतिस्तदाचरन् करीश! वर्तेय सदा त्वदन्तिके ॥ ९८ ॥ इमं जनं हन्त! कदाऽभिषेक्ष्यति त्वदक्षियोर्वरद! श्रमापहा। अकृत्रिमप्रेमरसप्रवाहजा विनृत्वरी वीक्षणवीचिसन्ततिः ॥ ९९ ॥ सदातनत्वेऽपि तदातनत्वयद्भीभवत्प्रेमरसप्रवाहया। निषेवितं त्वां मननोत्कया धिया करीश! पश्येम परश्शतं समाः ॥ १०० ॥ [illegible] सनन्दनादिभिस्सुदुर्लभं भक्तजनैरदुर्लभम्। अचि[illegible] वरप्रद! त्वत्पदमाप्नुयां कथम् ॥ १०१ ॥

रामानुजांघ्रिशरणोऽस्मि कुलप्रदीपस्त्वासीत्स यामुनमुनेस्स च नाथवंश्यः। वंश्यः पराङ्कुशमुनेस्स च सोऽपि देव्याः दासस्तवेति वरदासि तवेक्षणीयः॥ १०२॥

पञ्चस्तव्यां वरदराजस्तवस्समाप्तः॥

—o—

६ श्रीश्रीवत्सचिह्नमिश्रैरनुगृहीतायां पञ्चस्तव्यां

श्रीस्तवः।

श्रीवत्सचिह्नमिश्रेभ्यो नमउक्तिमधीमहे।
यदुक्तयस्त्रयीकण्ठे यान्ति मङ्गलसूत्रताम्॥

स्वस्ति श्रीर्दिशतादशेषजगतां सर्गोपसर्गस्थितीः स्वर्गं दुर्गतिमापवर्गिकपदं सर्वं च कुर्वन् हरिः। यस्या वीक्ष्य मुखं तदिङ्गितपराधीनो विधत्तेऽखिलं क्रीडेयं खलु नान्यथाऽस्य रसदा स्यादैकरस्यात्तया॥ १॥ हे श्रीर्देवि! समस्तलोकजननीं त्वां स्तोतुमीहामहे युक्तां भावय भारतीं प्रगुणय प्रेमप्रधानां धियम्। भक्तिं भन्दय नन्दयाश्रितमिमं दासं जनं तावकं लक्ष्यं लक्ष्मि! कटाक्षवीचिविसृतेस्ते स्याम चामी वयम्॥ २॥ स्तोत्रंनाम किमामनन्ति कवयो यद्यन्यदीयान्गुणानन्यत्र त्वसतोऽधिरोप्य फणितिस्सा तर्हि वन्ध्या त्वयि। सम्यक्सत्यगुणाभिवर्णनमथो ब्रूयुः कथं तादृशी वाग्वाचस्पतिनापि शक्यरचना त्वत्सद्गुणार्णोनिधौ॥ ३॥ ये वाचां मनसां च दुर्ग्रहतया ख्याता गुणास्तावकास्तानेव प्रति साम्बुजिह्वमुदिता हे! मामिका भारती। हास्यं तत्तु न मन्महे न हि चकोरैकाऽखिलां चन्द्रिकां नालं पातुमिति प्रगृह्य रसनामासीत सत्यां तृषि॥ ४॥ क्षोदीयानपि दुष्टबुद्धिरपि निस्स्नेहोऽप्यनीहोऽपि ते कीर्तिं देवि! लिहन्नहं न च बिभेम्यज्ञो न जिह्रेमि च। दुष्येत्सा

तु न तावता न हि शुना लीढापि भागीरथी दुष्येच्छ्वाऽपि न लज्जते न च निभेत्यार्तिस्तु शाम्येच्छुनः ॥ ५ ॥ ऐश्वर्यं महदेव वाऽल्पमथवा दृश्येत पुंसां हि यचल्लक्ष्म्यास्समुदीक्षणाचव यतस्सार्वत्रिकं वर्तते । तेनैतेन न विस्मयेमहि जगन्नाथोऽपि नारायणो धन्यं मन्यत ईक्षणात्तव यतस्स्वात्मानमात्मेश्वरः ॥ ६ ॥ ऐश्वर्यं यदशेषपुंसि यदिदं सौन्दर्यलावण्ययोः रूपं यच्च हि मङ्गलं किमपि यल्लोके सदित्युच्यते । तत्सर्वं त्वदधीनमेव यदतः श्रीरित्यभेदेन वा यद्वा श्रीमदितीदृशेन वचसा देवि ! प्रथामश्नुते ॥ ७ ॥ देवि ! त्वन्महिमावधिर्न हरिणा नापि त्वया ज्ञायते यद्यप्येवमथापि नैव युवयोस्सर्वज्ञता हीयते । यन्नास्त्येव तदज्ञतामनुगुणां सर्वज्ञताया विदुर्व्योमाम्भोजमिदन्तया किल विदन् भ्रान्तोऽयमित्युच्यते ॥ ८ ॥ लोके वनस्पतिबृहस्पतितारतम्यं यस्याः प्रसादपरिणाममुदाहरन्ति । सा भारती भगवती तु यदीयदासी तां देवदेवमहिषीं श्रियमाश्रयामः ॥ ९ ॥ यस्याः कटाक्षमृदुवीक्षणदीक्षणेन सद्यस्समुल्लसितपल्लवमुल्ललास । विश्वं विपर्ययसमुत्थविपर्ययं प्राक् तां देवदेवमहिषीं श्रियमाश्रयामः ॥ १० ॥ यस्याः कटाक्षवीक्षाक्षणलक्षं लक्षिता महेशाः स्युः । श्रीमद्रङ्गराजमहिषी सा मामपि वीक्षतां लक्ष्मीः ॥ ११ ॥

अर्वाञ्चो यत्पदसरसिजद्वन्द्वमाश्रित्य पूर्वे
मूर्ध्ना यस्यान्वयमुपगता देशिका मुक्तिमापुः ।
सोऽयं रामानुजमुनिरपि स्वीयमुक्तिं करस्थां
यत्संबन्धादमनुत कथं वर्ण्यते कूरनाथः ॥

पञ्चस्तव्याः श्रीस्तवस्समाप्तः

॥ पञ्चस्तवी च समाप्ता ॥

श्रीपराशरभट्टार्यैरनुगृहीते

श्रीरंगराजस्तवे पूर्वशतकम्।

श्रीपराशरभट्टार्यः श्रीरङ्गेशपुरोहितः।
श्रीवत्साङ्कसुतश्श्रीमान् श्रेयसे मेऽस्तु भूयसे॥

श्रीवत्सचिह्नमिश्रेभ्यो नमउक्तिमधीमहे। यदुक्तयस्त्रयीकण्ठे यान्ति मङ्गलसूत्रताम्॥ १॥ रामानुजपदच्छाया गोविन्दाह्वाऽनपायिनी। तदायत्तस्वरूपा सा जीयान्मद्विश्रमस्थली॥ २॥ रामानुजमुनिर्जीयाद्यो हरेर्भक्तियन्त्रणात्। कलिकोलाहलक्रीडासुधाग्रहमपाहरत्॥ ३॥ विधाय वैदिकं मार्गमकौतुस्कुतकण्टकम्। नेतारं भगवद्भक्तेर्यामुनं मनवामहे॥ ४॥ नौमि नाथमुनिं नाम जीमूतं भक्त्यवग्रहे। वैराग्यभगवत्तत्त्वज्ञानभक्त्यभिवर्षुकम्॥ ५॥ ऋषिं जुषामहे कृष्णतृष्णातत्त्वमिवोदितम्। सहस्रशाखां योऽद्राक्षीद्द्राविडीं ब्रह्मसंहिताम्॥ ६॥ नमः श्रीरङ्गनायक्यै यद्भ्रूविभ्रमभेदतः। ईशेशितव्यवैषम्यनिम्नोन्नतमिदं जगत्॥ ७॥ श्रीस्तनाभरणं तेजः श्रीरङ्गेशयमाश्रये। चिन्तामणिमिवोद्वान्तमुत्सङ्गेऽनन्तभोगिनः॥ ८॥ अस्ति वस्तिवदमित्यनन्तवसंख्यानपराङ्मुखम्। श्रीमत्यायतने लक्ष्मीपदलाक्षैकलक्षणम्॥ ९॥ लक्ष्मीकल्पलतोत्तुङ्गस्तनस्तबकचञ्चलः। श्रीरङ्गराजभृङ्गो मे रमतां मानसाम्बुजे॥ १०॥ स्वस्ति श्रीस्तनकस्तूरीमकरीमुद्रितोरसः। श्रीरङ्गराजाच्छरदश्शतमाशास्महेतराम्॥ ११॥ पातु प्रणतरक्षायां विलम्बमसहन्निव। सदा पञ्चायुधीं बिभ्रत् स नः श्रीरङ्गनायकः॥ १२॥ अमतं मतं मतमथामतं स्तुतं परिनिन्दितं भवति निन्दितं स्तुतम्। इति रङ्गराजमुदजूघुषत्त्रयी स्तुमहे वयं किमिति तत्र शवनुमः॥ १३॥ यदि मे सहस्रवदनादिवैभवं निजमर्पयेत्स किल रङ्गचन्द्रमाः। अथ

शेषवन्मम च तद्वदेव वा स्तुतिशक्त्यभावविभवेऽपि भागिता॥१४॥ सो अङ्ग ! वेद यदि वा न किलेति वेदस्सन्देग्ध्यनर्घविदमात्मनि रङ्गनाथम् । स्थाने यदेष खलु दोषमलीमसाभिर्मद्वाग्भिरेशमतिगायनमावृणोति ॥ १५ ॥ स्वं संस्कृतद्राविडवेदसूक्तैर्मान्यं मदुक्तैर्मलिनीकरोति । श्रीरङ्गरुद्रः कलभं क एव स्नात्वापि धूळीरसिकं निषेद्धा ॥ १६ ॥ किन्तु प्रपत्तिबलतारितविष्णुमायमद्वंश्यराजकुलदुर्ललितं किलैवम् । श्रीरङ्गराजकमलापदलालितत्वं यद्वाऽपराध्यति मम स्तुतिसाहसेऽस्मिन् ॥ १७ ॥ नाथस्य च स्वमहिमार्णवपारदृश्वविज्ञानराग्निलसितं सहते न वेदः । आत्रेक्षिकं यदि तदस्ति ममापि तेन श्रीरङ्गिणस्स्तुतिविधावहमप्यकार्षम् ॥ १८ ॥ अन्यत्रातद्गुणोक्तिर्भगवति न तदुत्कर्षचौर्यैः परेषां स्तुत्यत्वाद्यावदर्थो फणितिरपि तथा तस्य निस्सीमकत्वात् । आम्नायानामसीम्नामपि हरिविभवे वर्षबिन्दोरिवाब्धौ सम्बन्धास्स्वात्मलाभो न तु कवलनतः स्तोतुरेवं न किं मे ॥ १९ ॥ कावेरीमवगाहिषीय भगवद्भोगान्तरायीभवत्कर्मक्लेशफलाशयप्रशमनोद्वेलामलस्रोतसम् । जन्तोस्संसरतोऽर्चिरादिसरणिव्यासङ्गभङ्गाय या लोकेऽस्मिन विरजेव वेल्लितजला श्रीरङ्गमालिङ्गति ॥ २० ॥ दुग्धाब्धिर्जनको जनन्यहमियं श्रीरेव पुत्री वरश्श्रीरङ्गेश्वर एतदर्हमिह किं कुर्यामितीवाकुला । चञ्चच्चामरचन्द्रचन्दनमहामाणिक्यमुक्तोत्करान् कावेरी लहरीकरैर्विदधती पर्येति सा सेव्यताम् ॥ २१ ॥ तीर्थं शुन्धति पाति नन्दनतरून् रथ्याङ्गणान्युक्षति स्नानीयार्हणपानवारि वहति स्नातः पुनीते जनान् । श्यामं वेदरहो व्यनक्ति पुलिने फेनैर्हसन्तीव तद्गङ्गां विष्णुपदीत्वमात्रमुखरां हेमापगा हन्त्यघम् ॥ २२ ॥ अगणितगुणावद्यं सर्वं स्थिरत्रसमप्रतिक्रियमपि पयःपूरैराप्याययन्त्यनुजाग्रती । प्रवहति जगद्धात्री भूत्वेव रङ्गपतेर्दया शिशिरमधुराऽगाधा सा नः पुनातु मरुद्वृधा ॥ २३ ॥

तरलतनुतरङ्गैर्मन्दमान्दोल्यमानस्वतटविटपिराजीमञ्जरीसुप्तभृङ्गा ।
क्षिपतु कनकनाम्नी निम्नगा नारिकेलक्रमुकजमकरन्दैर्मांसलापा मदंहः
॥ २४ ॥ कदलबकुलजम्बूपूगमाकन्दकण्ठद्वयससरसनीरामन्तरा सं-
स्तकन्याम् । प्रचलजलपिपासालम्बमानाम्बुदाभप्रमकरतरुवृन्दं वन्दे-
तामन्तरीपम् ॥ २५ ॥ यद्विष्णोः पदमतमः परोरजोऽग्र्यं मुक्ता-
नामनुविरजं विदीप्रमाहुः । तत्पुण्यं पुलिनमिदन्तयाद्य मध्येकावेरि
स्फुरति तदीक्षिषीय नित्यम् ॥ २६ ॥ अत्यन्तप्रहतिमतीषु वैष्णवानां
भाग्यासु प्रचुरमयश्रमापहासु । कावेरीपरिचरितासु पावनीषु श्री-
रङ्गोपवनतटीषु वर्तिषीय ॥ २७ ॥ स्फुरितशफरदीर्घनालिकेरीगु-
लुच्छप्रसृमरमधुकुल्यावर्धितानोकहानि । रतिमविरति रङ्गारामरम्य-
स्थलानि क्रमुकपनसमोचानेचकानि क्रियासुः ॥ २८ ॥ अधिपरम-
पदं पुरीमयोध्याममृतहृतामपराजितामुशन्ति । पुलिनमुपरि रङ्गरा-
जधानी पिथितदशामपि सा पुरश्चकास्ति ॥ २९ ॥ भवपदमपि
दिव्यधाम कर्तुं तदुभयतन्त्रितहर्म्यमालिकेव । भवनमणितलैर्विजृ-
म्भमाणा जयतितरामिह रङ्गराजधानी ॥ ३० ॥ मणिमकरुचीर्वि-
तत्य पाशान् विसृमरकेतुकरैर्मृगं हिमांशोः । श्रिय इव नवकेलये जि-
घृक्षुस्सुखयतु रङ्गपुरी चकासती नः ॥ ३१ ॥ जनपदसरिदन्तरी-
पपुष्यत्पुरपरिपालननित्यजागरूकान् । ग्रहरणपरिवारवाहनाढ्यान्
कुमुदमुखान् गणनायकान् नमामि ॥ ३२ ॥ अहृतसहजदास्या
स्सूरयस्स्रस्तबन्धा विमलचरमदेहा इत्यमी रङ्गधाम । महितमनुज-
तिर्यक्स्थावरत्वाश्रयन्ते सुनियतमिति ह स्म प्राहुरेभ्यो नमः स्तात्
॥ ३३ ॥ श्रीरङ्गदिव्यभवनं भुवि गोपुराणां प्राकारितेन निकरेण
गरुत्मतेव । पार्श्वप्रसारितपतत्रपुटेन भक्त्या नानातनुं निरुपगूढमुप-
प्रपद्ये ॥ ३४ ॥ प्राकारमध्याजिरमण्टपोक्त्या सद्वीपरत्नाकररत्न-
शैला । सर्वंसहा रङ्गविमानसेवां प्रासेन जन्मन्दिरमाविरस्ति ॥३५॥
जितबाह्यजिनादिमणिप्रतिमा अपि वैदिकयन्ति रङ्गपुरे । मणि-

मण्टपवप्रगणान् विदधे परकालकविः प्रणमेमहि तान् ॥ ३६ ॥ सैरानना क्षिकमलैर्नमतः पुनानान् दंष्ट्रागदाभ्रुकुटिभिर्द्विषतो धुनानान्। चण्डप्रचण्डमुखतः प्रणमामि रङ्गद्वारावलीषु चतसृष्वधिकारिभाजः ॥ ३७ ॥ सर्वात्मसाधारणनाथगोष्ठीपूरेऽपि दुष्पूरमहावकाशम्। आस्थानमानन्दमयं सहस्रस्थूणादिनाऽऽम्नातमवाप्नवानि ॥ ३८ ॥ विहरति हरौ लक्ष्म्या लीलातत्रपरिष्क्रिया विनिमयविधासूनासूनिक्रियासफलोत्पलाम्। अथ मुनिमनःपद्मेष्वब्जासहायविहारजश्रमहरतटीं यामस्तामैन्दवीमरविन्दिनीम् ॥ ३९ ॥ तापत्रयीमैन्दवपुष्करिण्यां निमज्ज्य निर्वापयिताऽसि यस्याः। अभ्यासतोऽपामघमर्षणीनां चन्द्रप्रभादीचितितामवाप ॥ ४० ॥पूर्वेण तां तद्वदुदारनिम्नप्रसन्नशीताशयमग्ननाथाः। पराङ्कुशाद्याः प्रथमे पुमांसो निषेदिवांसो दश मां दयेरन् ॥ ४१ ॥ आधारशक्तिमुपरि प्रकृतिं परेण तां कूर्ममत्र फणिनं पृथिवीं फणासु। पृथ्व्यां पयोधिमधिवत्नलिनं निधाय श्रीरङ्गधाम मुनिविष्टमभिष्टवानि ॥ ४२ ॥ परेण नाकं पुरि हेममय्यां यो ब्रह्मकोशोऽस्त्यपराजिताख्यः। श्रीरङ्गनाम्नां तमपौरुषेयं विमानराजं भुवि भावयानि ॥ ४३ ॥ अनाद्याम्नातस्फारगुरुस्तवनादोपरहितं जने तांस्तान् कामान् विदधदपि सायुज्यहृदयम्। असन्देहाप्यस्तं भगवदुपलम्भस्थलममी प्रतीमः श्रीरङ्गं श्रुतिशतसमानर्द्धि शरणम् ॥ ४४ ॥ अपि फणिपतिभावाच्छुभ्रमन्तश्शयालोर्मरकतसुकुमारैः रङ्गभर्तुर्मयूखैः। मकरजलधिपानश्यामजीमूतजैत्रं पुलकयति विमानं पावनं लोचने नः ॥ ४५ ॥ व्यापि रूपमपि गोष्पदयित्वा भक्तवत्सलतयोज्झितवेलम्। तद्द्विपन्तवपत्रकेसरिरूपं गोपुरोपरि निजृम्भितमीडे ॥ ४६ ॥ अहमलमवलम्बस्सीदतामित्यजस्रं निगमदुपरिभागे गोपुरं रङ्गधाम्नः। क्वचन नृपरिपाटीगसिवं क्वापि सिंहक्रमसुरमितमेकं ज्योतिरग्रे चकास्ति ॥४७॥ संशोध्य पावनमनोहरदृष्टिपातैर्देवाय मामपि निवेदयतां गुरूणाम्।

भ्र्योचरे भगवतोऽस्य कटाक्षवीक्षापङ्क्तिं प्रपद्य परितः परितो भवेयम् ॥ ४८ ॥ श्रीरङ्गराजकरनभितशाखिकाभ्यो लक्ष्म्या स्वहस्तकलितश्रवणावतंसम् । पुन्नागतल्लजमजस्रसहस्रगीतिसेकोत्थदिव्यनिजसौरभमामनामः ॥४९॥ श्रीरङ्गचन्द्रमसमिन्दिरया विहर्तुं विन्यस्य विश्वचिदचिन्नयनाधिकारम् । यो निर्वहत्यनिशमङ्गुलिमुद्रयैव सेनान्यमन्यविमुखास्तमशिश्रियाम ॥ ५० ॥ सैन्यधुरीणप्राणसहायां सूत्रवतीमाशिश्रियमम्बाम् । श्रीपदलाक्षालाञ्छितसेवाप्रोतलसद्दोर्वल्लिविलासाम् ॥ ५१ ॥ विदधतु सुखं विष्वक्सेनस्य ते प्रथमे भटाः करिमुखजयत्सेनौ कालाह्वसिंहमुखौ च नः । जगति भजतां तत्तत्प्रत्यूहतूलदवानलाः दिशिदिशि दिवारात्रं श्रीरङ्गपालनकर्मठाः ॥५२॥ श्रुतिमयमतिहर्षप्रश्रयस्मेरवक्त्रं मणिमुकुरमिवाग्रे मङ्गलं रङ्गधाम्नः । शरणमभिगताः स्मो यत्र रूपस्वरूपस्वगुणमहिमदर्शी मोदते रङ्गशायी ॥५३॥ तार्क्ष्यपक्षतिवदस्य वल्लभां रुद्रया सह सुकीर्तिमर्चये । हर्षबाष्पमपि कीर्तिमर्थिनां यन्मुखेन कमला कटाक्षयेत् ॥५४॥ स्वासरूपस्फुरन्मौक्ति मा शब्द इत्युद्नुवानान् सुरांस्तर्जनीमुद्रया नाथंनिद्रोचितोन्निद्रताप्रेक्षणां सञ्चरन्तीं स्तुमस्तां च पञ्चायुधीम् ॥५५॥ अस्त्रग्रामाग्रेसरं नाथवीक्षाशीधुक्षीबोद्वेलनृत्ताभिरामम् । चक्रं दैत्यच्छेदकृत्समर्पिताङ्कं भ्राम्यज्ज्वालामालमारि प्रपद्ये ॥५६॥ हनुभूपविभीषणयोः स्वां यतमाविह मोक्षमुपेक्ष्य । रघुनायकनिष्क्रियभूतं भुवि रङ्गधनं रमयेते ॥ ५७ ॥ इतो बहिः पञ्च पराञ्चि खानि प्रत्यञ्चि तानि स्युरितोऽन्तरित्थम् । औपाधिकेभ्यो निरुपाधिभोग्ये प्रत्याहरद्वेत्रधरं व्रजामि ॥ ५८ ॥ शेषशयलोचनामृतनदीरयाकुलितलोलमानानाम् । आलम्बमिवामोदस्तम्भद्वयमन्तरङ्गमाभियामः ॥ ५९ ॥ श्रीरङ्गान्तर्मन्दिरं दीप्रशेषं श्रीभूनीलारम्यजामातृगर्भम् । पश्येम श्रीदिव्यमाणिक्यभूपामञ्जूषायास्तुल्यमुन्मीलितायाः ॥६०॥ लीलालताङ्कपाणीचञ्चत्पवदग्रहार्पितकराग्राः । प्रोतावतंसितकुचाः

पदाब्जसंवाहिनीर्वयं स्तुमहे ॥ ६१ ॥ मुकुलितनलिनास्तकौमुदीका इव सुनिशा विमलादिका नवापि । शिरसिकृतनमस्यदेकहस्ता इतरकरोचलचामराः श्रयेयम् ॥ ६२ ॥ उत्फुल्लपङ्कजतटाकमिवोपयानि श्रीरङ्गराजमिह दक्षिणसव्यसीम्नोः । लक्ष्मीं विहाररसिकामिव राजहंसीं छायामिवाम्युदयिनीमवनीं च तस्याः ॥ ६३ ॥ पिब नयन ! पुरस्ते रङ्गधुर्याभिधानं स्थितमिव परिफुल्लत्पुण्डरीकं तटाकम् । श्रियमपि विहरन्तीं राजहंसीमिवास्मिन् प्रतिफलनमिवास्याः पश्य विश्वंभरां च ॥ ६४ ॥ सौशील्यशीतलमवेलकृपातरङ्गसंप्लावितात्विलमकृत्रिमभूम निम्नम् । लक्ष्म्या च वासितमगुरु विगाहमानाः श्रीरङ्गराजमिपपयसरः प्रसन्नम् ॥ ६५ ॥ सिंहासने कमलया क्षमया च विश्वगेकातपत्रयितुमस्मदसंनिषण्णम् । लक्ष्मीस्वयंवरमनोधिवयौवनश्रीसौन्दर्यसम्पदवलिप्तमिवालिहीय ॥ ६६ ॥ आपादमूलमणिमौलि मयुखगन्धया स्वातन्त्र्यसौहृदतरङ्गितयाङ्गभङ्ग्या । सर्व्यं समस्तजनचेतसि सन्दधानं श्रीरङ्गराजमनिमेषगनुस्मियाम्भ ॥ ६७ ॥ क्षितिकमलनिवासाकल्पवल्लीमलीलोल्लुठनदशदिशोधयौवनारम्भजृम्भः । श्रममपहरतां मे रङ्गधामेति तत्राद्भुतमयफलनम्रः पल्लवः पारिजातः ॥ ६८ ॥ संभाषमाणमिव सर्वरसंवदने मन्दस्मितेन मधुरेण च वीक्षणेन । दिव्यास्त्रपुष्पिताचतुर्भुजमत्युदारं रङ्गास्पदं मम शुभाश्रयमाश्रयाणि ॥ ६९ ॥ एते शङ्खगदासुदर्शनभृतः क्षेमङ्करा बाहवः पादद्वन्द्वमिदं शरण्यमभयं भद्रं च वो हे जनाः ! । इत्युद्घुष्यभयङ्करे दवतले स्मेरेण वक्त्रेण गद्व्याधुर्वेभिव निर्दहेन्मम धुरं श्रीरङ्गधामैमहः ॥ ७० ॥ अम्बरं प्रथमिकाचरितात्मदर्शनरामोदमाननवयौवनसारलेपैः । ह्रि । पारिजातमिव नूतनतायमानमागारगतं कथमपीमहि रङ्गधुर्यम् ॥ ७१ ॥ आलोक्य हृदयाल्वो रमगशार्ङ्गानसीतस्मिन्मप्रलम्बानि यचांसि पद्मनिलयाचितमन्यं वपुः । चक्षुष्मतः गतागतानि न इमे श्री-

रङ्गशृङ्गार ! ते भावा यौवनगन्धिनः किमपरं सिञ्चन्ति चेतांसि नः ॥ ७२ ॥ आयत्किरीटमलिकोल्लसदूर्ध्वपुण्ड्रमाकर्णलोचनमनङ्कुशकर्णपाशम् । उत्फुल्लवक्षसमुदायुधबाहुमर्हन्नीवि च रङ्गपतिमब्जपदं भजामः ॥ ७३ ॥ अब्जन्यस्तपदाब्जमञ्चितकटीसंवादिकौशेयकं किञ्चित्ताण्डवगन्धिसंहननकं निर्व्याजमन्दस्मितम् । चूडाचुम्बिमुराम्बुजं निजभुजाविश्रान्तदिव्यायुधं श्रीरङ्गे शरदश्शतं तत इतः पश्येम लक्ष्मीसखम् ॥ ७४ ॥ अग्रे तार्क्ष्येण पश्चादहिपतिशयनेनात्मना पार्श्वयोश्च श्रीभूमिभ्यामतृप्त्या नयनचुलकनैस्सेव्यमानामृतौघम् । वक्त्रेणाविःस्मितेन स्फुरदभयगदाशङ्खचक्रैर्भुजाग्रैर्विश्वस्मै तिष्ठमानं शरणमशरणा रङ्गराजं भजामः ॥ ७५ ॥ आर्तापाश्रयमर्थिकल्पकमसत्त्यागस्करक्ष्मातलं सद्यस्संश्रितकामधेनुमभियत्सर्वस्समस्नवनम् । श्रीरङ्गेश्वरमाश्रयेम कमलाचक्षुर्महीजीवितं श्रीरङ्गे स सुखाकरोतु सुचिरं दास्यं च धत्तां मयि ॥ ७६ ॥ संफणवितानदीप्रमणिमालि सुदामरुचिप्रदिमसुगन्धिभोगसुखशायितरङ्गधनम् । मदभरमन्थरोच्छ्वसितनिःश्वसितोच्चरलं फणिपतिडोलिकातलिममाश्वसिमः प्रणताः ॥ ७७ ॥ वटदलदेवकीजठरवेदशिरःकमलास्तनशठकोपवाग्वपुषि रङ्गगृहे शयितम् । वरदमुदारदीर्घभुजलोचनसंहननं पुरुषमुपासिषीय परमं प्रणतार्तिहरम् ॥ ७८ ॥ उदधिपरमव्योम्नोर्विस्मृत्य पद्मवनालयाविनिमयमयीं निद्रां श्रीरङ्गनामनि धामनि । फणिपरिवृढस्फारश्वासनिश्वसितक्रमस्खलितनयनं तन्वन् मन्वीत नः परमः पुमान् ॥ ७९ ॥ जलधिमिव निपीतं नीरदेनाद्रिमव्यौ निहितमिव शयानं कुञ्जरं वाऽद्रिकुञ्जे । कमलपदकराक्षं मेचकं धाम्नि नीले फणिनमधिशयानं पूरुषं वन्दिषीय ॥ ८० ॥ श्रीरङ्गेशय इह शर्म निर्मिमीतामाताम्राधरपदपाणिविद्रुमो नः । कावेरीलहरिकरोपलाल्यमानो गम्भीराद्भुत इव तर्णकोऽर्णवस्य ॥ ८१ ॥ सिञ्चेदिमं च जनमिन्दिरया तटित्वान्

भूषामणिद्युतिभिरिन्द्रधनुर्दधानः । श्रीरङ्गधामनि दयारसनिर्भरत्वा-
दद्रौ शयालुरिव शीतलकालमेघः ॥८२॥ आमौलिरत्नमङ्गात्पुनरा
च पद्भ्यां धामक्रमेणमदुदारजनोहराङ्गम् । श्रीरङ्गशेषशयनं नयनैः
पिबामः पश्यन्मनःश्रवणमोघमिवामृतस्य ॥ ८३ ॥ अरविन्दित-
मघिपाणिवक्त्रैरपि तापिञ्छितमश्विनाङ्गकान्त्या । अधरेण च
बन्धुजीवितं श्रीः नियतं नन्दनवेत रङ्गचन्द्रम् ॥ ८४ ॥ अन्योन्य-
रङ्गकरुचोऽनुपमानशोभाः दिव्यस्रगम्बरपरिष्करणाङ्गरागाः । सं-
स्पर्शतः पुलकिता इव विस्मयरसाद्रङ्गेन्दुकान्तिमधिकामुपबृंहयन्ति
॥ ८५ ॥ दुग्धकनकजगिरिपरिमिलदुदधिप्रचलितलहरिनिवहमहिम-
कया । स्नपयति जननिभमनपहरति तमः फणिगणपमरकतमणिकि-
रणगणः ॥ ८६ ॥ भोगीन्द्रतल्पे श्वसितमुरभवर्धितं श्रीनित्यानुषक्त
परमेश्वरभावगन्धि । सौरभ्यमाप्लुतदिशावधि रङ्गनेतुरानन्दसंपदि
निमज्जयते मनांसि ॥ ८७ ॥ रङ्गभर्तुरपि लोचनचर्यां नाहसाव
लिप्सु लेखपमानम् । पुण्यहास इति नाम दुहानं सौकुमार्यमतिना
दसुनसं नः ॥ ८८ ॥ एकैकस्मिन्नरसमनयवेऽनन्तसौन्दर्यमग्नं सर्वं
द्रष्टुं कथमिति मुधा मामथा मन्दचक्षुः ।। रा सौभ्र,ग्रव्यतिकरकरं
रङ्गराजाङ्गकानां तल्लावण्यं परिणमयिता विश्वपारीणवृत्ति ॥ ८९ ॥
वपुर्मन्दारस्य प्रथमकुसुमोल्लाससमयः क्षमालक्ष्मीभृङ्गीसकलकरणो
न्मादनमधु । विकासस्सौन्दर्यस्रजि रसिकनारीनुलको युवत्वं
रङ्गेन्दोस्सुरभयति नित्यं सुभगताम् ॥ ९० ॥ किरीटचूडरत्नराजि-
राधिराज्यजल्पिका । मुखेन्दुकान्तिरुन्मुखं तरङ्गितेव रङ्गिणः ॥९१॥
शिखारत्नोद्दीर्प्तं दिशिदिशि च माणिक्यमकरीलसच्चूडं रङ्गप्रभु
मणिकिरीटं मनुमहे । समुत्तङ्गस्फीतं चिदचिदधिराज्याधिप इव प्रिया-
क्रीडं चूडामणिमपि नितम्बं तमभिन ॥ ९२ ॥ विहरतु मयि
रङ्गिणश्चूलिकाभ्रमरकतिलकोर्ध्वपुण्ड्रोज्ज्वलम् । सुराममृततटाक
चन्द्राम्बुजसयहरसुचिक्कणघनन्दस्मितम् ॥ ९३ ॥ सुरसपुण्डरीकमुपरि

त्रिकण्टकं तिलकाश्च केसरसमासमौक्तिकाः । इह रङ्गभर्तुरभित-
न्मधुव्रतप्रकरश्रियं भ्रमरकाणि बिभ्रति ॥ ९४ ॥ हृदयं प्रसादयति
रङ्गपतेः मधुरोर्ध्वपुण्ड्रतिलकं ललितम् । अलिकार्धचन्द्रदलसंतति-
तामभृतस्तुतिं यदभिशङ्क्यते ॥ ९५ ॥ सरसीरुहे समवनाम्य मदा-
दुपरिप्रनृत्यदलिपंक्तिनिभे । स्फुरतो भ्रुवावुपरि लोचनयोः सवि-
लासलालसगति रङ्गभृतः ॥ ९६ ॥ शरशरनलिनभ्रमालेन्नयोः परि-
सरनमदिक्षुचापच्छवि । युगमुदयति रङ्गभर्तुर्भ्रुवोः गुरुकुलमिव शा-
ङ्गनृत्तश्रियः ॥ ९७ ॥ कृपया परया करिष्यमाणे सकलाङ्गं किल
सर्वतोऽक्षि नेत्रे । प्रथमं श्रवसी समास्तृणाते इति दैर्घ्येण विदन्ति
रङ्गनेतुः ॥ ९८ ॥ श्रवोनासारोधाचदनधिरुडोलायितगते विशाल-
स्फीतायद्विचिरशिशिरातास्रधवले । मियोन्नद्धस्पर्धस्फुरितशफरद्वन्द्व-
ललिते क्रियास्तां श्रीरङ्गप्रणयिनयनाब्जे मयि दयाम् ॥ ९९ ॥
करुणामृतकूलमुद्वहैपा प्रणमत्स्वागतिकी प्रसन्नशीता । मयि रङ्ग-
धनोपकर्णिकाऽक्ष्णोः सरितोर्दीक्षणवीचिसन्ततिस्स्यात् ॥ १०० ॥
विलमति नासा कल्पकवल्ली मुग्धेव रङ्गनिलयस्य । सितम-
पि तन्नवकुसुमं चुबुककपोलं च पल्लवोल्लसितम् ॥ १०१ ॥
नयनशफरविद्धौ कर्णपाशावरुद्धौ रुप इव लुठतोऽर्चिर्मञ्जरी-
हृद्गिरन्तौ । परिमिलदलकालीशैवलाम्भसवेलां अनुमणिमकरोद्वौ
रङ्गधुर्याभृताब्धेः ॥ १०२ ॥ अधरमधुराम्भोजं तत्कर्णपा-
शमृणालिकावलयमभि मामास्तां रङ्गेन्दुवक्त्रसरश्श्रियम् । नयनश-
फरं नासाशैवालवल्लरिकर्णिकामकरमलकश्रेणीपर्यन्तनीलवनावलि-
॥ १०३ ॥ रमयतु स मां कण्ठः श्रीरङ्गनेतुरुदञ्चितक्रमुकतरुणग्री-
वाकम्बुप्रलम्बमलिम्लुचः । प्रणयविलगल्लक्ष्मीविश्वम्भराकरकन्दली-
कनककवलयक्रीडासंक्रान्तरेख इवोल्लसन् ॥ १०४ ॥ अधिष्ठानस्तम्भौ
भुवनपृथुगन्धस्य कमलाकरेणोरालाने अरिकरिघटोन्माथमुसलौ ।
फणीन्द्रस्फीतस्सग्व्यतिकरितसन्दिग्धविभवौ भुजौ मे भूपाल्त.मय र

ममि रङ्गप्रणयिनः ॥ १०५ ॥ प्रतिजलधितो वेलाशय्यां विभीषण-कौतुकात् पुनरिव पुरस्कुर्वं श्रीरङ्गिणः फणिपुङ्गवे । समुपदधतः कश्चिरकश्चिरप्रसारयतो भुजद्वयमपि सदा दानश्रद्धालु दीर्घमुपास्महे ॥ १०६ ॥ कुसुमभरालसौ स्फटिकवेदिशयौ विटपामरतरोः पर परिहसत् पृथु रङ्गभुजः । रत्नमणिमुद्रिकाकनककङ्कणदोर्वलयः किस लयि दोर्द्वयं फणिनि निर्भरसुप्तमिमः ॥ १०७ ॥ भद्रक्षायतकौतुके मुकटके विश्रान्तिकर्णेजपे शार्ङ्गज्याकिणकर्कशिम्नि सुमनस्तल्पमोहने मार्दवे । दोर्द्वन्द्वं पदुशः प्रलोम्य कमलालीलोपधानंभरत्न-चित्रालङ्कृमुद्रितं विजयते श्रीरङ्गसंभङ्गिनः ॥ १०८ ॥ भवार्तानां वक्त्रामृतसरसि मार्गं दिशदिव स्वयं वक्त्रेणेदं वरदमिति सन्दर्शितमिव । कराम्भोजं पङ्करुहवनरुपा पाटलमिव श्रयामि श्रीरङ्गेश शयितुरुपधानीकृतमहम् ॥ १०९ ॥ किरीटं श्रीरङ्गेशयितुरुपधानीकृतभुजः विधीशाधीसत्वाढरत इति संस्पृश्य वदति । निहीनानां मुख्यं शरणमिति, बाहुस्तदितरः स्फुटं ब्रूते पादाम्बुजयुगलमाजानु निहितः ॥ ११० ॥ मलयजशिलिसं मालतीदामतल्पं सुमणिसर-वितानं कौस्तुभस्तिदीपम् । दनुजवृषविपाणोल्लेखचित्रं च लक्ष्मीललितगृहमुपासे रङ्गसर्वसहोरः ॥ १११ ॥ हारस्फारितफेनमं शुलहरीमालर्द्धिमुक्ताफलश्रेणीशीकरदुर्दिनं तव इतो व्याकीर्णरत्नोत्करम् । आविःकौस्तुभलक्ष्मि रङ्गवसतेर्निस्सीमभूमाङ्कुतं वक्षो मन्दरमथ्यमानजलधिश्रायं विलोकेमहि ॥ ११२ ॥ वक्षःस्थल्यां तुलसिकमलाकौस्तुभैर्वैजयन्ती सर्वेशत्वं कथयतितरां रङ्गधाम्नस्तदास्ताम् । कूर्मव्याघीनखपरिमिलत्पञ्चहेती यशोदानद्धा मौग्ध्याभरणमधिकं नस्समाधिं धिनोति ॥ ११३ ॥ कियान् भरो मम जगदण्डमण्डलीत्यतृप्तितः कृशितमिवोदर विभोः । रिरिक्षिषोचितजगतीपरम्परां परामिव प्रथयति नाभिपङ्कजम् ॥ ११४ ॥ त्रिविध चिदचिद्वृन्दं तुन्दावलम्बि वलित्रयं विगणयदिवैश्वर्यं व्याख्याति

रङ्गमहेशितुः । प्रणतवशतां सूते दामोदरत्वकरः किणः तदुभय-
गुणाकृष्टं पदं किलोदरबन्धनम् ॥ ११५ ॥ त्रयो देवास्तुल्यास्त्रयय-
मिदमद्वैतमधिकं त्रिकादस्मादन्यं परमिति वितर्कान् विघटयन् । वि-
मोर्नाभीपद्मो. विधिशिवनिदानं भगवतस्तदन्यद्भूभङ्गीपरवदिति
सिद्धान्तयति नः ॥ ११६ ॥ गर्भे कृत्वा गोप्तुमनन्तं जगदन्त
र्मङ्क्ष्वद्भ्रम्या याञ्छति गाम्भं ननु नाभिः । उरिक्षप्यैतस्मेक्षितुमुच-
र्वक्षोभूयं नाभीपद्मो रंहति रङ्गायतनाब्धेः ॥ ११७ ॥ मदमिव
मधुकैटभस्य रम्भाकरमकरीन्द्रकराभिरूप्यदर्पम् । स्फुटमिव परि-
भूय गर्वगुर्वीः किमुपगिरीमहि रङ्गकुञ्जरोर्वोः ॥ ११८ ॥ कटी-
कान्तिसंवादिचातुर्यनीवीलसद्रत्नकाञ्चीकलापानुलेपम् । महाभ्र-
लिलङ्घमेरुमाणिक्यसानूरिवाभाति पीताम्बरं रङ्गबन्धोः ॥ ११९ ॥
भर्मस्थलांशुपरिवेष इवाम्बुराशेस्सन्ध्याम्बुवाहनिकुरुम्बमिवाम्बर-
स्य । शम्पाकदम्बकमिवाम्बुमुचो ममो नः पीताम्बरं पिबति रङ्ग-
धुरन्धरस्य ॥ १२० ॥ वैभूपण्या कान्तिराङ्गी निमग्ना विष्वग्भीची
क्वापि सोन्मादवृत्तिः । जाने जानुद्वन्द्ववार्ताविवर्तौ जातः श्रीमद्र-
ङ्गतुङ्गालयस्य ॥१२१॥ श्रीरङ्गेशयजङ्घे श्रीभूम्यामर्दहर्षकण्ट-
कितेः । तत्केलिनलिनमांसलनालद्वयललितमाचरतः ॥ १२२ ॥
वन्दारुवृन्दारकमौलिमालायुङ्गानचेतःकमलाकरेभ्यः । सङ्क्रान्त-
रागानिव पादपद्मौ श्रीरङ्गभर्तुर्मनवै नवं च ॥ १२३ ॥ यद्वृन्दा-
वनपण्डितं दधिरवैर्यत्पाण्डवं शिक्षितं यल्लक्ष्मीकरसौख्यसाक्षि जल-
जप्रस्पर्धमानर्द्धि यत् । यत्कृत्स्नजलस्थलज्ञमपि यद्दूत्यप्रसङ्गो-
... पदं वहतु नः श्रीरङ्गिणो मङ्गलम् ॥ १२४ ॥

. . . प्रे-
मुकुरैस्तैस्तैश्च रेखामयैः । ... सुन्दरम् ॥ १२५ ॥ पुनाति
... ङितं श्रीरङ्गेशयपादपङ्कजयुगं वन्दामहे सुन्दरम् ॥ १२५ ॥ पुनाति
भुवनान्यहं यदुपसीति सर्वाङ्गुलीजलज्वलितजाह्नवीलहरिवृन्द-

सन्देहदाः । दिवो निशि च रङ्गिणश्चरणचारुकल्पद्रुमप्रवालनवमञ्जरीः नरकरुचीर्विगाहेमहि ॥ १२६ ॥ श्रीरङ्गेन्दोः पदकमलयो नीलमञ्जीरभैव्या वन्दे वृन्तप्रणयिमधुपव्रातराजीवजैत्रे । नित्याभ्यर्चीनतनिधिनुसस्तोमसंशय्यमानैः हेमाम्भोजैर्निबिडनिकटे रामसीतोपनीतैः ॥ १२७ ॥

श्रीरङ्गराजस्तवे पूर्वशतकं समाप्तम् ।

श्रीपराशरभट्टार्यैरनुगृहीते

श्रीरंगराजस्तवे उत्तरशतकम् ।

——(०)——

श्रीपराशरभट्टार्यः श्रीरङ्गेशपुरोहितः ।
श्रीवत्साङ्कसुतश्श्रीमान् श्रेयसे मेऽस्तु भूयसे ॥

हर्तुं तमस्सदसती च विवेक्तुमीशो मानं प्रदीपमिव कारुणिको ददाति । तेनावलोक्य कृतिनः परिभुञ्जते तं तत्रैव केऽपि चपलाश्शलभीभवन्ति ॥ १ ॥ या वेदबाह्याः स्मृतयोऽर्हदादेर्वेदेषु याः काश्च कुदृष्टयस्ताः । आगस्कृतां रङ्गनिधे ! त्वदध्वन्यन्धङ्करण्यः स्मृतवान् मनुस्तत् ॥ २ ॥ प्रत्यक्षमथनपथ्यतोहरत्नाक्षिदोंषप्रकृतिविमतेश्च बाह्यवर्त्म । दुस्तर्कप्रभवतया च यत्कृदोषस्पृष्टया न प्रजहति राङ्गचन्द्र ! दृष्टाः ॥ ३ ॥ अन्यथित्वयेदङ्कुर्वाणैर्नहिष्करणैर्वपुनिरवयवफोऽङ्कारात्ः पुमान् करणातिगः । स्फुरति हि जनाः प्रत्यासक्तेरिमौ न निभिध्यते तदधिकृततां शास्त्रं रङ्गेश ! ते परलोकिनि ॥ ४ ॥ प्रत्यक्षा श्रुतिरर्थवीश्च न तथा दोषस्तदर्थः पुनः धर्माधर्मपरावरेश्वरमुखः प्रत्यक्षसाध्यो न च । तत्रापि रूनतेऽपि रङ्गरमण ! प्रत्यक्षवत् सा प्रमा योगोन्मीलितशीस्तदर्थमथवा प्रत्यधमीशेऽत्र सः ॥ ५ ॥ न शब्दाद्युभयं वा नोभयस्मादृहिर्वा जग

दिति न किलैकां कोटिमाटीकते तत् । इति निरुपधि सर्वसर्वि-
कातो निषेधन् वरद ! सुगतपाशश्चोरलावं विलाव्यः ॥ ६ ॥
प्रतीतिश्चेदिष्टा न निखिलनिषेधो यदि न को निषेद्धाऽन्यो नेष्टो नि-
रुपधिनिषेधस्तदुपधौ । निषेधेऽन्यत्सिध्येत् वरद ! घटगङ्ग शशल-
वत् प्रमाशून्ये पक्षे श्रुतिरपि मतेऽस्मिन्विजयताम् ॥ ७ ॥ योगा-
चारो जगदपलपत्यत्र सौत्रान्तिकस्तद्वैचित्र्यादनुमितिपदं वक्ति
वैभाषिकस्तु । प्रत्यक्षं तत्क्षणिकयति ते रङ्गनाथ ! त्रयोऽपि ज्ञा-
नात्मत्वक्षणभिदुरते चक्षते वान् क्षिपामः ॥ ८ ॥ जगद्ध स्फुरं
भङ्गुरा बुद्धिरात्मेत्यसद्धेतुभावे तथा वेद्यभित्रोः । क्षणध्वंसतश्च
स्मृतिप्रत्यभिज्ञादरिद्रं जगत्स्यादिदं रङ्गचन्द्र ! ॥ ९ ॥ अहमिद-
मभिवेद्मीत्यात्मवित्त्योर्विभेदे स्फुरति यदि अद्वैक्यं वाक्यमप्येकम-
स्तु । प्रमितिरपि मृषा स्यान्मेयमिथ्यात्ववादे यदि तदपि सहे-
रन् दीर्घमसन्मतायुः ॥ १० ॥ एतद्रामास्त्रं दलयतु कलिब्रह्ममी-
मांसकांश्च शमिर्ब्रह्मैतज्ज्वलदपि निजाविद्यया यन्भ्रमीति । तस्य भ्रा-
न्तिं तां श्लथयति जिताद्वैतविद्यस्तु जीवो यद्वद् दृश्यं तद्वितथमिति
ये ज्ञापयांचक्रुरज्ञाः ॥ ११ ॥ अङ्गीकृत्य तु सप्तभङ्गिकुसृतिं स्या-
दस्तिनास्त्यात्मिकां विश्वं त्वद्विभवं जगज्जिनमते नैकान्तमाच-
क्षते । भिन्नाभिन्नमिदं तथा जगदुपे वन्ध्या ममाम्बेतिवन्नूनमज्ञा-
विदे रहः परमिदं रङ्गेन्द्र ! ते चक्षताम् ॥ १२ ॥ कणचरचरणाक्षौ
भिक्षमाणौ कुतर्कैः श्रुतिशिरसि सुभिक्षं त्वज्जगत्कारणत्वम् । अणुपु
विपरिणाम्य व्योमपूर्वं च कार्यं तव भवदनपेक्षं रङ्गभर्तुर्दुवाते
॥ १३ ॥ वेदे कर्त्राद्यभावाद्बलवति हि नयैस्त्वन्मुखे नीयमाने त-
न्मूलत्वेन मानं तदितरदखिलं जायते रङ्गधामन् ! । तस्मात्सांख्यं
सयोगं सपशुपतिमतं कुत्रचित्पञ्चरात्रं सर्वत्रैव प्रमाणं तदिदमवगतं
पञ्चमादेव वेदात् ॥ १४ ॥ सष्टे नेश्वरं त्वां पुरुषपरिषदि न्यस्य
यद्वाऽऽन्यपर्यात् सांख्यो योगी च काका प्रतिफलनमिथैश्वर्यमचे

कयाचित् ! मिक्षौ शैवस्सुराजम्भवमभिमनुते ! रङ्गराजातिरागात् त्वां त्वामेवान्यथास्त्वं ननु परविभवव्यूहनाढ्यम्भविष्णुम्॥ १५ ॥ इति मोहनवर्त्मना त्वयापि प्रथितं चाह्यमतं तृणाय मन्ये ! अथ वैदिककर्मवर्मितानां भनिताहे कुदशां किमीश ! वर्त्म ॥ १६ ॥ संस्कारं प्रतिसंस्करेषु निदधत्सर्गेषु तत्सारितं रूपं नाम च तत्तदर्ह-निवहे व्याकृत्य रङ्गास्पद ! । सुप्तोद्बुद्धविरिञ्चपूर्वजनतामध्याप्य तत्पद्धितं शासनस्मृतकर्तृकान् वहसि यद्वेदाः प्रमाणं ततः ॥ १७ ॥ शीक्षायां वर्णशिक्षा पदसमधिगमो व्याक्रियानिर्वचोभ्यां छन्दश्छन्दश्चितौ स्याद्गमयति समयं ज्यौतिषं रङ्गनाथ ! । कल्पेऽनुष्ठानमुक्तं ह्युचितगमितयोर्न्यायमीमांसयोस्स्यात् अर्थव्यक्तिः पुराणस्मृतिषु तदनुगास्त्वां विचिन्वन्ति वेदाः ॥ १८ ॥ आदौ वेदाः प्रमाणं स्मृतिरुपकुरुते सेतिहासैः पुराणैः न्यायैस्सार्धं त्वदर्चाविधिषुपरि परिक्षीयते पूर्वभागः । ऊर्ध्वो भागस्त्वदीहागुणविभवपरिज्ञापनैस्त्वत्पदाप्तौ वेद्यो वेदैश्च सर्वैरहमिति भगवन् ! स्वेन च व्याचकर्थ ॥ १९ ॥ क्रिया तच्छक्तिर्वा किमपि तदपूर्वं पितृसुरप्रसादो वा कर्तुः फलद इति रङ्गेश ! कुदृशः । त्वदर्चेष्टापूर्ते फलमपि भवत्प्रीतिजमिति त्रयीवृद्धास्तत्तद्विधिरपि भवत्प्रेरणमिति ॥ २० ॥ आज्ञा ते सनिमित्तनित्यविषयः स्वर्गादिकाम्यद्विधिः सोऽनुज्ञा शठचित्तशास्त्रवशतोपायोऽभिचारश्रुतिः । सर्वोयस्य समस्तशासितुरहो ! श्रीरङ्गसर्वस्व ! ते रक्षाऽऽकूतनिवेदिनी श्रुतिरसौ त्वच्चित्यशास्तिस्ततः ॥ २१ ॥ अत्रास्ते निधिरितिवत्सुमर्धभूते सिद्धार्थो अपि गुणरूपवृत्तवादाः । रङ्गेश ! त्वयि सकलास्समन्वयन्ते नोपासाफलविधिभिर्विशेष एषाम् ॥२२॥ देहो देहिनि कारणे विकृतयो जातिर्गुणाः कर्म च द्रव्ये निष्ठितरूपबुद्धिरचनास्तात्स्थ्यात् तथेदं जगत् विश्वं त्वय्यभिमन्यसे जगदिपे तेनाद्वितीयस्ततः मायोपाधिविकारमङ्करकथा का नाम रङ्गेश्वर ! ॥ २३ ॥ स्थित्युत्पत्तिप्रवृत्तिप्र

सननियमनव्यापनैरात्मनस्ते शेषोऽशेषः प्रपञ्चो वपुरिति भवतस्त-
स चाभेदवादाः । सर्वं खल्वैतदात्म्यं सकलमिदमहं तत्त्वमस्येवमा-
द्याः व्याख्याता रङ्गधामप्रवण ! विजयिभिर्वैदिकैस्सार्वभौमैः॥२४॥
सराजकमराजकं पुनरनेकराजं तथा यथाभिमतराजकं जगदिदं जज-
वपुर्जडाः, । जगावचवश्चित्रतातरतमत्वतर्कोङ्किका श्रुतिश्चिदचिती
त्वया वरद ! नित्यराजन्वती ॥ २५ ॥ ब्रह्माद्यास्सृज्यवर्गे भ्रुकुटि-
भटतयोद्धाटिता नावतारप्रस्तावे तेन न त्वं न च तव, सदृशा वि-
श्वमेकातपत्रम् । लक्ष्मीनेत्रा त्वयेति श्रुतिमुनिवचनैस्त्वत्परैरर्पयामः
श्रीरङ्गाम्भोधिचन्द्रोदय ! जलमुचितं वादिकौतस्कुतेभ्यः ॥ २६ ॥
दोषोपधावधिसमातिशयानसंख्यानिर्लेपमङ्गलगुणौघदुघाष्षडेताः ।
ज्ञानैश्वरीशकनवीर्यबलार्चिषस्त्वां रङ्गेश ! भास इव रत्नमनर्घयन्ति
॥ २७ ॥ युगपदनिशमक्षैः स्वैः स्वतो वाऽक्षकार्ये नियममनियमं
वा प्राप्य रङ्गाधिराज ! । करतलवदशेषं पश्यसि स्वप्रकाशं तदवरण-
ममोघं ज्ञानमाम्नासिषुस्ते ॥ २८ ॥ नयनश्रवणो दृशा शृणोषि अथ
ते रङ्गपते ! महेशितुः । करणैरपि कामकारिणः घटते सार्वपथीन-
मीक्षणम् ॥ २९ ॥ सार्वज्ञेनाज्ञमूलं जगदभिदधतो वारितास्साक्षि ।
मात्रात् सांख्योक्तात्कारणं त्वां पश्यति भगवन्नैश्वरी रङ्गशायिन् ! ।
अप्रयोऽन्यैः स्वतन्त्रोऽप्रतिहति सदसत्कर्मचैश्या विचित्रं यत्रेच्छा
लेशतस्त्वं युगपदगणयन् विश्वमाविश्वकर्थ ॥ ३० ॥ कार्येऽनन्ते
स्वतनुभुवस्त्वामुपादानमाहुः सा ते शक्तिस्सुकरमितरच्चेति वेलां
विलंघ्य । इच्छा यावद्विहरति सदा रङ्गराजानपेक्षा सैवेशानादति-
शयकरी सोर्णनाभौ विभाव्या ॥ ३१ ॥ स्वमहिमस्थितिरीश !
भृशक्रियोऽप्यकलितश्रम एव बिभर्षि यत् । वपुरिव स्वमशेषमिदं
वलं तव पराश्रितकारणवारणम् ॥ ३२ ॥ भगनाभिगन्ध इव यत्स-
कलार्थान् निजसन्निधेरविकृतो विकुणोपि । प्रियरङ्ग ! वीर्यमिति तत्तु
वदन्ते सविकारकारणमितो विनिवार्यम् ॥ ३३ ॥ सहकार्यपेक्षमपि

ज्ञातुमिह त्वदनपेक्षकर्तृता । रङ्गधन ! जयति तेज इति प्रणतार्तिजित् प्रतिभटाभिभावुकम् ॥ ३४ ॥ मर्त्योत्थायं विरिञ्चावधिकमुपरि चोत्प्रेक्ष्य मीमांसमाना रङ्गेन्द्रानन्दवल्ली तत्र गुणनिवहं यावेनानन्दपूर्वम् । न स्वार्थं स्प्रष्टुमीष्टे स्खलति पथि परं मूकलायं निलिल्ये हन्तैतं त्वद्गुणानामवधिगमनयोः का कथा चित्तवाचोः ॥ ३५ ॥ त्वयायिपत ये गुणा निचिनिवायमारण्यकेष्वमी प्रदिमचातुरीप्रणतचापलक्षान्तयः । दयाविजयसौन्दरीप्रभृतयोऽपि रत्नौघवत् जगद्व्ययरहितक्षमा वरद ! रङ्गरत्नाकरे ॥ ३६ ॥ यमाश्रित्यैवान्मंभरय इव ते सद्गुणगणाः प्रथन्ते सोऽनन्तस्तवनशकनशान्तोदितदशः । त्वमेव त्वां वेत्थ स्तिमितवितरङ्गं वरद ! भोः स्वसंवेद्यस्वारमद्वयमबहुलानन्दभरितम् ॥ ३७ ॥ आम्नायेष्वरगन्धमीशसदृशंमन्यास्तवेन्द्रादयो मुह्यन्ति त्वमनाविलो निरवधेर्भूम्नः कणेहत्य यत् । चित्रीयेमहि नात्र रङ्गरसिक ! त्वं त्वन्महिम्नः परः वैपुल्यान्महितः स्वभाव इति वा किंधाम सात्म्यं न ते ॥ ३८ ॥ पाड्गुण्याद्वासुदेवः पर इति स भवन् मुक्तभोग्यो बलाढ्यात् बोधात् सङ्कर्षणस्त्वं हरसि वितनुषे शास्त्रमैश्वर्यवीर्यात् । प्रद्युम्नःसर्गधर्मौ नयसि च भगवञ्छक्तितेजोऽनिरुद्धः बिभ्राणः पासि तत्त्वं गमयसि च तथा व्यूह रङ्गाधिराज ! ॥ ३९ ॥ जाग्रत्स्वप्नाद्यसन्नमतुरीयप्रायध्यातृक्रमवदुपास्यः । सर्वाभिस्त्वत्सद्वयरितदैः चातुर्व्यूह्यं वहसि च धर्मा ॥ ४० ॥ अचिदविशेषितान् प्रलयसीमनि संसरतः करणकलेवरैर्घटयितुं दयमानमनाः । वरद ! निजेच्छयैव परवानकरोः प्रकृतिं महदभिमानभूतकरणावलिकोरकिणीम् ॥ ४१ ॥ निम्नोन्नतं च करुणं च जगद्विचित्रं कर्म व्यपेक्ष्य सृजतस्तव रङ्गशायिन् । वैषम्यनिर्घृणतयोर्न खलु प्रसक्तिः तद्ब्रह्मसूत्रमचिवाः श्रुतयो गृणन्ति॥४२॥ स्वाधीने सहकारिकारणगणे कर्तुश्वरीरेऽथवा भोतुः स्वानुविधापराधविषयो राज्ञो यथा शासितुः । दातुर्वाऽधिजने कटाक्षणमिव

वैष्णवभोग्यलिप्सया वा ॥ ५४ ॥ उन्मूल्याऽऽद्दर मन्दराद्रिमहिना तं सम्मथनाम्बुना दोर्भिश्चक्रमालिङ्ग्य दधिनिर्मथं मथनाऽम्बुधिम् । श्रीरङ्गेश्वर ! चन्द्रकौस्तुभसुधापूर्वं गृहाणेति ते कुर्वाणस्य फलेग्रहिर्हि कमलालाभेन सर्वः श्रमः ॥ ५५ ॥ देवीहस्ताम्बुजेभ्यश्चरणकिसलये संवहद्भ्योऽपहृत्य प्रत्यस्यानन्तभोगं झटिति चलपुटे चक्षुषी विस्तृणानः । आक्षिप्योरश्च लक्ष्म्याः स्तनकलशकनत्कुङ्कुमस्तोमपङ्कादेनः श्रीरङ्गधामा गजपतिघुषिते व्याकुलः स्तात् पुरो नः ॥ ५६ ॥ अतन्त्रितचमूपतिप्रहितहस्तमस्वीकृतप्रणीतमणिपादुकं किमिति चाकुलान्तःपुरम् । अवाहनपरिष्क्रियं पतगराजमारोहतः करिप्रवरबृंहिते भगवतस्त्वरायै नमः ॥ ५७ ॥ यं पश्यन्निश्चधुर्यां धियमसकृदथो मन्थरां मन्यमानः हुंकारास्फालनाधिग्रहतिभिरपि तं तार्क्ष्यमभ्यक्षिपस्त्वम् । किञ्चोदश्चन्नुदस्य त्वमथ गजपतेर्बृंहिते जृम्भमाणे देव ! श्रीरङ्गबन्धो ! प्रणमति हि जने कान्दिशीको दया ते ॥ ५८ ॥ श्रीरङ्गेशय ! शरणं ममासि वात्याव्यालोलत्कमलतटाकताण्डवेन । सम्भूयाम्बरमयथायथं दधानः धिङ्मामित्यनुगजगर्जमाजगन्थ ॥ ५९ ॥ मीनतनुस्त्वं नावि निधाय स्थिरचरपरिकरमनुमनु भगवन् ! । वेदमनाभिस्रोक्तिविनिर्दिरकलितलयभयजनममुमवहः ॥ ६० ॥ श्रीनयनाभोक्षामुरदीर्घप्रविपुलसुरुचिरशुचिशिशिरवपुः । पक्षनिगीर्णोद्गीर्णमहाब्धिस्थलजलविहरणरतगतिरचरः ॥ ६१ ॥ चकर्थ श्रीरङ्गिन्निखिलजगदाधारकमठो भवन् धर्मान् कूर्मः पुनरमृतमन्थाचलधरः । जगन्थ श्रेयस्त्वं मरकतशिलापीठललितं चलादुग्धच्छस्मीपदकिसलयन्यासमुलभम् ॥ ६२ ॥ हृदि सुररिपोर्दंष्ट्रोत्खाते क्षिपन् प्रलयार्णवं क्षितिकुचतटीमर्चन् दैत्यास्रकुङ्कुमचर्चया । स्फुटधुतसटाश्रम्यद्रक्षस्तयोन्मुखबृंहितः शरणमसि मे रङ्गिंस्त्वं मूलकोलतनुर्भवन् ॥ ६३ ॥ नृहरिदशयोः पश्यन्नोत्पत्तिकं घटनाद्भुतं नरमुत हरिं दृष्ट्वैकैकं समुद्विजतां जनः, । इति किल

सिताक्षीरन्यायेन सङ्गमिताङ्कं स्फुटसटमहादंष्ट्रं रङ्गेन्द्रसिंहमुपास्महे ॥ ६४ ॥ द्विपाणद्वेपोद्यन्नयनवनवह्निप्रशमनश्रमछ्लक्ष्मीवक्त्रप्रहितमधुगण्डूषसुषमः । नखक्षुण्णारातिक्षतजपटलैराप्लुतसटाच्छटास्कन्धो ऽन्ये दुरितमिह पुंस्पश्ववदनः ॥६५॥ नखाग्रग्रस्तेऽपि द्विपति निरन्ये दुरितमिह पुंस्पश्ववदनः । विरुद्धे वैयभक्तद्रुहि रुषः प्रकर्षाद्द्विगुणतद्द्विगुणपरिणाहोत्कटतनुः । विरुद्धे वैयश्रीगुणघटितसमानाधिकरणे नृसिंहत्वे विग्रहरद ! विभरामासिथ जगत् ॥ ६६ ॥ दैत्यौदार्येन्द्रयाच्ञाविहतिमपनयन् वामनोऽर्थी त्वमासीः विक्रान्ते पादपद्मे त्रिजगदणुसमं पांसुलीकृत्य लिख्ये । नाभीपद्मश्च मानक्षममिव भुवनग्राममन्यं सिसृक्षुः तस्थौ रङ्गेन्द्र ! वृत्ते तव जयमुखरो डिण्डिमस्तत्र वेदः ॥ ६७ ॥ भवान् रामो भूत्वा परशुपरिकर्मा भृगुकुलादलावीत्क्षपालान् पितृगणमताप्सीत्तदसृजा । भुवो भाराक्रान्तं लघु तलमुपाचीकलपदिति द्विषामुग्रंपश्योऽप्यनघ ! मम माजीगणदघम् ॥६८॥ मनुजसमयं कृत्वा नाथावतेरिथ पन्नगा क्वचन विपिने सा चेदन्तर्धि नर्म विनिर्ममे । किमथ जलधिं यद्ध्वा रक्षो विधीशवरोद्धतं वलिमुखकुलोच्छिष्टं कुर्वन् रिपुं निरपत्रयः ॥ ६९ ॥ यदूद्भूते विजयापदानगणना कालिन्दुन्ताङ्कुरैः यच्छ्लेपलवोऽपि कालियभुवे कोलाहलायाभवत् । दूरेणापि च यस्य गोपवनिताः कृष्णागसां व्यसरन् तं त्वां क्षेमकृपीवलं हलधरं रङ्गेश ! भक्तास्महे ॥ ७० ॥ आकण्ठवारिभरमन्थरमेघदेश्यं पीताम्बरं कमललोचनपश्यहेति । ब्रह्मस्तनंधयमयाचत देवकी त्वां श्रीरङ्गकान्त ! सुतकाम्यति काऽपरैवम् ॥ ७१ ॥ शैलोऽग्निश्च जलांवभूव मुनयो मूढांबभूवुर्जडाः प्राज्ञामासुरगास्सगोपममृतामासुर्महाशीविषाः । गोप्याश्चास्सहृजांबभूवुरपरे त्वन्यांबभूवुः प्रभो ! त्वं तेष्वन्यतमांबभूविथ मन्त्रद्रेणुकगोन्माथने ॥ ७२ ॥ कल्किततनुर्धर्मी लयिष्यन् कलिकलुषान् विलुनासि पुरा त्वम् । रङ्गनिकेत ! लुनीहि लुनीहीत्यखिलमरुन्तुदमद्य लुनीहि ॥७३॥ आस्तां ते गुणराशिवद्गुणपरीवाहात्मनां

जन्मनां संख्या भौमनिकेतनेष्वपि कुटीकुञ्जेषु रङ्गेश्वर ! । अर्च्यः स्सर्वसहिष्णुरर्चकपराधीनाखिलात्मस्थितिः प्रीणीषे हृदयालुभिस्तव ततश्शीलाज्जडीभूयते ॥ ७४ ॥ श्रीमद्व्योम न सीम वाङ्मनसयो-स्सर्वेऽवताराः क्वचित् काले विश्वजनीनमेतदिति धीःश्रीरङ्गधामन्यथ। अर्तस्नागतिकैः कृपाकलुषितैरालोकितैरार्द्रयन् विश्वत्राणविमर्शनस्ख-लितया निद्रासि जागर्यया ॥ ७५ ॥ सर्गाभ्यासनिशालया निज-धिया जानन्ननन्तेशयं भारत्या सहधर्मचाररतया स्वाधीनसङ्कीर्तनः। कल्पानेव वहन् कमण्डलुगलद्गङ्गाऽऽप्लुतोऽपूजयद्ब्रह्मा त्वा मुखलो-चनाञ्जलिपुटैः पद्मैरिवाऽऽर्जितैः ॥ ७६ ॥ मनुकुलमहीपालव्यान-म्रमौलिपरम्परामणिमकरिकारोचिर्नीराजिताङ्घ्रिसरोरुहः । स्वयमथ विभो ! स्वेन श्रीरङ्गधामनि मैथिलीरमणवपुषा स्वार्हण्याराधनान्यसि लम्भितः ॥ ७७ ॥ मन्वन्ववाये द्रुहिणे च धन्ये विभीषणेनैव पुरस्कृतेन । गुणैर्दरिद्राणमिमं जनं त्वं मध्येसरिन्नाथ! सुधाकरोषि ॥ ७८॥ तेजः परं तत्सवितुर्वरेण्यं धाम्ना परेणाग्रणखा-ग्रसुवर्णम् । त्वा पुण्डरीकेक्षणमामनन्ति श्रीरङ्गनाथं तमुपासिषीय ॥ ७९ ॥ आत्माऽस्य जन्तुः परितस्त्वपश्च मित्रस्य चक्षुर्वरुणस्य चाग्नेः । लक्ष्म्या सहोत्पश्चिकगाढबन्धं पश्येम रङ्गे शरदश्शतं त्वाम् ॥ ८० ॥ यस्त्वासि परयुन तमन्तरेमि श्रीरङ्गतुङ्गायतने शयानम् । स्वभावदासेन च योऽहमस्मि स सन् यजे ज्ञानमयैर्मखैस्त्वाम् ॥८१॥ आयुः प्रजानाममृतं सुराणां रङ्गेश्वरं त्वा शरणं प्रपद्ये। मा ब्रह्मणेऽस्मै महसे तदर्थं प्रत्यञ्चमेनं युनजै परस्मै ॥८२॥ आर्ति तितीर्षुरथ रङ्गपते! धनायन् आत्मम्भरिर्जिगिदिषुर्निजदास्यकाम्यन् । ज्ञानीत्यमून् समभधास्त्वममत्युदारान् गीतासु दव ! मदाश्रय गोपकारान् ॥ ८३ ॥ नित्यं काम्यं परमपि कतिचित्त्वय्यध्यात्मस्वमतिभिरममाः । न्यस्तसङ्गा विदधति विहितं श्रीरङ्गेन्दो ! विदधति न च ते ॥ ८४ ॥ प्रत्यक्षं स्वं पञ्चविंश पराचस्स्वक्षणास्तचरादोर्विविच्य । युञ्जा

नाश्नतम्भतयां स्वबुद्धौ स्वं वा त्वां वा रङ्गनाथाऽऽनुवन्ति ॥८५॥ अथ मुदितकषायाः केचिदाचानदासत्वरितशिथिलचित्ताः कीर्तिचिन्त्यानमत्ताः । विदधति ननु पारं भक्तिनिम्ना लभन्ते त्वयि किल वतमे त्वं तेषु रङ्गेन्द्र ! किं तत् ॥८६॥ उपादत्से सत्तास्थितिनियमनाद्यैश्चिदचितौ स्वमुद्दिश्य श्रीमानिति वदति वागौपनिषदी। उपायोपेयत्वे तदिह तव तत्त्वं न तु गुणौ अतस्त्वां श्रीरङ्गेशय! शरणमव्याजमभजम् ॥८७॥ पट्टैनकवराटिकेव कलशा स्थलयोः काकणिकासुवर्णकोट्योः । भवमोक्षणयोस्त्वयैव जन्तुः क्रियते रङ्गनिधे ! त्वमेव पाहि ॥८८॥ ज्ञानक्रियाभजनसम्पदकिञ्चनोऽहमिच्छाधिकारशकनानुशयानभिज्ञः । रङ्गेश्वर! पूर्णवृजिनश्शरणं भवेति मौख्यात् ब्रवीमि मनसा विषयाकुलेन ॥८९॥ त्वयि सति पुरुषार्थे मत्परे चाहमात्मक्षयकरकुदनार्थोऽच्छदद्यद्रङ्गचन्द्र! । जनमखिलमहं युर्वश्च यामि त्वदात्मप्रतिमभवदनन्यशानिवदंशिकस्तन् ॥९०॥ अतिक्रामन्नाज्ञां तव विधिनिषेधेषु भवतेऽपि अभिद्रुह्यन्वाग्धीकृतिभिरपि सक्ताय सततम् । अजानन् जानन् वा भवदसहनीयागसि रतस्सहिष्णुत्वाद्रङ्गप्रवण! तव माभूवमभरः ॥९१॥ प्रकुपितभुजगफणानामिव विषयाणामहं छायाम् । सति तव भुजसुरविटपिप्रच्छाये रङ्गजीवित ! भजामि ॥९२॥ त्वत्सर्वशक्तेरधिकाऽस्मदादेः कीटस्य शक्तिर्यत रङ्गवन्धो! । यत्त्वत्कृपामप्यति कोशकारन्यायादसौ नश्यति जीवनाशम् ॥९३॥ श्रीरङ्गेश! त्वद्गुणानामिवास्मद्दोषाणां कः पारदृश्वा यतोऽहम् । ओघे मोघोदन्यवत् त्वद्गुणानां तृष्णापूरं वर्धतां नाऽस्मि पात्रम् ॥९४॥ त्वं चेन्मनुष्यादिषु जायमानस्तत्कर्मपाकं कृपयोपभुङ्क्षे । श्रीरङ्गशायिन्! कुशलेतराभ्यां भूयोऽभिभूयेमहि कस्य हेतोः ॥९५॥ क्षमा सापराधेऽनुतापिन्युपेया कथं मापराधेऽपि

दृप्ते मयि स्यात् । तथाऽप्यत्र रङ्गाधिनाथाऽनुतापव्यपायं क्षमेताऽतिवेला क्षमा ते ॥९६॥ बलिभुजि शिशुपाले तादृगागस्करे वा गुणलवसहयासाच्चिरक्षमा संकुचन्ती । मयि गुणपरमाणूदन्तचिन्तानभिज्ञे विहरतु वरदाऽसौ सर्वदा सार्वभौमी ॥९७॥ दया परव्यसनहरा मनव्यथा सुखायते मम तदहं दयातिगः । तथाप्यमौ सुखयति दुःखितित्यतः दयस्व मां गुणमयी रङ्गमन्दिरी ॥९८॥ गर्भजन्मजरामृतिक्लेशकर्मपङ्क्तिगः । इदेव देवपद्भ्यां त्वां श्रियोऽहमकामये ॥९९॥ अनुकृत्य पूर्वपुंसः रङ्गनिधे ! विनयदम्भतोऽमुष्मात् । शुन इव मम चरमद्वेः उपभोगस्त्वद्वितीर्णश्वाः ॥१००॥ सकृत्प्रपन्नाय तवाहमस्मीति आयाचते चाभयदीक्षमाणम् । त्वामप्यपाख्याऽहमहम्मतानि रङ्गेश ! विलम्भविकरेकात् ॥१०१॥ तत्रभरोऽहमकारिषि च भिर्कङ्घशरणमित्यपि वाचमुदैरिरम् । इति समाधिकपत्रिदर्य मां कुरु भरं तव रङ्गधुरन्धरी ॥१०२॥ दयाऽन्येषां दुःखाऽप्रमहनमनन्योऽसि सकृत दयालुस्त्वं नाऽतः प्रणनदपराधाननिदुपः । क्षमा ते रङ्गेन्द्रो ! भवति न तरा नाथी न तमां तवौदार्यं यस्मात्त्व श्विभवर्मविस्ममथाः ॥१०३॥ गुणतुङ्गतया तव रङ्गपते! भृशनिम्नमिमं जनमुन्नमय । यदपेक्ष्यमपेक्षितुरस्य हि; तत्परिपूरणमीशितुरीश्वरता ॥१०४॥ त्वं मीनपानीयनयेन कर्मनीमक्तिनिराग्यजुषो निर्मापि । रङ्गेश मां पासि मितम्पचं यत्पानीयशालं मरुभूषु तस्मात् ॥१०५॥

श्रीरङ्गराजस्तवे उत्तरशतकं समाप्तम् ।

श्रीरङ्गराजस्तवश्च समाप्तः ।

श्रीपराशरभट्टार्यैः रनुगृहीतः श्रीगुणरत्नकोशः ।

श्रीपराशरभट्टार्यः श्रीरङ्गेशपुरोहितः ।
श्रीवत्साङ्कसुतः श्रीमान् श्रेयसे मेऽस्तु भूयसे ॥

श्रियै समस्तचिदचिद्विधानव्यसनं हरेः ।
अङ्गीकारिभिरालोकैः सार्थयन्त्यै कृतोऽञ्जलिः ॥१॥ उल्लास—पल्लवितपालितसप्तलोकीनिर्वाहकोरकितनेमकटाक्षलीलाम् । श्रीरंग-हर्म्यतलमङ्गलदीपरेखां श्रीरङ्गराजमहिषीं श्रियमाश्रयामः ॥२॥ अनुकलतनुकाण्डालिङ्गनारम्भशुम्भत्प्रतिदिशभुजशाखश्रीसखानोक-हर्द्धिः । स्तननयनगुलुच्छस्फारपुष्पद्विरेफा रचयतु मयि लक्ष्मीक-ल्पवल्ली कटाक्षान् ॥३॥ यद्भ्रूभङ्गाः प्रमाणं स्थिरचररचनातार-तम्ये मुरारेः,वेदान्तास्तत्त्वचिन्तां मुरभिदुरसि यत्पादचिह्नैस्तरन्ति। भोगोपोद्घातकेलीचुलकितभगवद्वैश्यरूप्यानुभावा, सा नः श्रीरा-स्तृणीताममृतलहरिधीलङ्घनीयैरपाङ्गैः ॥४॥ यत्वावचव वैभवं तदु चितस्तोत्राय दूरे स्पृहा, स्तोतुं के वयमित्यदश्च जगृहुः प्राञ्चो विरि ञ्चादयः । अप्येवं तव देवि! वाङ्मनसयोर्भोपानमिन्नं पदं फावा-चः प्रयतामहे कथयितुं साम्नि प्रशस्त्यं गिराम् ॥५॥ स्तोतारं तम्नु-शन्ति देवि! कवयो यो विस्तृणीते गुणान्, स्तोतव्यस्य ततश्च ते स्तुतिधुरा मय्येव विश्राम्यति । ; यस्मादसदमर्षणीयफणितिस्तीका-रतस्ते गुणाः, क्षान्त्यौदार्यदयादयो भगवति ! त्वां शस्तुवीरन् प्र-थ,म् ॥६॥ सूक्तिं समग्रयतु नः स्वयमेव लक्ष्मीः श्रीरङ्गराजमहिषी मधुरैः कटाक्षैः । वैदग्ध्यवर्णगुणगुम्फनगौरवैर्यां कण्डूलकर्णकुहराः कवयो धयन्ति ॥७॥ अनाघ्राताघ्रं बहुगुणपरीणाहि मनसः दु-हानं सौहार्दं परिचितमिवाऽथापि गहनम् । पदानां सौभ्रात्रादनि

मिपनिपेव्यं श्रवणयोः त्वमेव श्रीर्मध्यं यद्गुसुखप वाणीविलसितम् ।८।
श्रियःश्रीः! श्रीरङ्गेशयो तव च हृद्यां भगवतीं श्रिय स्त्वत्तोऽप्युच्चैर्प्रति-
निह फणामः शृणुतराम् । दर्शौ ते भूयास्तां सुखतरलतारे श्रव-
णतः, पुनर्हर्षोत्कर्षात्स्फुटतु भुजयोः कञ्चुकशतम् ॥९॥ देवि !
श्रुतिं भगवतीं प्रथमे पुमांसः त्वत्सद्गुणौघमणिकोशगृहं गृणन्ति ।
तद्द्वारपाटनपटूनि च सेतिहाससमन्त्रकणस्मृतिपुराणपुरस्सराणि॥१०॥
आब्रह्मेंदानमानं कतिचन कतिचाऽऽजके विश्वमेतद्राजन्यरङ्केनिरीशं
गुणिनमपि गुणस्तं दरिद्राणमन्ये । मिथ्यान्ये गुराजम्भमिति च
जटास्ते तलातल्यकार्युः ये ते श्रीरङ्गहर्म्याङ्गणकनकलते न क्षणं ल-
क्ष्यमासन् ॥११॥ मनसि विलसताऽक्ष्णा मत्तिगिद्वाञ्जनेन श्रुति-
शिरसि निगूढं त्वन्निधिं ते वीक्षमाणाः । निधिमपि महितानं सुज्ञे
येऽपि धन्याः ननु भगवति दैवी सम्पदं तेऽभिजाता ॥१२॥ अस्ये
शाना जगत इति तेऽधीमहे यां महद्धि श्री ! श्रीसूक्तं चद्गुसुखपते
तां च शाखानुशाखम् । ईष्टे कश्चिज्जगत इति यः पौरुषे सूक्त उक्तः
तं च स्वत्कं पतिमधिजगावुत्तरश्चाऽनुवाकः ॥१३॥ उद्धाहुस्तनामु-
पनेपदसानाह नैका नियन्त्री श्रीमद्रामायणमपि परं प्राणिति त्व य
रित्रे । सतीरोऽस्मज्जननि यतो सेतिहासैः पुराणैः निम्नुर्वेदानपि
च ततसे त्वन्महिम्नि प्रमाणम् ॥१४॥ आब्रुग्रामनिगामकादपि नि-
र्भोगासर्जनिर्वाहकार्दैश्वर्य यदिहोचरोत्तरगुणं श्रीरङ्गभर्तुःप्रिये । तुङ्गं
२ङ्गलमुज्ज्वलं गरिमवत्पुण्यं पुनः पावनं धन्यं यत्तददश्च वीक्षणभु
यस्ते पश्यपा विभुपः ॥१५॥ एको मुक्तातपत्रमचलमणिगणारकारि-
मौलिर्मनुष्यः, द्व्यग्द्वन्द्वावलस्थो न गणयति नवान्यत्क्षणं क्षोणि-
पालान् । यस्तस्मै तिष्ठतेऽन्यः कृपणमशरणो दर्शयन्दन्तपङ्क्ती,

रं श्रीरङ्गराजप्रणयिनि! नयनोदञ्चितन्यञ्चिताभ्याम् ॥१६॥ रति-
र्मतिसरस्वतीधृतिसमृद्धिसिद्धिश्रियः सुधासखि! यतोमुखं चिचलिरस-
र भ्रूलता । ततोमुखमपेन्दिरे! बहुमुखीमहम्पूर्विकां विगाह्य च वरं
पदाः परिवहन्ति कलङ्कपाः ॥ १७ ॥ सहस्थिरपरित्रसद्विरि
ञ्चनाकिञ्चनैः अनोकहबृहस्पतिप्रबलविकल्पप्रक्रियम् । इदं मद
सदात्मना नखिलमेव निम्नोन्नतं कटाक्षतदुपेक्षयोस्तव हि लक्ष्मि!
तत्ताण्डवम् ॥ १८ ॥ कार्ये शंसति योग्यतां चिदचितोरन्योन्यमालि-
ङ्गतोः, भूताहंकृतिबुद्धिपञ्चकरणीस्तान्त्वप्रवृत्तीन्द्रियैः । अण्डाना
ञ्च परस्सहस्रमकरोत्तान्भूर्भुवःस्वर्वतः , श्रीरङ्गेश्वरदेवि! ते विहृतये
सङ्कल्पमानः प्रियः ॥ १९ ॥ शब्दादीन् विषयान् प्रदर्श्य विभवं
विस्मार्य दास्यात्मकम् , वैष्णव्या गुणमायया ऽऽत्मनिवहान् विप्लाव्य
पूर्वः पुमान् । पुंसा पण्यवधूविडम्बिवपुषा धूर्तानिवाऽऽपालयन् , श्री
रङ्गेश्वरि! कल्पते तव परीहासात्मने केलये ॥ २० ॥ यद्दूरे मनसो
यदेव तमसः पारे यदत्यद्भुतं यत्कालादपचेलिमं सुरपुरी यद्गच्छतो
दुर्गतेः । सायुज्यस्य यदेव सूतिरथवा यद्दुर्ग्रहं मद्गिरां तद्विष्णोः
परमं पदं तव कृते मातस्समाम्नासिषुः ॥२१॥ हेलायामखिलं चरा
चरमिदं भोगे विभूतिः परा पुण्यास्ते परिचारकर्मणि सदा पश्यन्ति
ये सूरयः । श्रीरङ्गेश्वरदेवि! केवलकृपानिर्वाह्यवर्गे वयम् , शेषित्वे
परमः पुमान्परिकरा ह्येते तव स्फारणे ॥२२॥ आज्ञानुग्रहभीमको
मलपुरीपाला फलं भेजुषां याऽयोध्येत्यपराजितेति विदिता नाकं परेण
स्थिता । भावैरद्भुतभोगभूमगहनैस्सान्द्रा सुधास्यन्दिभिः श्रीरङ्गे
श्वरगेहलक्ष्मि! युवयोस्तां राजधानीं विदुः ॥२३॥ तस्यां च दर-
त्कृपावन्निरवधिजनताविश्रमार्हावकाशं सङ्कीर्णं दासवृन्दाकलितपरि
कर्मैःपुम्भिरानन्दनिघ्नैः । स्नेहादस्थानरक्षाव्यसनिभिरभयं शार्ङ्गच-

फामिमु ध्यैः आनन्दं कार्णनं श्रीभगवति! युवयोराहुराश्थानरत्नम्॥२४
तत्र स्मस्पर्शगन्ध स्फुरदुपरिफणारत्नरोचिर्वितान, सिनी सोऽनन्त-
भोगं तदुपरि नयता स्थिमेकातपत्रम् । तैस्तैः कान्तेन शान्तोदि-
तगुणनिभरैरर्हता त्वामसंरुयैः, अन्योन्याह्रितनिष्ठापनरसगहनान्
देवि! बध्नासि भोगान् ॥२५॥ भोग्या वामपि नान्तरीयकतया पुष्पा-
ङ्गरागैस्समं निवृत्तप्रणय, तिमाहनविधौ नीताः परीनाहताम् । देवि!
त्वामनु नीलया सह मही देव्यसहस्रं तथा याभिस्त्वं स्तनबा,-
ह्यिभिरिव स्वाभिःप्रियं श्लाघसे ॥२६॥ ते साध्यास्सन्ति देवा ज-
ननि! गुणवपुर्वेषवृत्तस्वरूपैः भोगैर्वा निर्विशेषास्समवयस इव ये नित्य
निर्दोषगन्धाः । हेश्रो! श्रीरङ्गभर्तुस्तव च पदवरीचारवृत्त्यै सदाऽपि
प्रेमप्रद्राणभावाविलहृदयहठात्कारकैङ्कर्यभोगाः॥२७॥ स्वरूपं स्वात-
न्त्र्यं भगवत इदं चन्द्रवदने! त्वदाश्लषोत्कर्षाद्भवति खलु निष्कर्ष-
समये । त्वमासीमातः श्रीः कमितुरिदमित्थन्त्वनिमवस्तदन्तर्भा-
वात्सां न पृथगभिधत्ते श्रुतिरपि ॥२८॥ तव स्वर्शादीशं स्पृशति क-
मले! मङ्गलपद तदिदं नोपाधेरुपनिपतित श्रीरसि यत । प्रसूनं पु-
ष्यन्तीमपि परिमलर्द्धि जिगदिपुः न चैवन्त्वादेवं स्वदत इति कश्चि-
त्कनयते ॥२९॥ अपाङ्गा भयासो यदुपरि परं ब्रह्म तदभूदमी यत्र
द्वित्रास्स च शतमखादिस्तदधगत् । अतः श्रीराम्नायस्तदुभयमु
खीत्वां प्रणिजगौ प्रशस्तिस्सा राज्ञो यदपिच पुरीकोशधनम्॥३०॥
स्वतः श्रीस्त्वं विष्णोः स्वमसि तत एवैष भगवान् त्वदायत्तर्द्धित्वेऽप्य-
भवदपराधीनविभवः । स्वया दीप्त्या रत्नं भवदपि महार्घं न विगुणं
नकुण्ठस्वातन्त्र्यं भवति च न चान्याहितगुणम् ॥३१॥ प्रशकुनत
लज्योतिर्ज्ञानैश्वरीविजयप्रथा प्रणतवरणप्रेमक्षेमङ्करत्वपुरस्सराः । अपि
परिमलः कान्तिर्लावण्यमर्चिरितीन्दिरे! तव भगवतश्चैते साधारणा

गुणराशनः ॥२२॥ अन्येऽपि यौवनमुखा युवयोस्तमानाः श्रीरङ्ग-
मङ्गलविजृम्भणवैजयन्ति । वसिस्तव त्वयि च तस्य परस्परेण सं
स्पर्धं दर्पण इव प्रचुर स्वदन्ते ॥२३॥ युवत्वादौ तुल्येऽप्यपरवश-
ताशत्रुशमनस्थिरत्वादीन्कृत्वा भगवति गुणान्पुंस्त्वसुलभान् । त्वयि स्त्रीत्वैकान्तान् प्रदिमपतिपारार्थ्यकरुणाक्षमादीन्वा
भोक्तु भवति युवयोरात्मनि भिदा ॥२४॥ घनकनकद्युती युवदशा-
मपि मुग्धदशां युवतरुणत्वयोरुचितमाभरणादि परम् । भुवनसमान-
देशविनिवेशि विभज्य हरौ त्वयि च कुशेशयोदरविहारिणि निर्वि
शास ॥२५॥ अङ्गं ते मृदुशीतमुग्धमधुरोदारैर्गुणैर्गुम्फितः, क्षीरा
ब्धेः किमजीपता शुपगता मन्ये महार्घं रतनः । इन्दुः कल्पलतासु
धामधुमुखा इत्यादिला वर्णना, श्रीरङ्गेश्वरि ! शान्तका मकुर्यं
दिव्य यतुर्नार्हति ॥२६॥ प्रणमदनुविधित्सावामनानामग्रे प्रणयिप-
रिचिर्चपादुश्चितं पार्श्वकेन । कनकनिकषचञ्चच्चम्पकस्रक्समानप्र-
वरमिदमुदारं वर्ष्म वाचामभूमि ॥२७॥ एकं न्यञ्चय नतिक्षमं मम
परं चाकुञ्चय पादाम्बुजं मध्येविष्टरपुण्डरीकमभयं विन्यस्य हस्ता
म्बुजम् । त्वां पश्येम निषेदुषीं प्रतिकलं कारुण्यकूलङ्कषस्फारापाङ्ग
तरङ्गमम्ब ! मधुर मुग्धं मुख बिभ्रतीम् ॥२८॥ सुरभितनिगमान्त
वन्दिषीयेन्दिरायाः, तव कमलपलाशप्रक्रियं पादयुग्मम् । वहति
यदुपगन्दवजयन्ती शिरसाम्भ स्तुतिभिरिव नवत्वं कान्तवाहान्त-
राले ॥२९॥ स्वस्वीकारकलावलेपकलुषा राज्ञा दृशो दुर्वेना नित्यं
त्वन्मधुपानमत्तमधुपश्रीनिर्भराम्या पतिम् । दृग्भ्यामेव हि पुण्डरीक
नयन वेदो विदामास ते साक्षात्लक्ष्मि' तराङ्कालोकाभिरः काका
कृपा वर्ण्यते ॥३०॥ आनन्दात्मभिरीशमज्जनमदक्षीवालसैरगल
प्रेमार्द्रैरपिकूलमुद्रङ्कयामम्लानितास्वादशै । पद्मे ! ते प्रतिदिन-

चन्द्रकलिकब्रह्मादिविष्कम्भकैः, ऐश्वर्याद्भगवद्वदेश्शरणे मां पालया- ऽऽलोकितैः॥४१॥ पादारुन्तुदमेव पङ्कजरजश्चेटीभृशालोकितैः अ- म्लानिरथाम्बा मातृमविधां लीलारविन्दग्रहः। डोला ते नम्मा- लैया हरिभुजे हास्यशब्दास्पदं केन श्रीरतिकोमला तनुरियं वाचां विमर्दक्षमा ॥४२॥ आमर्यादमकण्टकं स्तनयं नाद्यापि नाऽऽलो कितभ्रूभेदस्मितविभ्रमा वहति वा नैसर्गिकस्ताऽऽशः। इत्थं शैश- वयौवनव्यतिकरो गात्रेषु ते सौरभं भोगस्रोतसि कान्तमेशिककरग्रहेण गाहक्षमः ॥४३॥ आमोदाद्भुतजालि यौवनदशाल्याकोचमम्लानिग- न्धौन्दर्यामृतसेकशीत्यमिद लावण्यपूर्णार्थितम्। श्रीरङ्गेश्वरि को मलाङ्गसुमनस्यन्दमणं देवि ते कान्तोरःप्रतियत्नमर्हति कविं धि- ङ्नामकाण्डाकुलम् ॥४४॥ मर्मरज्ञो रमसिरा व्यतिविध्ययुतः कान्तोपभोगललितैर्ललिताङ्गयष्टिः। पुष्पावलीव रसिकभ्रमरोपभुक्ता त्व दवि नित्यमभिनन्दयते मुकुन्दम् ॥४५॥ वनकरशनामुक्ता- हारहारलताटिका म णिनरतुलाकोटिग्रावैर्जनार्दनजीवित्का। प्रकृ तिमधुर गात्रे जागर्ति मुग्धविभूषणैर्वलयश्रकलैर्दुग्धं पुर्यश्च कनक लता यथा ॥४६॥ स मान्यभोग्यमपि कौस्तुभमेत्ययन्ती पञ्चायु धादि रमणः स्वयमेर विभ्रत्। तद्वास्वेदमिव ते परिकर्तुकामः श्रीरङ्गधाममणिमञ्जरि! गाहते त्वाम् ॥४७॥ यदि मनुजतिरश्चां लीलया तुल्यवृत्तेः अनुजनुरनुरूपा देवि नावातरिष्यः। अमर- समभविष्यत्कर्म नाथस्य मातः! दग्दलदरविन्दोदन्तकान्तायताक्षि४८ स्खलितकटकमाल्यैर्दोर्भिरब्धिं मुरारेः भगवति! दधिमाथं मथ्नतः श्रान्तिशान्त्यै। अमृततरङ्गावर्ततः प्रादुरासीः स्मितनयनसुधा- भिस्सिञ्चती चन्द्रिकेव ॥४९॥ मातर्मैथिलि! राक्षसीस्त्वयि तदैवार्द्रा- पराधास्त्वया रक्षन्त्या पवनात्मजाल्लघुतरा रामस्य गोष्ठी कृता।

काकं तं च विभीषणं शरणमित्युक्तिक्षमौ रक्षतः सा नस्सान्द्र महागमस्सुखयतु क्षान्तिस्तवाऽऽकस्मिकी ॥ ५० ॥ मातर्लक्ष्मि! यथैव मैथिलजनस्तेनाऽध्वना ते वयं त्वद्दास्यैकरसाभिमानसुभगैर्भावैरिहाऽमुत्र च। जामाता दयितस्तवेति भवतीसम्बन्धदृष्ट्या हरिं पश्येम प्रतियाम याम च परीचारान् प्रहृष्येम च ॥ ५१ ॥ पितेव त्वत्प्रेयाञ्जननि! परिपूर्णागसि जने हितस्रोतोवृत्त्या भवति च कदाचित् कलुषधीः। किमेतन्निर्दोषः क इह जगतीति त्वमुचितै-, रुपायैर्विस्मार्य स्वजनयसि माता तदसि नः ॥ ५२ ॥ नेतुर्नित्य सहायिनी जननि! नस्त्रातुं त्वमत्राऽऽगता, लोके त्वन्महिमावबोध बधिरे प्राप्ता विमर्दं बहुं। क्लिष्टं ग्रावसु मालतीमृदु पदं विश्लिष्य वासो वने, जातो धिक् करुणां धिगस्तु युवयोः स्वातन्त्र्यमत्यङ्कुशम् ॥ ५३ ॥ अधिशयितवानब्धिं नाथो ममन्थ ववन्ध तं, हर धनुरसौ वल्लीभङ्गं वभञ्ज च मैथिलि। अपि दशमुखीं लूत्वा रक्षः कबन्धमनर्तयत्, किमिव न पतिः कर्ता त्वद्बाहुचुम्बु मनोरथः ॥ ५४ ॥ दशशतपाणिपादवदनाक्षिमुखैरखिलैः, उपि निज वैभवरूप्यविभवैरनुरूपगुणैः। अनतपोरतैश्च रसयन् कमिता कमले! क्वचन हि विभ्रमभ्रमिमुखे विनिमज्जति ते ॥ ५५ ॥ जननभवन प्रीत्या दुग्धार्णवं बहुमन्यसे, जननि! दयितप्रेम्णा पुष्णासि तत् परमं पदम्। उदधिपरमव्योम्नोर्विस्मृत्यमादृशरक्षणक्षममिति धिया भूयः श्रीरङ्गधामनि मोदसे ॥ ५६ ॥ औदार्यकारुणिकताश्रितवत्सलत्वपूर्वेषु सर्वमतिशायितमत्र मातः! । श्रीरङ्गधाम्नि यदुताऽन्यदुदाहरन्ति, सीतावतारमुखमेतदमुष्य योग्या ॥ ५७ ॥ ऐश्वर्यमक्षरगतिं परमं पदं वा, कस्मैचिदञ्जलिभरं वहते वितीर्य। अस्मै न किञ्चिदुचितं कृतमित्यथाम्ब!, त्वं लज्जसे कथय कोऽयमुदारभावः ॥ ५८ ॥ ज्ञानक्रियाभजनसम्पद

किञ्चनोऽहं इच्छाधिकारशकनानुशयानभिज्ञः । आगांसि देवि! युवयोरपि दुःसहानि, बध्नामि मूर्खचरितस्तव दुर्भरोऽस्मि ॥५९॥ इत्युक्तिकैतवशतेन विडम्बयामि, त्वामम्ब! सत्यवचसः पुरुषान् पुराणान् । यद्वा न मे स्वबलं तव पादपद्मलाभे त्वमेव शरणं विधिना कृताऽसि ॥ ६० ॥ श्रीरङ्गे शरदश्शतं सह सुहृद्वर्गेण निष्कण्टकं, निर्दुःखं सुसुखं च दास्यरसिकां भुक्त्वा समृद्धिं पराम् । युष्मत्पादसरोरुहान्तररजः स्याम त्वमम्बा पिता, सर्वं धर्ममपि त्वमेव भवनः स्वीकुर्वरुस्मात्कृपाम् ॥ ६१ ॥

॥ श्रीगुणरत्नकोशः समाप्तः ॥

श्रीकूरनारायणमुनिभिरनुगृहीतं
श्रीसुदर्शनशतकम् ।

श्लेशविंशतिकरामयस्य चकार चक्रस्तुतिं निवृत्तये ।
समाश्रयेऽहं परकूरणीं यः तं कूरनारायणनामकं मुनिम् ॥

ज्वालावर्णनं प्रथमम्—

सौदर्शन्युज्जिहाना दिशि विदिशि तिरस्कृत्य सावित्रमर्चिः बाह्या बाह्यान्धकारक्षतजगदगदङ्कारभूम्ना स्वधाम्ना । दोःखर्जूदूरगर्जद्विबुधरिपुवधूकण्ठवैकल्यकल्या ज्वाला जाज्वल्यमाना वितरतु भवतां वीप्सयाऽभीप्सितानि ॥१॥ प्रत्युद्यातं मयूखैर्नभसि दिनकृतः प्रासमेवं प्रभाभिः, धूमो सौमेरवीभिर्दिवि चरितमिवं दीप्तिभिर्देवधाम्नाम् । भूपृष्ठे भवते च स्फुटतु मरुदिग्भ्रान्तमन्द्रस्फुलिङ्गं, चाक्रं जाग्रन्मजार त्रिभुवनविजयव्यग्रमुग्रं महस्त्व ॥ २ ॥ पूर्णं पूर्वस्तु-भानां सुमहति लसतस्सोमबिम्बालवाले, बाहाशाखावरुद्धक्षितिग-

शनदिवथक्रराजद्रुमस्य । ज्योतिश्छत्रा प्रवालः प्रकटितसुमनस्स-
म्पदुत्तमलक्ष्मीं, पुण्यावाशासुखेषु प्रदिशतु भवतां सप्रकारं प्रहर्षम्
॥३॥ अरादारात् सहस्राद्विसरति विमलश्रेयद्वादयक्ष्मात्, नामे-
र्भास्वत्सनाभेर्निजविभवपरिच्छिन्नभूमेश्च नेमेः । आम्नायैरेकं-
कण्ठैः स्तुतमहिममहो माधवीयस्य हेतेः, तद्दो दिक्ष्वेधमानं चत-
सृषु चतुरः पुष्यतात् पूरुषार्थान् ॥ ४ ॥ श्यामं धामप्रसुत्या क-
चन भगवतः क्वापि चक्र प्रकृत्या, शुभ्रं शेषस्य भासा क्वचन मणि-
रुचा क्वापि तस्यैव रक्तम् । नीलं श्रीनेत्रकान्त्या क्वचिदपि मिथुनं
स्याऽऽदिमस्येव चित्रं, व्यातन्वानं वितानश्रियमुपचिनुताच्छर्म
चक्रभानम् ॥ ५ ॥ शंसन्त्युन्मेषमुच्छोपितपरमहसो भास्वतः
कैटभारेः इन्धे सन्ध्येव नक्तञ्चरविलयकरी या जगद्वन्दनीया ।
चन्धूकच्छायमन्युच्छविघटितघनच्छेदमेजस्विनी सा, राथाङ्गी
रश्मिभंगी प्रणुदतु भवतां प्रत्यहोत्थानमेनः ॥ ६ ॥ साम्यं धूम्या
प्रवृद्धया प्रकटयति नभस्तारकाजालकानि, स्फौलिङ्गीं यान्ति
कान्तिं दिशति यदुदये मेरुरङ्गारशङ्काम् । अग्निर्मर्यार्चिरैक्यं भजति
दिननिशावल्लभो दुर्लभाभो, ज्वालावर्तोऽपि स्तः प्रहरणपतिजं
धाम यस्तद्विनोतु ॥ ७ ॥ दृष्टेऽप्यव्योम चक्रे विकचनवजपासन्नि-
काशे सकाशं, सर्भानुर्भानुरेष स्फुटमिति कलयन्नागतो वेगतो
ऽस्य । निष्टतो यन्निवृत्तो विधुमिव सहसा स्वदुमप्यापि नेष्टे, घर्मांशु
ते घटन्तामहितविहतये भानवो भास्वरा वः ॥ ८ ॥ देवं हेमाद्रितुंगं
पृथुभुजशिखरं बिभ्रतीं मध्यदेशे, नाभिद्वीपाभिरामामरविपिन-
वर्तीं शेषशीर्षासनस्थाम् । नेमिं पर्यायभूमिं दिनकरकिरणादृष्टसीमः
परीत्य, प्रीत्यै चक्रवालाचल इव विलसत्वस्तु दिव्यास्त्ररश्मिः
॥९॥ एकं लोकस्य चतुर्द्विविधमनुदरकर्म नम्रत्रिनेत्रं, दात्रर्थानां
चतुर्णां शमवदरिणं पञ्चतां षड्गुणाढ्यम् । सप्तार्चिश्शोचिता
ष्टापदनवकिरणश्रेणिरञ्जद्दशाशं पर्यस्यद्दश्शताङ्गावयवपरि-

भृढज्योतिरीतीस्सहमम् ॥ १० ॥ उच्चण्डे यच्छिखण्डे निविडयति नभःक्रोडमक्रोऽटति धाम्, अभ्यस्य प्रौढतापग्लपितवपुरपो भिभ्रतीरभ्रपंक्तीः। धत्ते शुष्यत्सुधौतसो निधुरपमधुन क्षौद्र कोशस्य साम्यं, रक्षन्त्वस्त्रप्रमोस्ते रचितसुचरितव्युष्टयो घृष्टयो वः ॥ ११ ॥ पर्वांघोदीर्घिकाम्भस्सनिधरतटे गैरिकाम्बु प्रपात, सिन्दूरं कुञ्जराणां दिशिदिशि गगने सान्ध्यमेघप्रबन्ध। पारावारे प्रवालो घनभुवि च तथा प्रेक्ष्यमाणः प्रमुग्धं, साधिष्ठ वः प्रमोदं जनयतु दनुजद्वेषिणस्स्वंपरादिः ॥ १२ ॥ भानो भा नो त्वदीया स्फुरति कुमुदिनीमित्र! ते कुत्र तेजः, ताग! स्ताऽऽरादयी रोसनल! न भवतः स्वैरमस्मद्दाचिः। शंमन्तीरथं नभःस्था यदुदयसमये चक्रराजांशवस्ते, युष्माकं प्रौढतापप्रसरभवगद्वापक्रमाय क्रमन्ताम् ॥ १३ ॥ जग्ध्वा कर्णेषु दूर्वाङ्कुरमरिसुदृगामक्षिपु स्वर्णधूनां, पीत्वा चाऽम्भश्चरन्त्यः सत्रपमनुगता वल्लवेनाऽऽदिमेन। गावो यद्यक्रमर्त्ुः परममृतरम प्रश्रितानां दुहानाः, क्ष्वेद्धिक्ष्वालोनत्लुप्तनिश्रुरनतमसः मातुरन्धां वहन्ताम् ॥ १४ ॥ सेनां सेनां मघोनो महति रणमुखेऽलं भयांलम्भयन्तीः उत्सेकोष्णालुदोष्णा प्रथमदिविषद्धामान्लीयांऽालीढे। विश्व विश्वम्भराघे रथपदधिपते लीलया पालयन्ती,शृद्धिस्सा दीधितीनां वृजिनमनुजनुर्माऽजेयताऽजितं वः॥१५॥ तप्ता स्वेनोष्मणेव प्रतिभटवपुषामस्रधारा धयन्ती, प्रासेन क्षीबमावं प्रतिदिशमकृत् तन्वती घूर्णितानि। विंशाखिस्फोटशब्दं प्रकटयति पटून् याऽऽहन्त्यट्टहासान्, भामा वः सन्दनाङ्गप्रभुमुदयिनी स्पन्दता चिन्तताय ॥ १६ ॥ ढेनेगसेव्यमानो दनुजभटभुजादण्डदर्पोष्मतंसः, आशारोधोतिलङ्घी लुठदुडुपटलीलक्ष्यडिण्डीरपिण्डः। रिङ्गज्जालातरङ्गस्थितिरिपुनरुत्पातपातोग्रमार्गः, चाकोरश्शोचिरोधस्समयतु दुरितापद्वरं दायनाद्रिम् ॥ १७ ॥

भ्राम्यन्ती संश्रितानां भ्रमशमनकरीच्छन्नसूर्यप्रकाशा, सर्वलोका-
नुरूपा रिपुहृदयतमस्कारिणी निस्तमस्का । धारासंपातिनी च
प्रकटितदहना दीप्तिरस्त्रेशितुर्वः, चित्रा भद्राय विद्रावितविम
तजना जायतामायताय ॥ १८ ॥ निन्ये वन्येव काशी दवशि-
खिजटिलज्योतिषा येन दाहं, कृत्यावृत्त्या विलिल्ये शलभसुल
भया यत्र चित्रप्रभावे। रुद्रोऽप्यद्रेर्दुहित्रा सह गहनगुहां यद्भयादभ्य
यासीत्, दिश्याद्दिश्यार्चितो वस्स शुभमनिभृतं शौरिहेतिप्रतापः
॥ १९ ॥ उद्यन् बिम्बादुदाराम्भयनजलहिमं मार्जयन् निर्जरीणां,
अज्ञानध्वान्तमूर्धाकरजनिरजनीमज्जनव्याञ्जिताध्वा, । न्यक्कुर्वाणो
ग्रहाणां स्फुरणमपहरन्नर्चिषः पावकीयाः, चक्रेशार्कप्रकाशो दिशतु
दश दिशो व्यश्नुवानं यशो वः ॥ २० ॥ वर्गस्य स्वर्गधाम्नामपि
दनुजनुषां विग्रहं निग्रहीतुं, दातुं सयोयलानां श्रियमतिशयिनीं
पत्रभङ्गानुवृत्त्या । योऽङ्के देदीप्यते या युगपदपि पुरो भूतिमध्या
प्रकृत्या, सा वो नुधादविद्यां द्युतिरमृतरसस्यन्दिनीस्यान्दनाङ्गी २१
दाहं दाहं सपत्नान् समरभुवि लसद्भस्मना वर्त्मना यान्, क्रव्यादप्रे
तभूतायभिलषितपुषा प्रीतकापालिकेन । कङ्कालैः कालधौतं
गिरिमिव कुरुते यः स्वकीर्तेर्विहर्तुं, घृष्टिस्सान्द्रप्रियं वस्स कलमुपनयत्वाशु
धाम्रेसरस्य २२ दग्धानां दानवानां सभसितनिचयैरस्थिभिस्सर्वशुभ्रां,
पृथ्वीं कृत्वापि भूयो नवरुधिरझरी कौतुकङ्क्षणपेभ्यः। कुर्वाणं वाष्पपूरैः
कुचतटघुसृणक्षालनैस्तद्वधूनां, पापं पापच्यमानं शमयतु भवतां
शस्त्रराजस्य तेज ॥ २३ ॥ मायाम्भोधं ललाटानल इति मदनद्वेषिणा
ध्यायतेव, सृष्टां प्रोद्यद्दिवासाम्बुजदलपटलप्लोषपुञ्जप्यतेव ।
वज्राग्निर्मांस नाश व्रजदिति चकितेनेव शक्रेण वन्द्यैः स्तोत्रैरस्त्रेश्वरस्य
रस्य द्यतु दुरितं शतं द्योतमाना द्युतिर्वः॥२६॥इति ज्वालवर्णनं प्रथमम्

अथ नेमिवर्णनं द्वितीयम्—

सव्यासे गात्रयन्ती शलभकुलमिव ज्वालया लेलिहाना, घोषैः स्वैः क्षोभयन्ती विघटितभगवद्योगनिद्रान् समुद्रान्। व्योदोरः प्रौढचार स्फुटितरदुरदत्कीकसक्षुण्णदैत्यं, नेमिस्पर्दर्शनी वः श्रियमतिशयिनीं दासतादाशतान्तर् २५ धारा चक्रस्य तत्त्वगगनकणविततिद्योतितद्युप्रचारा पारावारान्तुरकथनपितुनितौचालपातालयात्रा। गोत्राद्रिस्फोटशब्दप्रकटितनसुधामण्डली चण्डयाना, पन्थानं वः प्रदिश्यात् प्रजननकुशला पाप्मनामात्मनीनम् ॥ २६ ॥ यात्रा या शातलोका प्रकटितरुपत्राससुद्रे समुद्रे, सव्यामन्त्रा सहोल्मा कृतमगकदगस्पन्ददाना ददाना। हानिं हा निन्दितानां जगति परिपिशं दानवीनां नवीनां, चक्रे चक्रेशनेमिश्शमुपहरतु सा सप्रभावप्रभावः॥ २७ ॥ पत्राण्यमित्रान् दिधक्षौ प्रविशति वलिनो धाम निस्सीमधाम्नि, प्रस्तावस्ताप्शीर्गैः प्रगुणितसिकतो मौक्तिकैश्शार्केकैः। रात्रिनीरामपारां प्रकटयति पुनरंरिदाराश्रुपूरैः,वृद्धिं निर्याति निर्यापयतु नवुरितान्यस्त्रराजप्रधिर्वः ॥ २८ ॥ कञ्चातालेन कतवनयकगमणीन् कल्पदीपस्य मुञ्चन् पातालान्त प्रपतो निखिलमपि तमः स्वेन धाम्ना निगीर्य। दैतेयप्रेयसीनां वसति हृदि हतप्रेयसां भूयसां यः, चक्राग्रीयाग्रदेशो दहतु विलसितं बहुमासंहमां वः २९ कृष्णाम्भोदस्य भूयो कृतनयननयन्त्या हतिभिर्मरस्य, प्राप्सामावेदयन्ती प्रतिभटलुदयामुदूढां बाप्पवृष्टिम्। निष्प्रत्यापदश्रोत्नभमरचप्राजितरुजिह्वाना, कीर्तिं शकेतकीभिः प्रथयतु सदृशीं चञ्चला चक्रधारा ॥ ३० ॥ वप्रायां भेदनीयःपरिणतिमखिलश्लाघनीयां दधान, क्षुण्णा नक्षत्रमालां दिशि दिशि विकिरन् विद्युता तुल्यकल्पः। निर्याणेनोल्कटेन प्रकटयति नवं दानवारिप्रकर्षं, चक्राधीशस्य मद्रो वयतु भरतां सर्वधाविश्रुतिम् ॥ ३१ ॥ नाकौकल्लगुजगुट्टनविघटितस्कन्धनीरन्धनिर्यत्, नव्यक्रव्याशमव्यग्रनतस्खलमज्जालजिह्वालराज्ञिम्।

र्थ दृष्ट्वा सांयुगीने पुनरपि विदधत्याशिषो चीर्णदृष्टं, गीर्वाणा नि-र्वृणाना वितरतु स नयं त्रिष्णुहेतिप्रधिर्वः ॥ ३२ ॥ धन्याधन्यस्य धारासलिलमिव घनं दुर्गतस्येव दृष्टिः ज्ञात्यन्धस्येव पद्मोः पद-विहृतिरिव प्रीणनी प्रेमभाजाम् । पत्युर्मायाक्रियायां प्रकटपरिणतिर्विश्वरक्षाक्षमायां, मायामायामिनीं वस्त्रटयतु महती नेमिरत्रे-श्वरस्य ॥ ३३ ॥ त्राणं या विष्टपानां वितरति स्म यया कल्प्यते कामपूर्तिः, न स्थातुं यत्पुरस्तात् प्रभवति कलयाऽप्योषधीनाम-धीशः । उन्मेषो याति यस्या न समयनियतिं सा श्रियं वः प्रदेयात् न्यक्कृत्य द्योतमाना त्रिपुरहरदृशं नेमिरब्जेश्वरस्य ॥ ३४ ॥ नक्षत्रक्षोदभूतिप्रकरविकिरणप्रेक्षिताशावकाशा, जीर्णैः पर्णैरिव घा जलधरपटलैश्चूर्णितैरूर्णनाना । अजानाजानराजानतरिपुजनतारण्यमावर्तमाना, नेमिर्वात्येव चाक्री प्रणुदतु भवतां संहतं पापतूलम् ३५ क्षिप्त्वा मेघप्यशाटीमिव जलदघटां जिष्णुकोदण्डचित्रां, तारापुञ्जं प्रसूनाञ्जलिमिव विपुले व्योमरङ्गे विकीर्य । निर्वेदग्लानि-चिह्नप्रभृति परशातनात दानवेन्द्रान्, नृत्यन नारदपद्धये नट इव तनुतां शर्म चक्रप्रधिर्वः ॥ ३६ ॥ दौर्गत्यप्रौढतापप्रतिभट इव तनुतां विद्युदालम्भजन्ती, गर्जन्ती भीतिकम्पाभिर्ज्वलदनलशिखाविभवा विचकृत्स्नेत्रजन्ती, गर्जन्ती पीस्त्रिपाभिर्ज्वलदनलशिखोद्दाम सौदामनीका । अव्यात् अव्यादव्रष्टीनपनजलभरैर्दिक्षु नव्यानताव्यान्, पुष्यन्ती सिन्धुदूरान् वधचरणरतैर्नेमिकादम्बिनी वः ॥३७॥ गन्दोई दानरानामजममजलियाऽऽरुम्य जाज्वल्यमाने, यद्वाद्याय जुहृविदशपरिषद् रासभमगप्रदायी । स्तोत्रै ब्रह्मादिगीर्भिर्भुवनपरिमर्द श्रुद्धत्रप्रयोगे, प्राप्तस्त्वद्ग्राम सत्रं प्रधिरसुरारिपोः प्रार्थितं प्रस्तुतां वः ॥३८॥ इति नेमिवर्णनम् ।

अथ अब्जवर्णनं तृतीयम्—

उत्पातालातकल्पान्यसुरपरिषदामाहवप्रार्थिनीनां, अध्यानध्वानघोषप्रपञ्चतमः क्षेपदीपोपमानि । त्रैलोक्यागारभारोद्-

द्धनसहमणिस्तम्भसम्पत्सखानि, त्रायन्तामन्तिमायां विपदि सपदि चोऽराणि सौदर्शनानि ॥ ३९ ॥ ज्वालाजालप्रवालस्तवकितशिरसो नाभिमालालयन्त्य', सिक्ता रक्ताम्बुपूरैश्चकलितवपुषां शात्रवाणीकिनीनाम् ॥ चक्राक्रीडप्ररूढा भुजगशयभुजोपघ्ननिघ्नप्रचाराः, पुष्पन्त्यः कीर्तिपुष्पाण्यरकनकलताः श्रीतये वःप्रथन्ताम् ॥ ४० ॥ ज्वालाजालाश्चिमुद्रं क्षितिजलयमिवाऽऽयिभ्रती नेमिचक्रं, नागेन्द्रस्येव नाभेः फणपरिषदिव श्रेष्ठरत्नप्रकाशा । दत्तां वो दिव्यहेतेर्मतिमरविततिः स्यात्तसाहस्रमङ्ख्या, सङ्ख्यावत्सङ्घ चित्तश्रवणहरगुणस्निग्धसन्दर्भगर्भाम् ॥ ४१ ॥ अक्लेशोपक्रमाणां वहुविधविमतध्येदसंमोदितानाम्, सेवायै देवतानां दनुजकुलरिपो पिण्डिकाद्यङ्गभाजाम् । तत्तद्धामान्तसीमाविभजनविधये मानदण्डायमाना, भूमानं भूयसा वो दिशतु दशशती भास्वराणामराणाम् ॥ ४२ ॥ ज्वालाकल्लोलमालानिविडपरिसरां नेमिवेलां दधाने पूर्णेनाक्रान्तमध्ये भुवनमयहविर्भोजिना पूरुषेण । प्रस्फूर्जत्प्राज्यरत्ने रथपदजलधावेधमानैः स्फुलिङ्गैः भद्रं वो विद्रुमाणां श्रियमरवितनिर्विस्तृणाना विधत्ताम् ॥ ४३ ॥ नासीरस्वैरभग्नप्रतिभटरुधिरासारधारावसेकान् एकान्तस्मेरपद्मप्रकरसहचरच्छायया प्राप्य नाभ्या । मुक्तानीवाङ्कुराणि स्फुरदनलशिखादर्शितप्राक्प्रवालानि, अव्याघातेन भव्यं प्रददतु भवतां दिव्यहेतेरराणि ॥ ४४ ॥ दावोल्कामण्डलीव द्रुमगणगहने वाडवस्येव वह्नेः, ज्वालावृद्धिर्महाब्धौ प्रचयति तमसि प्रातरर्कप्रभेव । चक्रे या दानवानां हयकरटिघटासङ्कटे जाघटीति प्राज्यं सा वः प्रदेयात् पदमरपरिषत् पद्मनाभायुधस्य ॥४५॥

तापाद्दैत्यप्रतापातपमनुपचितात् त्रायमाणं त्रिलोकीम्, लोलज्ज्वाला कलापैः प्रकटयदभितश्चानदृष्टाम्बरान्ते । छत्राकारं शलाका इव कनककृताश्चारिदोर्दण्डलग्नं, भूयासुर्भूपयन्त्यो रथचरणभर-स्फूर्तयः कीर्तये वः ॥ ४६ ॥ नाभीशालानिखातां नहनसमुचितां वैरिलक्ष्मीवशानां, संयद्वारीहतानां समनुविदधती काञ्चनालान पङ्क्तिम् । राज्या च प्राज्यदैत्यव्रजविजयमहोत्तम्भितानां भुजानां, तुल्या चक्रारमाला तुलयतु भवतां तूलचण्डतुलोकम् ॥ ४७ ॥ आ नेमेश्चक्रवालाश्चितय इव चितताः पिण्डिकाचण्डदीप्तेः, दीप्ता दीपा इवाऽऽराङ्कनरघातमीगाहिनः पूरुषस्य । शाणे रेखायितानां रथ-चरणमये शतुशौण्डीर्यहेम्नां, रेखाः प्रत्यग्रलग्ना इव भुवनभरश्रे-णयः प्रीणयन्तु ॥ ४८ ॥ दीप्तैरर्चिःप्ररोहैर्दलवति विधृते बाहु नालेन विष्णोः, उद्यत्प्रद्योतनाभं प्रथयति पुरुषं कर्णिकाचर्णि-कायाम् । चूडालं वेदमौलिं कलयति कमले चक्रनाम्नोपलक्ष्ये, लक्ष्मीं स्फारामराणि प्रतिविदधतु वः केसरश्रीकराणि ॥ ४९ ॥ धातुस्यन्दैरमन्दैः कलुषितवपुषो निर्झराम्भःप्रपातान्, अचिन्मत्या स्वमूर्त्या रथचरणगिरेर्नेमिनाम्नीतटस्य । व्याकुर्वाणाऽरपङ्क्तिर्वि-तरतु विभुतावितर्तिं विचकोटी, कोटीरच्छत्रपीठीकटककरिघटा-चामरसङ्गिणीं वः ॥ ५० ॥ इति अरवर्णनं तृतीयम् ।

अथ नाभिवर्णनं चतुर्थम्—

ऐक्येन द्वादशानामशिशिरमहसां दर्शयन्ती मयूखं, दक्षः स्वर्लोकलक्ष्म्यास्तिलक इव मुखे पद्मरागद्रवेण । देयाद्दैतेयदर्पक्षति करणरणप्रीणितानम्भोजनाभिः नाभिर्नाभित्वमुच्चात्सुरपतिविभव स्पर्धि सौन्दर्यशालिनी नः ॥५१॥ शत्रुश्यामे शताङ्गक्षितिभृति तरलत्वक्-रङ्गे तुरङ्गैः स्वङ्गन्मानङ्गनेऽङ्गे कुपितभटमुगच्छागलुब्धप्रवाले । अस्तोकं प्रस्तुवाना प्रतिभटजलधौ पार्वणं घाडवस्य, श्रेयो वस्संवि-

धत्तां श्रितदुरितहरा श्रीभगस्तस्य नाभिः ॥ ५२ ॥ ज्वालाचूडाल कालानलचलनसमाडंबरा सांपरायं, यासावासाद मायत्सुरसुभट भुजास्फोटकोलाहलाढ्यम् । दैत्यारण्यं दहन्ती विरचयति यशोभूतिशुभ्रां धरित्रीं, सा वश्चक्रस्य नक्रस्यदमृदितगजत्रायिणी नाभिरव्यात् ॥ ५३ ॥ विन्दन्ती सान्ध्यमर्चिर्विदलितवपुषः प्रत्यनीकस्य रक्तैः, स्फायन्नक्षत्रराशिर्दिशिदिशि कणश कीकसै कीर्यमाणैः । नाकौकःपद्मलाक्षीनवमदहसितच्छायया चन्द्रपादान्, राधाङ्गी विस्तृणाना रचयतु कुशलं पिण्डिका यामिनी वः ॥ ५४ ॥ निस्सीमं निस्सृताया भुजधरणिधराघाटतः कैटभारेः, आशाकूलङ्कषैरहितबलमहाम्भोधिमासादयन्त्याः । चक्रज्वालापगायाश्चलदलहरीमालिकादन्तुराया, विभ्रत्यावर्तभावं भ्रमयतु भुवने पिण्डिका वः प्रशस्तिम् ॥ ५५ ॥ पाणौ कृत्वाहवाग्रे प्रतिभटनिजयोपार्जितां वीरलक्ष्मीं, अनीतायास्ततोऽस्याः स्वसविधमसुरद्वेषिणा पूरुषेण । प्रासादं वासहेतोर्विरचितमरुणं रश्मिभिस्सूचयन्ती, नाभिर्नो निर्मिमीतां रथचरणपतेर्नि॰॰ निर्निघाताम् ॥ ५६ ॥ डिण्डीरापाण्डुगण्डरिपुयुवतिमुखैः पिण्डिका कृष्णहेतेः, उद्दण्डाशुप्रपंचरुपरतिलकैरुक्तशौण्डीर्यचर्या । द्वित्रग्रामाधिपत्यद्रुहिणमदमपीदूषिताक्षक्षमाभृत्, सेवाहेवाकपाकं शमयतु भवतां कर्म शर्मप्रतीपम् ॥ ५७ ॥ पर्याप्तं मुक्तानि या प्रथयति कमलं या तिरोभाव्य भाति, सृष्टुस्सृष्टेर्दवीय कुवलमहितं या बिभर्ति स्वरूपम् । भूम्ना स्वेनान्तरिक्षं कवलयति च या सा विचित्रा विधत्तां, दैत्याराराति नाभिर्द्रविणपतिपदद्रोहिणीं संपदं वः ॥ ५८ ॥ धाणीयाङ्गैश्चतुर्भिस्सदसि सुमनसां द्योतमानस्वरूपा, याचन्तस्या मुरारेभिमतमखिलं श्रीरिव स्पर्शयन्ती । दुर्गेवोग्राकृतिर्या त्रिभुवन-

जननस्थेमसंहारधुर्या, मर्यादालम्बनं वः क्षपयतु महती हेतिवर्य-स्य नाभिः ॥ ५९ ॥ सम्भिरसन्तानजामिर्मधुरमधुरमस्पन्दसन्दोहिनीभिः, पाटीरैः प्रौढचन्द्रातपसुषमालोपनैर्लेपनैश्च। धूपैः कालागरूणामपि सुरसुदृशो विस्मयन्त्यो यस्याः, गन्धं रुन्धन्ति सा वधिरमसुरभिदो नाभिरव्यादभव्यात् ॥ ६० ॥ अंहस्संहत्य दग्ध्वा प्रतिजनिजनितं प्रौढसहारवन्या दुराब्धन्यानधन्यान्महति विनतिभिर्धामनि स्थापयन्ती। विश्रान्तिं शाश्वतीं या नयति रमयतां चक्रराजस्य नाभिः संयन्मोमुह्यमानात्रिदशरिपुदशासाक्षिणी साक्षिणी वः ॥ ६१ ॥ इति नाभिवर्णनं चतुर्थम्।

अथ अक्षवर्णनं पञ्चमम्—

श्रुत्वा यन्नामशब्दं श्रुतिपथकटुकं देवनक्रीडनेषु, सर्वैरिस्वैर-धत्यो भयविवशधियः कातरन्यस्तधाराः। मन्दार्थं यान्त्यमन्दं प्रति युवतिमुखैर्दर्शितोत्त्रासदर्पैः, अक्षं सौदर्शनं तत्क्षपयतु भवतामेध-मानां धनायाम् ॥ ६२ ॥ व्यस्तस्कन्धं विशीर्णप्रसवपरिकरं प्रतप्तपत्रोपमर्दम्, संयद्वर्षासु वर्षातुरखगपरिषत्पीतरक्तोदकासु। अक्षं रक्षस्तरूणामशनिवदशनैरापतन्मूर्ध्निमूर्ध्नि, स्तादक्षाधीशितुर्वः स्तवकितयशसे द्वेषिणां प्लोषणाय ॥ ६३ ॥ दीक्षां मङ्ग्रामसत्रे महति कृतवतो दीक्षिभिस्सहताभिः, जिह्वाले सप्तजिह्वे दनुजकुलहविर्जुह्वतो नेमिजुह्वा। वैकुण्ठास्त्रस्य कुण्डं महदिव निलसत्पिण्डकावेदिमध्ये, दिश्यादिश्यर्द्धिदेश्यं पदमिह भवतामक्षतोन्मेषमक्षम् ॥ ६४ ॥ तुङ्गद्दोरद्रिशृङ्गाद्भुजविजयिनः स्पष्टदानोद्यमानां, शत्रुस्तम्बेरमाणां शिरसि निपततः सत्त्वमुक्ताग्निपुञ्जे। रक्तैरभ्यक्तमूर्तेर्विदलनगलितैर्व्यक्तगौरायितर्द्धेः हर्यक्षस्यारिभङ्गं जनयतु जगतामीडितं क्रीडितं वः ॥६५ ॥ उन्मीलत्पद्मरागं कटकमिव धृतं वाहुना यन्मुरारेः दीप्तान् रश्मीन्दधानं नयनमिव यदुत्तारकं विष्टपस्य। चक्रे शार्करस्य यद्वा परिधिरभिर्दहधत्यहत्यामिवद्रा,

अक्षं पक्षे पतित्वा परिघटयतु वस्तदुरिष्टां प्रतिष्ठाम् ॥ ६६ ॥

भूतप्रभृतक्षत

सन्मितैरंशुभिर्म्यंशयघ्नीं, अक्षं चक्रस्य दत्तामेघशतशमनं दाशुषीं शेमुषीं वः ॥ ६७ ॥ पद्मोल्लासमग्रद - यज्जनयति जगतीमेघमाने प्रबोधां यस्सच्छायाममाना लसति परिसरे रोहिणी ताम्रकाम्या । नानाहेत्युसतरं प्रकटयति च यत्प्रास्तकृष्णप्रचार्ण त्रेधा भिन्नस्य धाम्नस्समुदय इव तत्पातु वश्चाक्रमक्षम् ॥ ६८ ॥ शोनैर्भिः पद्मरागद्रवसमसुपर्णैश्शोभमानावकाशम्, प्रत्यग्राशोकरागप्रतिभटवपुषा भूषितं पूरुषेण । अन्तः स्वच्छन्दमग्नोत्थितभृगुतनयं क्षत्रियाणां क्षतानां, आरब्धं शोणितौघैस्सर इव भवतो दिव्यहेत्यक्षमव्यात् ॥ ६९ ॥ मत्तानामिन्द्रियाणां कृतविषयमहाकाननक्रीडनानाम्, सृष्टं चक्रेश्वरेण ग्रहणधिषणया नारिघद्वारणानाम् । गम्भीरं यन्त्रगतं कमपि कृतधियो मन्वते यन्मदेयात्, अस्थूलां भंवित्र वस्त्रिजगदभिमतस्थूललक्ष तदक्षम् ॥ ७० ॥ प्राणादीन् सन्नियम्य प्रणिहित मनसां योगिनामन्तरङ्गे, तुङ्गं सङ्कोच्य रूपं विरचितदहराकाश कृच्छ्रासिवेत्न । प्रासं यत्पूरुषेण स्वमहिममदशे धाम कामप्रदं वः भूयात् तद्भुवस्स्वस्त्रयनरिवसितं पुष्कराक्षायुधाक्षम् ॥ ७१ ॥ विद्वान्वीक्षेण धाम्ना चरणनखभुवा वद्भासस मध्ये, चक्राध्यक्षस्य निम्नत्परिहसितजपापुष्पकोशान्प्रकाशान् । शुभ्रैरभ्रैरदभ्रैश्शरदिनत इतो व्योम विभ्राजमानं प्रातस्त्यादित्यरोचिस्ततमिव भवतः पातु गदाङ्कमक्षम् ॥ ७२ ॥ श्रीवाणीवाड्मृडान्यो विदधति भजनं शक्तयो यस्य दिक्षु प्राह व्यूहं यदाद्यं प्रथममपि गुणा भरती पाञ्चरात्री । घोरां शान्तां च मूर्तिं प्रथयति पुरुषः प्राक्तनैः प्रार्थनाभिः, भक्तानां यस्य मध्ये दिशतु तदनघामक्षमध्यक्षतां वः ॥ ७३ ॥ रक्षःपक्षेण रक्षत्क्षतममरगणं लक्ष्यलक्ष्यमार्जा, लक्ष्मी-

भर्त्सीयमाणां चलमथनभुजे वज्रशिक्षानपेक्षे । निक्षिप्य क्षिप्रमध्यक्षयति जगति यद्दक्षतां दिव्यहेतेः, अक्षामामक्षमां तत्क्षपयतु भवतामक्षजिह्नस्यमक्षम् ॥ ७४ ॥ इतिअक्षवर्णनं पञ्चमम् ।

अथ पुरुषवर्णनं षष्ठम् ।

ज्योतिश्चूडालमौलिस्त्रिनयनवदनष्षोडशोत्तुङ्गबाहुः, प्रत्यालीढेन तिष्ठन्नगरहरशराधारदङ्कोशरत्नौ । निष्पीडन स्वधाम्ना निखिलमपि जगत्क्षेमवन्निर्मिमाणः, भूयात् सौदर्शनो वः प्रतिभटपरुषः पूरुषः पौरुषाय ॥७५॥ वाणी पौराणिकी यं प्रथयति महितं प्रेक्षणं कैटभारेः, शक्तिर्यस्येषुदर्प्पानलपरशुमुख्यव्यापिनी तद्विभूत्याम् । कर्तुं यत्तत्त्वबोधो न निशितमतिभिर्नारदाद्यैश्च शक्यः, दैवीं वो मानुषीं च क्षिपतु स विपदं दुस्तरामस्त्रराजः ॥ ७६ ॥ रूढस्तारालवाले रुचिरदलचयः श्यामलश्मश्रुजालैः, ज्वालाभिस्सप्रवालः प्रकटितकुसुमो बद्धमध्ये स्फुलिङ्गैः । आशानां पादमूलं प्रकृतिमधुरया च्छायया तापहृद्यः, दद्यादुद्यत्प्रकाण्डः फलमभिलषितं विष्णुसङ्कल्पवृक्षः ॥ ७७ ॥ धाम्नामारम्भदानां निचयमिव चिरस्थायिनां द्वादशानां, मार्तण्डानां समूढं मह इव बहुलां रत्नभासामिवर्द्धिम् । आर्चिस्सङ्घातमेकीकृतमिव शिखिनां बाडवाग्रेसराणां, शङ्के यस्य रूपं स भवतु भवतां तेजसे चक्रराजः ॥ ७८ ॥ उग्रम्पश्याक्षमुद्यद्भ्रुकुटि समुकुटं कुण्डलिस्पष्टदंष्ट्रं, चण्डाखर्वांशुदण्डैस्स्फुटनलसमर्धामलक्ष्योरुकाण्डम् । प्रत्यालीढस्थपादं प्रथयतु भवतां पालनव्यग्रमग्र्ये, चक्रेशोऽकालकालेरितमदविकटाटोपलोपाय रूपम् ॥७९॥ चक्रं कुन्तं कृपाणं परशुहुतवहावङ्कुशं दण्डशक्ती, शङ्खं कोदण्डपाशौ हलमुसलगदावज्रशूलांश्च हेतीन् ।

दोर्भिस्तम्भापस्कन्दं धदतुलवलस्तम्भिताराजिदर्पः, व्यूहस्तेजोभिमानी नरकजिजयिनो जृम्भतां संपदे वः ॥ ८० ॥ पीतं केशे रिपोरप्यसृजि रथपदे सख्यिरस्युत्कटाक्षं, चन्द्राधःकारि यन्त्रे वपुषि च दलने मण्डले च सराङ्कम्। हस्ते यक्त्रे च हेतिस्तवकितमसमं लोचने मोचने च स्तादस्तोकाय धाम्ने सुरवरपरिपत्सेवितं दैवतं व ॥ ८१ ॥ चित्राकारः स्वचारैर्मितसकलजगज्जागरूकप्रतापः मन्त्रं तन्त्रानुरूपं मनसि कलयतो मानयन्नात्मगुह्यान्। पश्चाद्ग्रस्फूर्तिनिर्वर्तितरिपुविजयो धाम षण्णां गुणानां, लक्ष्मीं राजानन्स्पो वितनु भवतां चक्रवर्ती ॥ ८२ ॥ अक्षाघ्णाभ्रमालान्यरविवरलुठच्चन्द्रचण्डद्युतीनि, ज्वालाजालावलीढस्फुटदुडुपटली पाण्डुदिङ्मण्डलानि। चक्रान्ताक्रान्तचक्राचलचलितमहीचक्रवालावशेषाण्यस्त्रग्रामाग्रिमस्य प्रददतु भवतां प्रार्थितं प्रस्थितानि ॥ ८३ ॥ शूलं त्यक्तात्मशीलं घृणिरघृणघृणिः पट्टिसः स्पष्टमादः शक्तिश्शालीनशक्ति कुलिशमकुशलं कुण्ठधारः कुठारः। दण्डश्चण्डत्वशून्यो भवति तनु धनुर्यस्य रणाग्रे वः स्यात्, ग्रस्ताशेषास्त्रगर्वो रथचरणपतिः कर्मणे शर्मणाय ॥ ८४ ॥ क्षुण्णाजानेय वृन्दं क्षुभितरथगणं सत्वमाद्यम्यपूर्वं, स्वैलाम्बरं भेलाकलकल विगलत्पूर्वगीर्वाणगर्वम्। युद्धं यस्याग्रतायं रथचरणपतिः स्वैयमाँ वः प्रशस्ति, दुग्धां दुग्धाब्धिमागं भयविनशुनासीरनासीरवर्ती ॥८५॥ द्युयरोद्गालिमालिप्रहरणरममोचानिते वैनतेये, विद्राति द्राक्पुनः प्रधनभुवि परावर्तमानेन भग्ना। निर्जित्य प्रत्यनीकं निरवधिकचरद्रास्तिकाशीयरथ्यं, पथ्यं विश्वस्य दाधान् प्रथयतु भवतो हेतिरिन्द्रानुजस्य ॥ ८६ ॥ नन्दिन्यामन्दमूर्वे गलति गणपतौ व्याकुले बाहुलेये, चण्डे चाकिरपकुण्ठे प्रमथपरिषदि आमवत्यां प्रमाथम्। उन्निद्राऽऽर्जो बलिर्ह धन्विजभुजवनं यो ददावाद्रिभिक्षां, भिक्षां तत्प्राणरूपां स

भवदकुशलं कृष्णहेतिः क्षिणोतु ॥ ८७ ॥ रक्तौघाभ्यक्तमुक्ताफल लुलितलसद्वीचिवृद्धौ महाब्धौ, सन्ध्यासम्बद्धताराजलधरशबलाकाशनीकाशकान्तौ। गम्भीरारंभमम्भश्चरमसुरकुलं वेदविघ्नं विनिघ्नन्, निर्विघ्नं वः प्रसूतां व्यपगतविपदं सम्पदं चक्रराजः ॥८८॥ काशीविप्लोषचैद्यक्षपणधरणिजध्वंससूर्यापिधान, ग्राहद्वेधास्त्रमालित्रुटनमुखकथावस्तुसत्कीर्तिगाथाः। गीयन्ते किन्नरीभिः कनकगिरि गुहागेहिनीभिर्यदीयाः, देयादैतेयवैरी स सकलभुवनश्लाघनीयां श्रियं वः॥ ८९ ॥ नानावर्णान् विभूष्यन्विरचितभुवनानुग्रहान् विग्रहान्यः, चक्रेष्वष्टासु मृष्टासुरवरतरुणीकण्ठकस्तूरिकेषु। आताराद्वर्णमालावधिषु वसति यः पूरुषो वस्सवश्यात्, व्यश्वैरुद्धृतसत्त्वैरुदितमयहिर्ध्यान्तमध्यान्तवर्ती ॥ ९० ॥ द्वात्रिंशत्षोडशाष्टप्रभृति पृथुभुजस्फूर्तिभिर्मूर्तिभेदैः, कालाद्ये चक्रपद्के प्रकटितविभवः पञ्च कृत्यानुरूपम्। अर्थानामर्थितानामहरहरखिलं निर्विलम्बैर्विलम्बैः, कुर्वाणो भक्तवर्गं कुशलिनमवताद्वायुधग्रामणीर्वः ॥ ९१ ॥ कोणे र्णैस्सरोजैरपि कपिशगुणैष्षड्भिरुद्भिन्नशोभे, श्रीवाणीपूर्विकाभिर्दधति विक्रमतश्शक्तिभि केशवादीन्। तारान्ते भूपुरादौ रथचरण गदाशार्ङ्गखड्गाङ्किताशे, यन्त्रे तन्त्रोदिते वः स्फुरतु कृतपदं लक्ष्म लक्ष्मीसखस्य ॥ ९२ ॥ दंष्ट्राकान्त्या कडारे कपटकिटितनोः कैटभारेरधस्तात्, ऊर्ध्वं हासेन विद्धे नरहरिवपुषो मण्डले वासवीये। प्राक्प्रत्यक्मान्ध्यसान्द्रच्छविभरभरिते व्योम्नि विद्योतमानः, दैतेयोत्पातशंसी रविरिव रहयत्वस्ररागो रुजं वः ॥ ९३ ॥ कोणे क्वापि स्थितोऽपि त्रिभुवनविततश्चन्द्रधामाऽपि रूक्ष- रुक्मच्छायोपि कृष्णाकृतिरनलमयोऽप्याश्रितत्राणकारी। धामभारोऽपि दीप्तो दिनकररूचिरैरप्युल्लसत्तारकश्रीः, चक्रेशश्चित्रभूमा वितरतु विमतत्रासनं शासनं वः ॥ ९४ ॥ शुक्रश्शक! स्तवस्ते सदृदहन! कलां काल! तेऽर्य न कालः, किं वो रक्षांसि! रक्षा तव फलतु पतोयावक्षां पादसेवा

वायो! हृ ओऽभि भर्तुरत्यज घनद' मद सेव्यनां अर्थयति. प्राहु- र्धन्वपालास्म दनुजनिजमी हन्तु तन्त्रालतां च ॥९५॥ गायत्रय- र्णाररचके प्रथममनुमन्त्रमेरपत्रारविन्दे बिम्बं चक्षाक्षिकोणं वहति जयिजयाद्यष्टशक्तो निषण्णा । शोकं नोऽशोकमूले पदमविचल सद्गीमर्मीमाक्षर्मीमा.पुमो दिव्यरत्नाद्यामा पुरपदरिमयी भक्तिरस्यत्रयर्भ ॥९६॥ पाश्चात्याशोकपुष्पमकरनिपतितैः आमरागं परागैः.मन्त्री रोचिस्स्मगन्धैः स्वपदजधरं भेस्य तारासुपक्ष्म । पञ्चानाचक्रकोशा निज सुरनिर्हरत्नाल्लीन् कल्पमानान् , चक्रार्थोशोऽभिनन्दन् प्रदि शतु मदशीमुत्तमश्लोकतां वः॥९७॥ रक्ताशोकस्य वेदस्य न निहितपदं प्रासशाखस्य मूले, चक्रैस्त्वन्तदार्थैरपि मन्त्रितचतुद्विचतुर्बाहुदण्डम् । आसीनं भाममान -स्थितमपि भयास्यनयनां नरतमेकं पश्चात् पूर्वत्र भागे स्फुटतररहरितामानुपं जानुपादः ॥ ९८ ॥ प्राणे दत्तप्रयाणे मुषितदिशि दृशि त्यक्तसारे शरीरे, सत्यां व्यामोह वत्यां मरम मे मनसि व्याहृते व्याहृते चा चक्रान्तरेति मृत्युप्रतिभयमु भयाकारचित्र पवित्रं, तजेस्त्वचिमृता वचिद्दशकुलवनं तीक्ष्णं तीक्ष्णदंष्ट्रम् ॥ ९९ ॥ यस्मिन् विन्यस्य भारं विजयति जगतां जङ्गमस्थावराणां, लक्ष्मीनारायणाख्ये मिथुनमनुभवत्युदाराग्न् विहाराज । आरोग्य भूतिमायुः कृतमिह बहुना यद्यदाव्याप्तदं वः, तत्तत्सद्यःसमस्तं दिशतु स पुरुषो दिव्यहेत्यक्षवर्ती ॥ १०० ॥ पर्यानांतचयविधाद्गुमणिगिरिशवीथ्यङ्कमहद्यावराणां, अर्चिष्यङ्गपु नैम्यादिषु च परमतः पुंसि षड्विंशतेश्च । मद्वर्मसंदर्शन यः पठति कृतमिदं कूरनारायणेन, स्तोत्रं निर्विष्टभोगो भजति स परमां चक्रमायुज्यलक्ष्मीम् ॥ १०१ ॥ इति पुरपवर्णनं षष्टम् ।

सुदर्शनशतकं समाप्तम् ।

